

*Hva vet norske politistudenter om
faktorer som påvirker øyenvitners
pålitelighet og hvordan presterer de selv
som vitner?*

Frida Sylthe Pedersen

**MAPSYK360, masterprogram i psykologi
Studieretning: Sosial og kognitiv psykologi
ved**

**UNIVERSITETET I BERGEN
DET PSYKOLOGISKE FAKULTET
VÅR 2021**

Antall ord: 20805

Veileder: Anita Lill Hansen, Institutt for Samfunnspsykologi

Biveileder: Asle Sandvik, Politihøgskolen i Stavern

Abstract

Previous research indicate that police officers have limited knowledge of factors affecting eyewitness reliability. A related issue is that many legal professionals assume that police officers perform better as eyewitnesses than civilians, despite the lack of empirical evidence supporting this assumption. The study is based on data collected from 54 police students at the Police Academy in Stavern and Bodø. The participants completed a web-based survey where one part contained statements related to eyewitness factors and the other part contained a video with subsequent memory questions and three photo lineups. The aim of the study was to explore whether first and third year students differ in their knowledge of eyewitness factors, and in their performance as witnesses. Confidence-accuracy correlations were compared across groups (classes and gender) and the effect of biased instructions on identification accuracy was examined. The results support the assumption that third year students are more knowledgeable about eyewitness factors, compared to first year students. The accuracy of observed and recalled information did not differ between classes. However, the first year students produced more false identifications, whereas the third year students more frequently rejected the lineup and selected the “don’t know” option. Under some conditions, the confidence-accuracy relationship was weaker among third year than first year students. The results also showed that biased instructions lead to an increase in correct identifications and a decrease in false identifications. The results give valuable insight about police students’ knowledge of eyewitness factors, and expands the knowledge of police students’ performance as witnesses.

Key words: eyewitness factors, memory, observation, identification accuracy, police students

Sammendrag

Tidligere forskning indikerer at politibetjenter har mangelfull kunnskap om faktorer som påvirker øyenvitners pålitelighet. Et relatert problem er at flere aktører i strafferettsystemet er av den oppfatning at politibetjenter utgjør bedre vitner enn sivile, til tross for at en slik antakelse ikke støttes av empirisk forskning. Studien har to formål: Å undersøke hvorvidt det eksisterer forskjeller mellom politistudenter på førsteåret og tredjeåret med hensyn til kunnskap om øyenvitne-faktorer, samt undersøke hvorvidt de to kullene skiller seg fra hverandre med hensyn til hvordan de presterer som vitner. Det undersøkes også om politistudentene blir påvirket av ledende konfrontasjonsinstruksjoner, og om sammenhengen mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet varierer på tvers av kull og kjønn. Data er hentet fra et utvalg politistudenter (n=54) ved Politihøgskolen i Stavern og Bodø. Studentene fylte ut et elektronisk spørreskjema hvor del 1 inneholdt utsagn relatert til øyenvitne-faktorer, og del 2 inneholdt en video med oppfølgings spørsmål og tre fotokonfrontasjoner. Resultatene støtter antakelsen om at tredjeårsstudentene har et høyere kunnskapsnivå enn førsteårsstudentene. Det var ingen forskjeller mellom de to kullene med hensyn til observasjons- og hukommelsesevner, men førsteårsstudentene identifiserte flere uskyldige figuranter, mens tredjeårsstudentene i større grad avviste konfrontasjonen og svarte «vet ikke». Videre var sammenhengen mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet i noen tilfeller svakere blant tredjeårsstudentene enn blant førsteårsstudentene. Avslutningsvis viste resultatene at antydende instruksjoner førte til flere korrekte identifiseringer og færre identifiseringer av uskyldige. Studiens resultater gir verdifull innsikt i norske politistudenters kunnskap om øyenvitne-faktorer, og utvider kunnskapen om hvordan politistudenter presterer som vitner.

Nøkkelord: øyenvitne-faktorer, hukommelse, observasjon, identifiseringsnøyaktighet, politistudenter

Forord

Denne masteroppgaven er resultatet av et samarbeidsprosjekt mellom Universitetet i Bergen og Politihøgskolen i Stavern og Bodø. Jeg vil derfor først og fremst takke Politihøgskolen for samarbeidet. Jeg er veldig takknemlig for at jeg fikk muligheten til å skrive masteroppgave om et tema som jeg har stor interesse for. Tusen takk til politistudentene i Stavern og Bodø som tok seg tid til å svare på undersøkelsen min.

Videre, vil jeg rette en stor takk til mine dyktige veiledere, Anita Lill Hansen ved Universitet i Bergen, og Asle Makoto Sandvik ved Politihøgskolen i Stavern. Tusen takk for gode råd og grundige tilbakemeldinger. Det har vært en lærerik, men også utfordrende prosess, og jeg setter utrolig stor pris på at dere alltid har vært tilgjengelige til å svare på mine mange spørsmål underveis.

Avslutningsvis vil jeg takke mine nærmeste - familie, venner og kjæreste, som har gitt meg uvurderlig støtte og motivasjon gjennom arbeidet.

Bergen, 28. mai 2021

Frida Sylthe Pedersen

Innholdsfortegnelse

Abstract	iii
Sammendrag	iv
Forord	v
Innholdsfortegnelse	vi
Figuroversikt	vii
Tabelloversikt	vii
Teoretisk rammeverk	2
<i>Hukommelse i vitnepsykologisk sammenheng</i>	<i>2</i>
<i>Feil i hukommelse og persepsjon</i>	<i>3</i>
<i>Faktorer som påvirker vitners pålitelighet</i>	<i>4</i>
<i>Politiets kunnskap om faktorer som påvirker øyenvitner</i>	<i>14</i>
<i>Politibetjenter som vitner</i>	<i>17</i>
<i>Sammenlikning av politibetjenter og sivile som vitner</i>	<i>18</i>
<i>Sammenlikning av politistudenter/uerfarne politibetjenter og sivile som vitner</i>	<i>20</i>
<i>Forholdet mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet hos politi</i>	<i>22</i>
<i>Problemstilling for oppgaven</i>	<i>22</i>
<i>Hypoteser</i>	<i>22</i>
Metode	25
<i>Utvalg og forskningsdesign</i>	<i>25</i>
<i>Prosedyre</i>	<i>26</i>
<i>Materiale</i>	<i>27</i>
<i>Statistiske analyser</i>	<i>29</i>
Resultat	32
<i>Deskriptiv statistikk</i>	<i>32</i>
<i>Kunnskapsnivå</i>	<i>32</i>
<i>Observasjons- og hukommelsesevner</i>	<i>35</i>
<i>Identifiseringsnøyaktighet</i>	<i>36</i>
<i>Subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet</i>	<i>37</i>
<i>Antydende instruksjoner og identifiseringsnøyaktighet</i>	<i>39</i>
Diskusjon	40

<i>Forskjeller mellom førsteårsstudentene og tredjeårsstudentene med hensyn til kunnskapsnivå</i>	<i>41</i>
<i>Forskjeller mellom førsteårsstudentene og tredjeårsstudentene med hensyn til observasjons- og hukommelsesevner</i>	<i>42</i>
<i>Forskjeller mellom førsteårsstudentene og tredjeårsstudentene med hensyn til identifiseringsnøyaktighet</i>	<i>44</i>
<i>Sammenhengen mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet</i>	<i>46</i>
<i>Sammenhengen mellom konfrontasjonsinstruksjoner og identifiseringsnøyaktighet</i>	<i>48</i>
<i>Metodologiske begrensninger</i>	<i>50</i>
<i>Implikasjoner og videre forskning</i>	<i>52</i>
Konklusjon	55
Referanseliste	57
Appendiks.....	71

Figuroversikt

Figur 1. Flytdiagram som viser fordeling av deltakere.....	26
---	-----------

Tabelloversikt

Tabell 1. Gjennomsnitt og standardavvik for kunnskapsnivå, observasjons- og hukommelsesevner, identifiseringsnøyaktighet og subjektiv sikkerhet.....	32
Tabell 2. Prosentvis andel av førsteårsstudenter og tredjeårsstudenter som svarte overveiende riktig, overveiende galt og vet ikke på kunnskapsdelen.....	34
Tabell 3. Prosentvis andel av førsteårsstudenter og tredjeårsstudenter som oppfattet sentrale hendelser fra videoen (åpent svar).....	35
Tabell 4. Prosentvis andel av førsteårsstudenter og tredjeårsstudenter som gjenkjente sentrale hendelser og bakgrunnsdetaljer fra videoen (flervalgsspørsmål)	35
Tabell 5. Prosentvis andel av førsteårsstudenter og tredjeårsstudenter som identifiserte rett person, feilidentifiserte en uskyldig, avviste konfrontasjonen feilaktig (svarte «ingen av de») eller svarte «vet ikke»	37
Tabell 6. Prosentvis andel korrekte identifiseringer, gjennomsnittlig subjektiv sikkerhet og korrelasjoner mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet for førsteårsstudenter og tredjeårsstudenter	38
Tabell 7. Prosentvis andel korrekte identifiseringer, gjennomsnittlig subjektiv sikkerhet og korrelasjoner mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet for kvinner og menn.....	39

Tabell 8. Prosentvis andel av politistudentene i betingelsesgruppen (antydende instruksjoner) og kontrollgruppen (nøytrale instruksjoner) som identifiserte korrekt person, identifiserte en uskyldig, avviste konfrontasjonen feilaktig eller svarte «vet ikke».....	40
--	-----------

Strafferettsystemet er ofte avhengig av øyenvitner for å kunne fastslå fakta knyttet til en kriminell hendelse. I en stor andel av disse sakene er vitnebevis også det eneste beviset som knytter en mistenkt til en forbrytelse (Sporer et al., 2014). Øyenvitner, som alle andre mennesker, er imidlertid utsatt for en rekke hukommelses- og persepsjonsfeil. En vitneforklaring vil derfor aldri være en helt nøyaktig gjengivelse av hva som virkelig hendte. Vitners feilbarlighet kan demonstreres gjennom tall fra «The Innocence Project», en ideell, juridisk organisasjon som arbeider for å frifinne uskyldig dømte i USA ved hjelp av DNA-testing. Fra 1992 til 2020 har organisasjonen bidratt til at over 365 dommer har blitt omgjort, og i hele 69 % av disse sakene var grunnlaget for den opprinnelige dommen basert på feilaktige vitneidentifikasjoner (The Innocence Project, 2020). Dette gjør at feilaktige vitneidentifikasjoner er den ledende årsaken til at uskyldige mennesker blir feilaktig dømt. Den urovekkende tendensen støttes av tall fra American Psychological Association (2012), som anslår at cirka 33 % av alle vitneidentifikasjoner er feilaktige.

Til tross for at enkelte vitnepsykologiske temaer fremdeles er omdiskuterte, har det blitt gjort betydelige framskritt innen fagfeltet gjennom de siste 30 årene (Loftus, 2019). Forskere har utviklet en god forståelse for hvilke forhold som fører til unøyaktige vitneforklaringer og vitneidentifikasjoner, samt hva som kan gjøres for å forbedre vitners nøyaktighet (Memon et al., 2008). Samtidig er det mye som tyder på at denne kunnskapen ikke når ut til de yrkesgruppene som arbeider med øyenvitner på daglig basis. Surveystudier, gjennomført i en rekke land, viser at både politibetjenter (Granhag et al., 2005; Wise et al., 2011), dommere (Bjørndal et al., 2020; Magnussen, Wise, et al., 2008; Wise & Safer, 2004), advokater (Wise, Pawlenko, et al., 2009) og jurymedlemmer (Benton et al., 2006; Magnussen et al., 2010) har mangelfull kunnskap på området.

For å kunne redusere innvirkningen av feil som oppstår i forbindelse med vitneforklaringer og vitneidentifikasjoner, er det helt essensielt at hovedaktørene i strafferettsystemet er bevisste på begrensingene ved vitners observasjons- og hukommelsesevner, samt de faktorene som kan forstyrre disse prosessene (Magnussen, Wise, et al., 2008). Politiets forståelse av disse faktorene er spesielt viktig med tanke på at de er ansvarlig for å samle inn og bevare bevismateriale fra vitner. Politiet er ofte de første som responderer når en ulykke eller en forbrytelse finner sted, og de er derfor også de første som kan ha en potensiell påvirkning på et vitnes hukommelse av hendelsen.

Dette er imidlertid ikke den eneste grunnen til at politiet er en viktig gruppe å studere i en vitnepsykologisk sammenheng. Politibetjenter må ofte selv innta vitnerollen, og er ifølge Yuille (1984) den viktigste gruppen av vitner i retten. Et tilbakevendende tema innen

forskningsfeltet har derfor vært om politibetjenter, på bakgrunn av sin utdanning og erfaring, er mer pålitelige som vitner enn sivile personer. Dette er også en utbredt antakelse både blant dommere, jurymedlemmer og sivile (Benton et al., 2006; Houston et al., 2013; Read & Desmarais, 2009). Selv om enkelte studier har gjort funn som kan tyde på at politibetjenter husker flere korrekte kriminal-relevante detaljer enn sivile, har andre studier vist at politibetjenter presterer på linje med, om ikke dårligere enn sivile når det gjelder identifiseringsnøyaktighet (Vredeveltdt & van Koppen, 2016).

Denne studien har to distinkte, men likevel relaterte formål. Studien skal kartlegge politistudenters kunnskap om faktorer som kan påvirke øyenvitners pålitelighet, samt undersøke hvordan politistudenter selv presterer som vitner. Nærmere bestemt, vil studien sammenlikne førsteårsstudenter og tredjeårsstudenter ved Politihøgskolen i Stavern og Bodø med hensyn til kunnskapsnivå, observasjons- og hukommelsesevner og identifiseringsnøyaktighet. Videre, vil studien undersøke om politistudenter blir påvirket av antydende instruksjoner, samt undersøke hvorvidt forholdet mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet varierer på tvers av kjønn og på tvers av årskull på Politihøgskolen.

Innledningsvis, vil studiens teoretiske rammeverk ta for seg hukommelsens grunnleggende struktur, samt det som i følge Schacter (2001) er de syv vanligste formene for hukommelsesfeil. Videre, vil oppgaven presentere det forskningsmessige grunnlaget for de 16 øyenvitne-faktorene som er inkludert i studiens spørreskjema, kategorisert i henhold til Wells (1978) sitt skille mellom estimat- og systemvariabler. Til sist, følger en oversikt over tidligere studier som har kartlagt politibetjentes kunnskap på området, samt tidligere forskning som har undersøkt hvordan erfarne og uerfarne politibetjenter presterer som vitner, sammenliknet med sivile.

Teoretisk rammeverk

Hukommelse i vitnepsykologisk sammenheng

Det antas at forskjellige former for hukommelse representerer forskjellige kognitive og nevralt systemer som opererer delvis uavhengig av hverandre og som lagrer informasjon i forskjellige formater (Magnussen, 2004, s. 47) Man skiller gjerne mellom langtidshukommelse, korttidshukommelse og sensorisk hukommelse. Dette strukturelle skillet er basert på minnets varighet, innhold og lagringskapasitet (Wingfield & Byrnes, 2013). Langtidshukommelsen omfatter eksplisitt og implisitt hukommelse, hvor eksplisitt hukommelse innebærer en bevisst tilbakekalling av tidligere erfaringer eller episoder, mens implisitt hukommelse er en form for utilsiktet og ubevisst lagring som kommer til uttrykk når

man gjennomfører oppgaver som ikke krever en bevisst tilbakekalling av spesifikk informasjon (Schacter, 1992). Eksplisitt hukommelse deles videre inn i semantisk hukommelse, som lagrer generell kunnskap, og episodisk hukommelse, som lagrer personlige episoder eller hendelser (Tulving, 1972). Noe som er viktig å merke seg, og særlig i en vitnepsykologisk sammenheng, er at hukommelsen er konstruktiv. Gjennom sine eksperimenter demonstrerte (Bartlett, 1932) at når mennesker gjenforteller en hendelse, vil dette være en rekonstruksjon av hva som hendte, som delvis baserer seg på fakta, men som også bygger på våre tidligere erfaringer og våre oppfatninger, tolkninger og rasjonaliseringer av hendelsen. Rekonstruksjonen er også forenklet og vil sjelden være helt nøyaktig.

Feil i hukommelse og persepsjon

I sin bok «The seven sins of memory» foreslår Schacter (2001) at hukommelsesfeil kan deles inn i syv fundamentale «synder». Tre av disse syndene innebærer en utelatelse av informasjon, altså at man forsøker å huske noe, men ikke klarer det. De fire siste syndene kan alle knyttes til minner som enten er forvridde eller uønskede.

Utelatelse av informasjon. For det første er minner midlertidige, og vil svekkes over tid. Den naturlige svekkelsen av minner over tid er et grunnleggende trekk ved hukommelsen, og er årsaken til mange hukommelsesproblemer (Schacter, 2001, s. 4). For det andre kan fraværenhet, det at oppmerksomheten rettes mot distraherende problemer eller bekymringer, føre til at man ikke evner å huske det man egentlig skulle huske. Et illustrerende eksempel på fraværenhet i en vitnepsykologisk sammenheng, vil være at et vitne retter store deler av sin oppmerksomhet mot ett aspekt ved en hendelse, noe som etterlater færre kognitive ressurser tilgjengelig for å oppfatte andre, og potensielt viktigere, detaljer fra hendelsen. Videre kan minner blokkeres. Dette fenomenet innebærer at man bevisst forsøker å gjenkalle informasjon som man mener å huske, men som man ikke kommer på der og da.

Forvridde eller uønskede minner. I kontrast til de ovennevnte hukommelsessyndene, som innebærer at man glemmer informasjon som man gjerne vil huske, finnes det også situasjoner hvor man husker informasjon som man gjerne vil glemme. Minner kan være standhaftige og vedvarende, og når det så er snakk om ubehagelige eller forstyrrende minner som gjenkalles gang på gang, blir denne standhaftigheten et problem. En annen hukommelsessynd er det Schacter (2001) refererer til som bias, som i denne konteksten innebærer at hukommelsen for en tidligere hendelse tilpasses nåværende kunnskap og holdninger. Kognitive skjemaer står sentrale i denne sammenheng. I kjente situasjoner, vil mennesker benytte seg av hendelsesskjemaer, som inneholder tidligere tilegnet informasjon om den sekvensielle strukturen til en aktivitet (Zacks et al., 2007). Slike skjemaer hjelper

mennesker å forstå hva som skjer, hva som kan forventes i nærmeste fremtid, og hvordan en skal handle i en gitt situasjon. Skjematenkning gjør det på denne måten enklere å sortere og organisere en overveldende strøm av inntrykk på en meningsfull måte. Samtidig kan slike generaliserte forventninger ha alvorlige konsekvenser i en vitnekontekst. Sterke skjemaer har for eksempel vist seg å kunne overstyre sann, men skjema-inkonsistent informasjon, som i studien til (Rae Tuckey & Brewer, 2003), hvor deltakerne var vitner til et bankran og rapporterte at ranerne var bevæpnede, til tross for at dette ikke var tilfellet.

En annen type hukommelsesfeil er suggestibilitet, som refererer til tendensen til å inkorporere misledende informasjon, for eksempel fra ledende spørsmål, kommentarer eller forslag fra andre, inn i sin egen hukommelse (Schacter, 2001 s. 5). Den siste hukommelsessynden som trekkes frem er feilattribusjon, et fenomen som innebærer at et minne tilskrives feil kilde, for eksempel ved at man forveksler virkelighet med fantasi eller ved at man forveksler ulike personer fra ulike settinger. Feilattribusjon og suggestibilitet er relaterte konsepter, men i motsetning til suggestibilitet, vil feilattribusjon som regel oppstå uten at vedkommende har blitt påvirket av eksterne kilder.

De syv hukommelsesfeilene beskrevet ovenfor kan anses for å være biprodukter av ellers adaptive hukommelsesegenskaper som tjener mennesker godt på mange ulike måter (Schacter, 2001 s. 184). Saken er imidlertid en annen i retten, hvor glemsel eller hukommelsesfeil i verste fall kan føre til at noen til feilaktig dømt. Som diskutert av Davis og Loftus (2012) er det mulig at kravene som retten pålegger vitner, samt de som skal vurdere påliteligheten av vitner, ikke samsvarer med hva som kan forventes av menneskelige hukommelses- og observasjonsevner.

Faktorer som påvirker vitners pålitelighet

Forskere har studert feil som kan oppstå i forbindelse med øyenvitneforklaringer helt siden begynnelsen av 1900-tallet (Binet, 1900; Münsterberg, 1908; Stern, 1904; Whipple, 1910, 1911, 1912). Det var likevel ikke før på midten av 1970-tallet at forskere begynte å utføre eksperimentell forskning rettet mot å forstå omfanget av ulike feil og øyenvitnefaktorer, samt hvilke prosedurale endringer som kunne implementeres i strafferettssystemet for å redusere påvirkningen av disse feilene (Wells et al., 2006). I en artikkel fra 1978, problematiserte Gary Wells at anvendt vitnepsykologisk forskning har vært preget av uklarhet hva gjelder forskningsfunnenes implikasjoner for strafferettssystemet. Han foreslo derfor et kategoriseringssystem som relaterer øyenvitnevariabler til strafferettslige konsepter, og således spesifiserer hvordan forskningen på feltet kan anvendes i praksis (Wells, 1978). Den teoretiske kategoriseringen skiller mellom system- og estimatvariabler.

Estimatvariabler. Forskning på estimatvariabler undersøker de variablene som ikke er under kontroll av strafferettssystemet (Wells, 1978). Selv om estimatvariabler kan manipuleres i forskning, kan de altså ikke kontrolleres i faktiske straffesaker.

Strafferettssystemet kan imidlertid bruke kunnskap fra eksperimentell forskning til å estimere den sannsynlige nøyaktigheten av en vitneforklaring i ettertid, og på grunnlag av dette redusere eller øke sin tiltro til vitnet (Wells, 1978).

Glømselskurven. Ebbinghaus (1885) sin glømselskurve illustrerer at minner forfaller raskt til å begynne med, for deretter å flate ut med tiden. Dette har også vist seg gjeldende for et vitnes hukommelse av en observert hendelse (Kassin et al., 2001). Tidsvariabelen vil imidlertid ikke slå likt ut for alle typer minner (Magnussen, 2004, s. 84-85). I en eldre feltstudie utført av Yuille og Cutshall (1986), ble tretten virkelige vitner intervjuet etter at de hadde vært tilstede under en fatal skyteepisode i Vancouver. Resultatet viste at vitnene hadde en veldig nøyaktig hukommelse av hendelsen selv 5 måneder i ettertid, og forskerne foreslo at det har blitt dannet såkalte «flash bulb»-minner av hendelsen, noe som gjerne forekommer dersom en episode er spesielt unik, overraskende eller fremtredende (Brown & Kulik, 1977). Slike «flash bulb»-minner er livlige og nøyaktige og kan gjerne vedvare i flere år, som demonstrert gjennom en studie som fant liknende typer minner blant krigsveteraner fra andre verdenskrig (Berntsen & Thomsen, 2005). Det å gjenfortelle hendelser eller opplevelser er annen faktor som ser ut til å påvirke kvaliteten og varigheten av minner (Curci & Luminet, 2009; Roehm, 2016). Som poengtert av Yuille og Cutshall (1986), hadde sannsynligvis Vancouver-vitnene gjenfortalt skyteepisoden ved flere anledninger, både i politiavhør, men også i form av spontane gjenfortellinger i ettertid. Dette kan også ha bidratt til å bevare de nøyaktige minnene.

Informasjon i etterkant av en hendelse. Som tidligere nevnt, kan eksterne faktorer påvirke et vitnes hukommelse for en hendelse. Det at vitnet mottar informasjon i etterkant av en hendelse er et eksempel på dette. Wright og Davies (1999), trekker frem tre informasjonskanaler som er av særlig betydning i denne sammenheng. Disse inkluderer å bli stilt spørsmål av politibetjenter, advokater eller andre rundt seg, gjennom medias dekning av hendelsen eller gjennom informasjon fra et medvitne. En studie av Paterson og Kemp (2006) fant at informasjon fra medvitner er særlig innflytelsesrik, da det var større sannsynlighet for at deltakerne i eksperimentet ville rapportere informasjon fra et medvitne, sammenliknet med informasjon som ble antydnet gjennom ledende spørsmål eller informasjon fra media. Dette gjaldt for både riktig og feilaktig informasjon.

Hypnotisk suggestibilitet. En rekke eksperimentelle studier har undersøkt hvorvidt bruk av rettsmedisinsk hypnose kan føre til en forbedring av vitners hukommelse. Et gjennomgående funn i denne sammenheng, og et av flere problemer knyttet til hypnotiske intervjueteknikker (Kebbell & Wagstaff, 1998), er at hypnotiserte individer er langt mer suggestible enn individer som ikke er hypnotiserte (Scoboria et al., 2002; Spiegel, 1995; Wagstaff, 1984). Generelt sett, har det vært en økende grad av skepsis rundt bruk av hypnose som et verktøy i etterforskninger, og forskere og aktører i rettssystemet ser nå ut til å enes om at rettsmedisinsk hypnose er problematisk på flere måter (Webert, 2003). Som en konsekvens, følger majoriteten av statene i USA en regel som forbyr å bruke vitneforklaringer som bevismateriale dersom de har oppstått under eller etter en hypnotisk prosedyre (Wagstaff, 2009).

Barns suggestibilitet. Hvor suggestible mennesker er, ser også ut til å henge sammen med alder. En omfattende gjennomgang av litteraturen på området, tyder på at små barn kan bli ledet til å rapportere falsk eller unøyaktig informasjon om veldig avgjørende, sentrale og personlige hendelser (Ceci & Bruck, 1993). Videre antyder studien at barn i førskolealder er betydelig mer sårbar for forslag fra andre, sammenliknet med barn i skolealder og voksne. Nyere forskning har imidlertid vist at det er stor variasjon innad i aldersgrupper, og at små barn faktisk kan være mindre mottakelige for forslag enn eldre barn under enkelte forhold (Principe et al., 2008). En studie av Bruck og Melnyk (2004) tyder også på at barns suggestibilitet er relatert til kognitive faktorer, som språkevne og kreativitet, samt psykososiale faktorer, som "self-concept", tilknytning til mor og forholdet mellom foreldre og barn.

Ubevisst overføring. Feilattribusjon innebærer, som nevnt, at et minne tilskrives feil kilde. Et eksempel på dette kan være at et vitne forveksler gjerningsmannen med en uskyldig person fra en annen situasjon eller kontekst. En slik forveksling omtales gjerne som en ubevisst overføring (Williams, 1963). Ubevisst overføring har hovedsakelig blitt demonstrert på to ulike måter i forskningslitteraturen. Den første er når vitner forveksler gjerningsmannen med en uskyldig person som var tilstede på åstedet (Brackmann et al., 2019; Ross et al., 1994). Den andre er når et vitne feilidentifiserer en person som ikke var tilstede på åstedet, men som virker kjent fordi vitnene har sett et fangefoto av vedkommende på et tidligere tidspunkt (Deffenbacher et al., 2006). Ubevisst overføring kan oppstå selv om de to personene som forveksles er av veldig forskjellig utseende, eller til og med dersom de er av ulikt kjønn (Earles et al., 2008).

Holdninger og forventninger. En annen faktor som kan påvirke et vitnes hukommelse og persepsjon av en hendelse, er vedkommende sine holdninger og forventninger. Stereotypier er et illustrativt eksempel på hvordan holdninger og forventninger kan

gjenspeiles i hva som oppfattes og huskes av en hendelse. I et eksperiment av Ahola (2012) fikk deltakerne se en video som viste en voldelig eller nøytral handling, enten utført av en kvinnelig skuespiller eller av en mannlig skuespiller. Resultatet viste at skuespilleren ble ansett for å ha en mer maskulin atferd dersom han eller hun utførte en voldelig handling, sammenliknet med en nøytral handling. Videre viste deltakerne en sterkere tendens til stereotypisk tenkning når de skulle vurdere skuespillerne 1-2 uker i ettertid, sammenliknet med rett etter at hendelsen inntraff. Ahola (2012) foreslår at årsaken til det sistnevnte funnet kan være at mennesker lener seg mer på stereotypier når hukommelsen for en hendelse svekkes. Andre studier har vist at vitner kan ha stereotypier om etnisitet og høyde (Chen & Geiselman, 1993) og om gjerningsmannens utseende og hvilken type forbrytelse som har blitt begått (Osborne & Davies, 2013).

Sosiale stereotypier kan utgjøre en trussel mot et vitnes pålitelighet, da de styrer menneskers fortolkninger, redigerer innkodede minner og kan fordreie minnet når hendelsen senere skal gjenfortelles (Magnussen, 2004, s. 139).

Våpenfokus-effekten. Våpenfokus-effekten oppstår når et vitnes hukommelse av gjerningsmannen svekkes som følge av at det er et våpen tilstede under forbrytelsen (Erickson et al., 2014). En rekke studier har vist at tilstedeværelse av våpen vil svekke et vitnes evne til å avgi nøyaktige beskrivelser av gjerningsmannen (Kocab & Sporer, 2016), til å identifisere gjerningsmannen (Carlson et al., 2017) eller begge deler (Fawcett et al., 2013). Hva som er den bakenforliggende årsaken til våpenfokus-effekten er et omstridt tema (Erickson et al., 2014). Enkelte forskere mener at tilstedeværelse av et våpen vil føre til at vitner opplever situasjonsangst, noe som igjen gjør at oppmerksomheten innsnevres og at det er færre ressurser tilgjengelig til å prosessere andre detaljer (Maass & Köhnken, 1989). Andre mener at drivkraften bak våpenfokus-effekten er at et våpen er et nytt og uvanlig objekt for vitnene, og at det er dette som fører til at de fokuserer på våpenet fremfor gjerningsmannen (Pickel, 2009)

Eksponeeringstid. En annen faktor som kan påvirke et vitnes evne til å gjenkjenne en gjerningsmann, er eksponeeringstid. Flere eksperimentelle studier har undersøkt sammenhengen mellom eksponeeringstid og evne til å gjenkjenne ansikter (Bornstein et al., 2012; Memon et al., 2003). Funnene tyder på at identifiseringsnøyaktigheten er betydelig høyere ved lange eksponeeringsintervaller, sammenliknet med korte eksponeeringsintervaller.

Kryssetnisk effekt. Det er et veldokumentert psykologisk fenomen at mennesker har vanskeligere for å identifisere individer av en annen etnisk opprinnelse, sammenliknet med individer av egen etnisk opprinnelse (Wilson et al., 2013). En omfattende metaanalyse av

Meissner og Brigham (2001) inkluderte 39 studier av kryssetnisk ansiktsidentifikasjon og nesten 5000 deltakere totalt. Resultatet viste at det var 1.4 ganger mer sannsynlig at deltakerne ville identifisere korrekt person dersom vedkommende tilhører sin egen etniske gruppe, enn dersom de tilhører en annen etnisk gruppe. Videre var det 1.56 ganger mer sannsynlig at deltakerne feilaktig ville identifisere et ukjent ansikt fra en annen etnisk gruppe, sammenliknet med et ukjent ansikt fra sin egen etniske gruppe. Det at identifiseringsnøyaktigheten reduseres i møte med personer av en annen etnisk tilhørighet, har betydelige konsekvenser i vitnepsykologisk sammenheng. Så mye som 36 % av de som har blitt feilaktig dømt i USA, og som senere har blitt frifunnet på grunn av innføringen av DNA-bevis, ble opprinnelig tiltalt på grunnlag av feilidentifiseringer på tvers av etniske gruppe (Dwyer et al., 2001)

Alkohol. Funn fra forskning tyder på at inntak av alkohol vil hemme et øyenvitnes evne til å senere huske detaljer fra en observert hendelse. En feltstudie av van Oorsouw og Merckelbach (2012) fant at både moderat og sterkt berusede deltakere hadde en mindre helhetlig hukommelse av detaljene fra hendelsen, og husket opptil 33 % færre riktige detaljer, sammenliknet med kontrollgruppen. I tillegg gjorde de berusede deltakerne flere feil, i forhold til de edru deltakerne. Videre fant en studie av Yuille og Tollestrup (1990) at alkoholinntak kan føre til flere feilidentifiseringer av uskyldige i tilfeller hvor gjerningsmannen ikke er tilstede i vitnekonfrontasjonen.

Subjektiv sikkerhet og pålitelighet som vitner. Forholdet mellom subjektiv sikkerhet og objektiv pålitelighet har vært av vitnepsykologisk interesse i lang tid, og en betydelig mengde studier har undersøkt hvorvidt et vitnes subjektive sikkerhet kan predikere vedkommende sin troverdighet som vitne. Majoriteten av studiene har funnet et svakt eller nærmest ikke-eksisterende forhold mellom subjektiv sikkerhet og pålitelighet. I sine metastudier fant Wells og Murray (1984) og Bothwell et al. (1987) korrelasjoner på henholdsvis $r=.07$ og $r=.25$, noe som tyder på at subjektiv sikkerhet er en dårlig indikator på objektiv pålitelighet. Når det er sagt, har det imidlertid blitt funnet korrelasjoner mellom $r=.55$ og $r=.59$ i studier hvor testbetingelsene varierer på tvers av deltakerne (Lindsay et al., 2000; Lindsay et al., 1998). Fordi ulike faktorer vil påvirke vitner i varierende grad fra sak til sak, forventes det også at vitner vil skille seg dramatisk fra hverandre hva gjelder deres evne til å identifisere en gjerningsmann (Lindsay et al., 2000). Forskerne som gjennomførte de sistnevnte studiene problematiserer derfor at tidligere studier har holdt betingelsene konstant på tvers av deltakere, og således begrenset den naturlige variansen på måter som utelukker å finne betydelige sammenhenger mellom subjektiv sikkerhet og pålitelighet.

Funn fra forskning på moderatorvariabler tyder videre på at sammenhengen kan være sterk under noen forhold, og svak under andre forhold (Sporer et al., 1995). Et av rammeverkene i denne forbindelse, er Deffenbacher (1980) sin optimalitetshypotese, som foreslår at vitner vil være i bedre stand til å gi en nøyaktig vurdering av sin egen sikkerhet i tilfeller hvor prosesseringsforholdene er ideelle. I tråd med denne hypotesen, har det blitt observert sterkere korrelasjoner i eksperimenter hvor deltakerne eksponeres for gjerningsmannens ansikt i lengre tidsintervaller, sammenliknet med korte tidsintervaller (Bothwell et al., 1987). På samme måte, fant Cutler og Penrod (1989) svakere korrelasjoner da de manipulerte deltakernes prosesseringsforhold ved å dekke til målpersonenes hår med et hodeplagg. Forskning på moderatorvariabler har også vist at sammenhengen er sterkere når et vitnes subjektive sikkerhet måles etter vitnekonfrontasjonen, sammenliknet med før (Cutler & Penrod, 1988) og den er sterkere for de som gjør en positiv identifikasjonsbeslutning og plukker ut en mistenkt, enn for de som avviser konfrontasjonen (Sporer et al., 1995).

Enkelte studier har også gjort funn som kan tyde på at det eksisterer forskjeller mellom menn og kvinner når det gjelder sammenhengen mellom subjektiv sikkerhet og pålitelighet. I et eksperiment av Areh (2011), fikk deltakerne se en video av et voldelig ran og ble senere bedt om å avgi vitneforklaringer. De mannlige deltakerne hadde en større tiltro til sin hukommelse av hendelsen, sammenliknet med de kvinnelige deltakerne. Resultatet viste imidlertid at kvinnene var mer pålitelige som vitner totalt sett, da de var mer nøyaktige i sine beskrivelser av åstedet og målpersonene, enn mennene. Et liknende mønster ble funnet i en studie av Unzueta (2000). Menn og kvinner var like nøyaktige i sine rapporter av en observert hendelse, men subjektiv sikkerhet var signifikant høyere blant de mannlige deltakerne i forhold til de kvinnelige deltakerne. Videre viste resultatet at sammenhengen mellom subjektiv sikkerhet var svakt negativ (men ikke signifikant) blant menn, og moderat positiv (og signifikant) blant kvinner.

I følge Krug (2007), vil styrken på forholdet også være avhengig av hvilke matematiske metoder som ligger til grunn for utregningen. Tradisjonelt sett, har sammenhengen blitt beregnet ved bruk av punkt-biserial korrelasjonsanalyse, som måler samvariasjonen mellom subjektiv sikkerhet og det binære utfallet, altså korrekt eller feil identifisering. I sin studie argumenterte Juslin et al. (1996) for at slike korrelasjonsanalyser er lite informative eller til og med kan mislykkes i å avdekke sammenhenger som er av stor verdi for strafferettssystemet. De samme forskerne foreslo derfor en alternativ tilnærming, kalibreringsanalyser, som sammenlikner den objektive og subjektive sannsynligheten for en korrekt identifisering og fastslår andelen korrekte identifiseringer for hvert nivå av subjektiv

sikkerhet. Kalibreringsanalyser vil, i motsetning til korrelasjonsanalyser, kunne avsløre om et vitne under- eller overdriver sannsynligheten for en korrekt identifisering (Juslin et al., 1996). Slik informasjon er langt mer verdifull enn en korrelasjonskoeffisient når rettssystemet skal vurdere den sannsynlige påliteligheten av en individuell identifikasjonsbeslutning (Brewer & Wells, 2006). Krug (2007) poengterer imidlertid at korrelasjonsanalyser og kalibreringsanalyser vurderer to forskjellige aspekter av sammenhengen mellom subjektiv sikkerhet og pålitelighet, og at man derfor burde inkludere begge metodene for å oppnå en mer helhetlig forståelse av sammenhengen.

De ovennevnte forskningsfunnene bidrar altså til å tegne et noe mer nyansert bilde av sammenhengen mellom sikkerhet og pålitelighet. Wells et al. (1998) påpeker imidlertid at flere av studiene som har funnet betydelige sammenhenger, har benyttet testbetingelser som sannsynligvis ikke vil forekomme i den virkelige verden. Hovedgrunnen for en slik bekymring er at vitners subjektive sikkerhet, under mindre kontrollerte forhold, vil være svært utsatt for påvirkning fra eksterne kilder, noe oppgaven kommer tilbake til senere.

Systemvariabler. I kontrast til estimatvariabler, undersøker forskning på systemvariabler de variablene som *kan* kontrolleres av strafferettssystemet, som for eksempel strukturen på en vitnekonfrontasjon. Den vitenskapelige litteraturen om systemvariabler er unik på den måten at strafferettssystemet kan ta den i bruk for å gjøre endringer som reduserer sjansen for at disse feilene oppstår i utgangspunktet (Wells et al., 2000).

Eksponering av fangefoto. Personer som har vært vitne til en forbrytelse blir gjerne bedt om å se gjennom et sett med fangefotografier som et innledende forsøk på å identifisere gjerningsmannen (Brigham & Cairns, 1988). Til tross for at dette kan være et nyttig verktøy i etterforskningen (Lindsay et al., 1994), tyder forskning på at en slik bildeeksponering kan ha en negativ innvirkning på et vitnes identifiseringsnøyaktighet i en påfølgende vitnekonfrontasjon (Deffenbacher et al., 2006). Dersom et vitne får se et fangefoto av en mistenkt i forkant av en konfrontasjon, øker sannsynlighetene for at vitnet senere vil identifisere nettopp denne personen som gjerningsmannen, en skjevhet som omtales som «mugshot-induced bias» (Kassin et al., 2001). Fenomenet ubevisst overføring, som beskrevet tidligere i oppgaven, er en mulig forklaring på hvorfor dette oppstår (Goodsell et al., 2009). Ifølge Memon et al. (2002), kan vitner basere sin identifikasjonsbeslutning på en følelse av at et ansikt virker kjent, uten å være i stand til å tilskrive denne følelsen til korrekt kilde eller kontekst. En slik forklaring har også fått støtte i andre studier (Deffenbacher et al., 2006; Haw et al., 2007). En annen forklaring er den såkalte forpliktelseseffekten (Brigham & Cairns, 1988; Dysart et al., 2001). Dette oppstår i tilfeller hvor et vitne allerede har identifisert en

uskyldig fra fangefotografiene, og identifiserer den samme personen på nytt i den påfølgende konfrontasjonen. I sin studie, demonstrerte Gorenstein og Ellsworth (1980) at det var mer sannsynlig at vitner stod fast ved sin opprinnelige identifikasjonsbeslutning enn at de ombestemte seg, selv når den faktiske gjerningsmannen var tilstede i konfrontasjonen.

Presentasjonsformat. Det var lenge standard politipraksis å benytte såkalte simultane presentasjonsformat, noe som innebærer at vitner blir presentert for alle medlemmene i en konfrontasjon samtidig. Under slike forhold tenderer vitner å plukke ut det konfrontasjonsmedlemmet som likner mest på gjerningsmannen sammenliknet med de andre medlemmene i konfrontasjonen, en prosess som Wells (1984) kaller for relativ bedømming. For å unngå falske identifiseringer som resultat av relativ bedømming, foreslo Lindsay og Wells (1985) et alternativt presentasjonsformat, sekvensiell presentasjon, hvor vitnet blir presentert for medlemmene i en konfrontasjon én etter én. Dette presentasjonsformatet er designet for å tvinge vitnene til å heller benytte seg av absolutt bedømming, en strategi som innebærer å sammenlikne hvert individ i konfrontasjonen med minnet de har av gjerningsmannen.

To metaanalyser har demonstrert at sekvensielt presentasjonsformat vil føre til færre feilaktige identifiseringer enn simultant presentasjonsformat i tilfeller hvor gjerningsmannen er fraværende (Stebly et al., 2001; Stebly et al., 2011). Når gjerningsmannen er tilstede, viser imidlertid den simultane prosedyren seg å være fordelaktig, da den vil føre til flere korrekte identifiseringer enn den sekvensielle prosedyren. Deltakerne ser altså ut til å utvise en større grad av forsiktighet når de presenteres for konfrontasjonsmedlemmene sekvensielt, og vil derfor sjeldnere plukke ut en person, uavhengig av om gjerningsmannen er tilstede eller ikke. Til tross for at denne forsiktigheten går på bekostning av antall korrekte identifiseringer når gjerningsmannen er tilstede, viste imidlertid Stebly et al. (2011) at reduksjonen i feilaktige identifiseringer av uskyldige var større (22 %), enn reduksjonen i korrekte identifiseringer (8%), noe som kan tyde på at sekvensielt presentasjonsformat vil føre til en økning i identifiseringsnøyaktighet totalt sett.

Den påvirkelige subjektive sikkerheten. Som allerede nevnt, har en rekke studier gjort funn som tyder på at subjektiv sikkerhet er en tvilsom indikator på et vitnes identifiseringsnøyaktighet. Dette problemet forverres imidlertid ytterligere når man tar i betraktning at et vitnes subjektive sikkerhet er svært påvirkelig, og kan manipuleres av ytre faktorer som ikke er relatert til identifiseringsnøyaktighet. I en studie av Wells og Bradfield (1998), fikk deltakerne se en video av en bevæpnet mann, og ble senere bedt om å identifisere vedkommende i en personkonfrontasjon. Den bevæpnede mannen var ikke tilstede i

konfrontasjonen, og alle identifikasjonsbeslutninger var derfor feilaktige. Deltakerne fikk videre en bekreftende, avkreftende eller nøytral tilbakemelding på deres identifiseringsprestasjon, før de ble stilt en rekke spørsmål om deres hukommelse av selve hendelsen og identifiseringsprosessen. Den bekreftende tilbakemeldingen informerte deltakerne om at de hadde lyktes i å identifisere gjerningsmannen. De som mottok denne beskjeden, kunne huske å ha vært langt mer sikre i identifiseringsøyeblikket, sammenliknet med kontrollgruppen. I tillegg, rapporterte de blant annet at de husket detaljer av gjerningsmannens ansikt, at de hadde et tydelig mentalt bilde av han og at de enkelt og raskt kunne identifisere han fra personkonfrontasjonen. Det å motta informasjon om et medvitnes identifikasjonsbeslutning, har også vist seg å kunne påvirke et vitnes subjektive sikkerhet. En studie av Luus og Wells (1994) demonstrerte at vitner ville oppleve en økning i subjektiv sikkerhet dersom de ble fortalt at de hadde identifisert samme person som deres medvitner. Vitner som ble opplyst om at deres medvitner enten hadde identifisert en annen person, eller hadde avvist personkonfrontasjonen, ville i kontrast oppleve en reduksjon i subjektiv sikkerhet.

Formulering av spørsmål. Hvordan en avhørsleder formulerer sine spørsmål til vitnet, vil kunne ha en betydelig innvirkning på svarene som gis. Et klassisk eksperiment av Loftus og Palmer (1974) viste at spørsmålet "Hvor fort kjørte bilene da de *krasjet* med hverandre?" ville lede deltakerne til å estimere en høyere hastighet (65,6 km/t) enn spørsmålet "Hvor fort kjørte bilene da de *traff* hverandre?" (54,7 km/t). De som ble stilt det første spørsmålet, ville også med større sannsynlighet bekrefte at det var knust glass på ulykkesstedet, til tross for at dette ikke var tilfellet. Loftus og Palmer (1974) foreslo at det ledende spørsmålet førte til at deltakerne opplevde kildeforvirring, og at de derfor var ute av stand til å skille hvilke detaljer som var hentet fra det opprinnelige minnet av hendelsen, og hvilke detaljer som var hentet fra det ledende spørsmålet. Som et resultat, ville deltakerne huske bilulykken som mer alvorlig enn det den faktisk var, og siden knust glass kan assosieres med en alvorlig ulykke, ville deltakerne også "huske" å ha sett knust glass i videoen.

Forklaringen som ble foreslått av Loftus og Palmer (1974), har blitt utfordret av forskningsfunn som indikerer at misledende informasjon ikke vil ha noen innvirkning på et vitnes opprinnelige minne av hendelsen (McCloskey & Zaragoza, 1985; Zaragoza et al., 1987). I følge Zaragoza og Koshmider (1989), er vitner imidlertid mer tilbøyelig til å akseptere villedende informasjon i tilfeller hvor det opprinnelige minnet er svakt eller mangelfullt. En annen mulig forklaring er at disse feilene blir begått bevisst, og at den bakenforliggende grunnen er et sosialt press for å etterkomme antydninger fra avhørsleder

(Lindsay & Johnson, 1989). En slik forklaring har fått støtte i studier som har undersøkt hvordan ledende spørsmål påvirker barnehagebarn (Cassel et al., 1996) og individer som scorer lavt på selvfølelse (Saunders, 2012). Videre viste en studie av Gabbert et al. (2004) at både unge og eldre vitner gjorde flere feil da de ble eksponert for villedende informasjon gjennom en sosial diskusjon, enn hvis de selv fikk lese den villedende informasjonen som del av en skriftlig historie. De to gruppene var like nøyaktige i sin hukommelse av hendelsen før manipulasjonen, noe som kan indikere at det var det sosiale aspektet ved situasjonen som førte til at deltakerne i diskusjonsgruppen rapporterte unøyaktig informasjon, og ikke at deres hukommelse ble permanent endret av den villedende informasjonen.

Konfrontasjonslederens instruksjoner. Når politiet velger å kalle inn til en vitnekonfrontasjon, vil et vitne som regel anta at konfrontasjonen inneholder en sannsynlig mistenkt, en person som politiet selv tror at kan være den aktuelle gjerningsmannen (Stebly, 2013, s. 66). Vitner som antar at gjerningsmannen er tilstede, vil følgelig føle at det er deres jobb å identifisere vedkommende, og at de vil feile i denne jobben dersom de ikke identifiserer noen (Clark, 2005). For å redusere sannsynligheten for at slike forventninger skal resultere i feilaktige identifiseringer av uskyldige, har det blitt foreslått at konfrontasjonslederen skal informere vitnet om at gjerningsmannen kan være tilstede, men også ikke kan være tilstede i konfrontasjonen. Denne advarselen er også inkludert i de generelle retningslinjene for gjennomføring av vitnekonfrontasjon i Norge (Riksadvokatens rundskriv, 2013).

Betydningen av hvilke instruksjoner som blir gitt i forkant av en konfrontasjon, ble tydelig demonstrert i et eksperiment av Malpass og Devine (1981). Deltakerne i studien hadde vært vitne til en iscenesatt forbrytelse og mottok enten antydende eller nøytrale instruksjoner før de skulle forsøke å identifisere gjerningsmannen fra en personkonfrontasjon. De som mottok antydende instruksjoner ble fortalt at det var høyst sannsynlig at gjerningsmannen var tilstede, og ble sterkt oppfordret til å plukke ut et av personene fra konfrontasjonen. De som mottok nøytrale instruksjoner ble advart om at gjerningsmannen ikke nødvendig var tilstede, og de hadde i tillegg en åpenbar mulighet til å avvise konfrontasjonen. Resultatet viste at de som mottok nøytrale instruksjoner avstod fra å plukke ut en mistenkt i betydelig større grad enn de som mottok antydende instruksjoner, og at de identifiserte færre uskyldige, uten å gjøre færre korrekte identifiseringer. Hele 78 % av de som mottok antydende instruksjoner feilidentifiserte en uskyldig i tilfeller hvor gjerningsmannen var fraværende, mens kun 33% av de som fikk nøytrale instruksjoner gjorde samme feil.

Stebly (1997) gjennomførte en metaanalyse hvor hun oppsummerte 18 eksisterende studier på området. Resultatet demonstrerte, i tråd med studien til Malpass og Devine (1981), at antydende instruksjoner har en tydelig negativ effekt på identifiseringsnøyaktighet i tilfeller hvor gjerningsmannen er fraværende og en minimal effekt på identifiseringsnøyaktighet i tilfeller hvor gjerningsmannen er tilstede. Stebly (1997) observerte imidlertid at det var en stor variasjon i resultatene blant de studiene som hadde undersøkt effekten av antydende instruksjoner i tilfeller hvor gjerningsmannen var tilstede. Ni av testene som ble inkludert i metaanalysen viste at antydende instruksjoner (samt ingen mulighet til å avvise konfrontasjonen) førte til en signifikant *økning* i identifiseringsnøyaktighet når gjerningsmannen var tilstede i konfrontasjonen. Clark (2005) undersøkte denne inkonsekvente effekten nærmere ved å etterprøve resultatene fra metaanalysen til Stebly (1997). Resultatet viste at antydende instruksjoner faktisk fører til en økning i andelen korrekte identifiseringer i tilfeller hvor gjerningsmannen er tilstede. Sannsynligheten for at de som mottok antydende instruksjoner identifiserte korrekt gjerningsmann var også betydelig høyere enn ved tilfeldigheter. Studien bidrar til å nyansere bildet av hvilke effekter antydende instruksjoner kan ha, men som poengtert av Clark (2005), betyr ikke dette at antydende instruksjoner er akseptabel politipraksis. I virkelige etterforskningssaker, hvor man ikke vet om den faktiske gjerningspersonen er tilstede i konfrontasjonen eller ikke, er det viktig å være bevisst på at en antydende instruksjon vil påvirke vitnet uavhengig av om den mistenkte er skyldig eller uskyldig.

Politiets kunnskap om faktorer som påvirker øyenvitner

For at strafferettsystemet skal kunne forbedre sin evne til å vurdere nøyaktigheten av bevis fra øyenvitner, må politibetjenter bidra med følgende: 1) gjennomføre vitneavhør på en måte som sikrer at man får maksimalt med informasjon, uten å forurense vitnes hukommelse av forbrytelsen eller å kunstig øke vitnets subjektive sikkerhet, 2) gjennomføre identifikasjonsprosedyrer på en rettferdig og upartisk måte, og 3) vurdere hvilke faktorer som kan ha bidratt til å øke eller redusere nøyaktigheten av vitnes beviser (Wise, Fishman, et al., 2009). For å lykkes i disse oppgavene, er det helt essensielt at politibetjenter har oppdatert kunnskap om hvordan hukommelsen fungerer og hvordan vitners hukommelse kan påvirkes av disse faktorene.

En surveystudie av Benton et al. (2006) avslørte at amerikanske politibetjenter, jurymedlemmer og dommere har mangelfull kunnskap på området. Deltakerne fylte ut et spørreskjema hvor de ble bedt om å si seg enig eller uenig i 30 utsagn relatert til ulike øyenvitne-faktorer, og svarene deres ble sammenliknet med svarene til en gruppe

øyenvitneekspertene som hadde svart på det samme spørreskjemaet. Resultatet viste at politibetjentene hadde mindre kunnskap enn ekspertene på 75 % av utsagnene som omhandlet systemvariabler. Svarene deres skilte seg fra ekspertenes svar i størst grad for utsagnet om presentasjonsformat, hvor kun 37 % av politibetjentene var enig i at vitner vil gjøre flere feilaktige identifiseringer av uskyldige når de presenteres for konfrontasjonsmedlemmene simultant, i forhold til sekvensielt. Til sammenlikning, var hele 81 % av øyenvitneekspertene enige i det samme utsagnet. Med tanke på estimatvariabler, viste resultatet avvik mellom ekspertenes svar og politibetjentenes svar på 55 % av utsagnene, og aller minst kunnskap hadde politibetjentene om barns nøyaktighet i vitneforklaringer. En annen amerikansk surveystudie undersøkte hvorvidt det eksisterer forskjeller i kunnskapsnivå mellom avdelinger som har implementert øyenvitnereformer, og avdelinger som ikke har implementert slike reformer (Wise et al., 2011). Resultatet viste at begge gruppene hadde begrenset kunnskap om øyenvitne-faktorer. Gjennomsnittlig andel korrekte svar var 56 % for de reformerte politibetjentene, og 52 % for de ikke-reformerte politibetjentene.

En liknende surveystudie ble gjennomført blant svenske politibetjenter, dommere og aktorer (Granhag et al., 2005). Politibetjentene viste mangelfull eller feilaktig kunnskap på flere av temaene, blant annet presentasjonsformat, glemselskurven, hypnotisk suggestibilitet og forholdet mellom subjektiv sikkerhet og pålitelighet. Politibetjentene viste imidlertid god kunnskap om tidsestimering, hvor 70.6 % var enig i at vitner tenderer å overestimere varigheten av emosjonelle hendelser, og om våpenfokus-effekten, hvor 74 % var enig i at tilstedeværelse av et våpen vil svekke et vitnes evne til å senere identifisere gjerningsmannen.

Surveyundersøkelser blant kinesiske (Jiang & Luo, 2016), taiwanske (Huang & Shih, 2020), kanadiske (Fraser et al., 2013) og estiske (Kask, 2011) politibetjenter viser tilsvarende resultater. Den gjennomsnittlige andelen korrekte svar i disse studiene var henholdsvis 57%, 62%, 61% og 50%.

Utdanning og trening. Når man sammenlikner politibetjentes kunnskapsnivå på tvers av land, er det viktig å ta i betraktning at politiutdanningen varierer verden over, både hva gjelder omfang og innhold. I USA, er det for eksempel hver enkelt stat som setter sine egne minimumsstandarder for ansettelse og opplæring av politibetjenter (Cordner, 2020). Nasjonale data fra 2013, viser at over 80 % av de lokale politiavdelingene kun krever utdanning på videregående-nivå, mens bare 1 % krever fireårig grad fra høyskole eller universitet (Bureau of Justice Statistics, 2015). De politiavdelingene som krever høyere utdanning, vil også sannsynligvis godta en fireårig grad innenfor hvilket som helst fagområde (Cordner, 2020). Til tross for de lave utdanningskravene, er det imidlertid nokså vanlig at

amerikanske politibetjenter tar universitets- eller høyskoleutdanning. En omfattende surveystudie av Gardiner (2017) viste at over halvparten av politibetjentene i utvalget hadde en toårig grad, mens 30 % hadde en fireårig grad. Den samme undersøkelsen viste også at 96 % av politiavdelingene har obligatoriske opplæringsprogrammer for nye rekrutter, men at lengden på disse opplæringsprogrammene varierer betydelig mellom avdelinger og kan være alt fra 2 til 26 uker, hvor det mest vanlige er 11-12 uker. Det eksisterer også lokale forskjeller med hensyn til hva som tilbys av ekstra trening utover de obligatoriske opplæringsprogrammene (Gardiner, 2017). En surveystudie av Wise et al. (2011) viste at 71 % av de amerikanske politibetjentene i utvalget hadde lært om faktorer som påvirker øyenvitner i forbindelse med et treningsprogram. Likevel mente 85 % at de burde ha fått mer opplæring på temaet.

Sammenliknet med USA, er den norske politiutdannelsen langt mer standardisert. For å bli politibetjent i Norge, kreves en 3-årig bachelorgrad fra en av Norges tre Politihøgskoler, som alle følger samme rammeplan og programplan. Etter at det ble innført ny rammeplan på Politihøgskolen i 2019, ble vitnepsykologi innført som et tema i det nye emnet «Taktisk etterforskning». Etter å ha gjennomført dette emnet skal studentene, i følge programplanen, ha kjennskap til vitnepsykologi og psykologiske påvirkningsfaktorer, samt kunne gjenkjenne disse påvirkningsfaktorene i avhørsprosessen (Politihøgskolen, 2020). En sentral lærebok på pensumlisten er *Vitnepsykologi 2.0* av Svein Magnussen (2017). Denne boken gir studentene en innføring i menneskelig hukommelse, samt ulike hukommelsesfeil som er av særlig relevans i en vitnepsykologisk sammenheng. I tillegg berører boken temaer som for eksempel falske minner og falske tilståelser, løgn og vurdering av troverdighet, samt utfordringer knyttet til barnevitner.

Bachelorutdanningen ved Politihøgskolen har også lagt stor vekt på avhørsopplæringen de siste årene (Bruusgaard et al., 2013). Siden 1990-tallet, har Politihøgskolen satset på kommunikasjonsfremmende avhørsmetoder for å innhente pålitelig informasjon fra barn, og i 1999 ble det introdusert faseorienterte avhør og kognitive teknikker i bachelorutdanningen. Generelt sett er avhør et emne som går igjen i både undervisning og vurdering gjennom hele utdannelsen, og teorien som presenteres for studentene er vitenskapelig forankret og oppdateres fortløpende med ny forskning og relevante rundskriv fra påtalemyndighetene (Bruusgaard et al., 2013)

Videre blir norske politistudenter i dag opplært til å gjennomføre det som kalles hypotesestyrte etterforskning. Læreboken *Etterforskning. Prinsipper, metoder og praksis* av Bjercknes and Fahsing (2018) gir studentene en grundig innføring i modellen

«etterforsknings sirkelen», som beskriver etterforskningsprosessen stegvis. Modellen ble opprinnelig utviklet på engelsk, hvor prosessen illustreres med 6 c-er: «Collect», som innebærer å samle inn tilgjengelige og antatt relevante data, «Check», som innebærer å kontrollere data for relevans, nøyaktighet og pålitelighet, «Connect», som innebærer å analysere og koble data fra forskjellige kilder, «Construct», som innebærer å konstruere alle relevante og konkurrerende forklaringer (hypoteser), «Consider», som innebærer å vurdere hvordan man kan teste alle forklaringer gjennom en rettet informasjonsinnsamling, egnet både for verifisering og falsifisering, og til sist «Consult» som innebærer å konsultere andre som kan mate inn ny kunnskap og utfordre egne synspunkter. Modellen er utviklet for hjelpe politibetjenter å være grundige, holde oversikt og redusere påvirkningen av kognitive forenklingsstrategier (Bjerknes & Fahsing, 2018).

Politibetjenter som vitner

Politibetjenter spiller en kritisk rolle i innsamling og bevaring av bevismateriale fra øyenvitner (Technical Working Group for Eyewitness Evidence, 1999). Som allerede diskutert, er det derfor viktig at politibetjenter er bevisste på øyenvitners feilbarlighet når de gjennomfører vitneavhør og vitnekonfrontasjoner. Som poengtert av Yuille (1984), er det imidlertid også verdt å merke seg at den viktigste gruppen av vitner i retten, er politiet selv. Politibetjenter blir vitne til en rekke forbrytelser gjennom sitt yrke, og må derfor ofte avgi vitnebevis i retten (Houston et al., 2013), noe som også anses for å være en sentral del av rollen som politibetjent (Brian & Cruickshank, 2017). Dette i seg selv, gjør at det er viktig å undersøke hvordan politibetjenter presterer som vitner.

Troverdighet av politivitner og sivile vitner. I følge de nederlandske forskerne Vredeveltdt og van Koppen (2016), vil en politibetjent sin vitneuttalelse om hans eller hennes egne observasjoner bære betydelig vekt i retten, mens uttalelser fra sivile vitner gjerne blir betraktet med større grad av skepsis. I Nederland, har dette skillet mellom politivitner og sivile vitner til og med blitt innlemmet i loven. En enkel vitneuttalelse fra en politibetjent vil tilstrekkelig grunnlag for en domfellelse, men det samme gjelder ikke for en enkel vitneuttalelse fra et sivilt vitne (Vredeveltdt & van Koppen, 2016). I Norge finnes det ingen slike konkrete lover for hvilke bevis som utgjør et tilstrekkelig grunnlag for en rettslig avgjørelse (Øyen, 2016, s. 451). Isteden fastsetter retten de saksforholdene som avgjørelsen skal bygges på ved en fri bevisvurdering (Tvisteloven, 2008 § 21-2). Prinsippet om fri bevisvurdering innebærer i praksis at dommeren står fritt til å vurdere hvilke av bevisene som er relevante og hvordan de skal vektes, så lenge vurderingen er i henhold til straffeprosessuelle prinsipper. Samtidig poengteres det på nettsidene til Norges Domstoler at

«retten skal være uavhengig i saken og vurdere bevisene uten selv på forhånd å ha tatt stilling til hvilke bevis som skal føres» (Norges domstoler, 2021). Dette taler for at alle vitneutsagn i utgangspunktet stiller likt, og at de vektas på bakgrunn av vitneutsagnets innhold og ikke hvem som avgir vitneutsagnet.

I USA blir alle jurymedlemmer eksplisitt instruert til å vurdere et politivitnes forklaring akkurat som ethvert annet vitnes forklaring (Johnson, 2016). Funn fra surveystudier indikerer likevel at det er en utbredt antakelse både blant dommere (Benton et al., 2006; Houston et al., 2013), jurymedlemmer (Benton et al., 2006) og i den generelle befolkningen (Read & Desmarais, 2009) at politibetjenter er mer nøyaktige som vitner enn sivile. Det kan tenkes at politibetjenter nyter en stor tillitt i befolkningen fordi de, i kraft av sin stilling, oppfattes som veldig troverdige vitner. Som poengtert av Magnussen (2004, s. 18), blir imidlertid begrepene troverdighet og pålitelighet ofte forvekslet, og det er ikke nødvendigvis slik at et troverdig vitne trenger å være et pålitelig vitne.

Sammenlikning av politibetjenter og sivile som vitner

En rekke studier har adressert spørsmålet om politibetjenter er mer pålitelige som vitner enn sivile. Studiene har sammenliknet de to gruppene med hensyn til hukommelsesevner, observasjonsevner, identifiseringsnøyaktighet eller en kombinasjon av de tre.

Hukommelsesevner. Tidligere studier har kommet frem til noe ulike konklusjoner når de har sammenliknet politi og sivile med hensyn til deres hukommelse for en observert hendelse. Enkelte studier har ikke funnet noen betydelige forskjeller mellom de to gruppene, verken hva gjelder mengde eller nøyaktighet av rapportert informasjon (Stanny & Johnson, 2000; Verinis & Walker, 1970; Kaminski & Sporer, 2016). Andre studier har midlertid gjort funn som kan tyde på at politibetjenter faktisk husker flere korrekte detaljer, sammenliknet med sivile. Et eksempel er en feltstudie av Clifford og Richards (1977), hvor deltakerne ble bedt om å gjenkalle detaljer om en målperson som de hadde snakket med et halvt minutt tidligere. Resultatet viste at i tilfeller hvor deltakerne ble eksponert for målpersonen i et lengre tidsintervall, evnet politibetjentene å oppgi flere korrekte personbeskrivelser enn de sivile deltakerne. Forskerne foreslo at politibetjentene presterte bedre fordi de, gjennom trening og erfaring, har opparbeidet seg effektive prosesseringsstrategier som vil forbedre deres evne til å huske detaljer.

En interessant forskjell mellom politi og sivile i denne konteksten, er at de to gruppene ser ut til å fokusere på ulike aspekter av hendelsen som de observerer. Nærmere bestemt, har politibetjenter vist seg å rapportere flere korrekte kriminal-relevante detaljer, for eksempel om gjerningsmenn, våpen og kjøretøy. Dette tendensen har blant annet blitt demonstrert i en

studie av Lindholm et al. (1997), hvor deltakerne fikk se en video av et voldelig ran og senere ble bedt om å skrive ned alt de kunne huske fra filmen, med så mange detaljer som mulig. Resultatet viste at politibetjentene hadde et bedre minne av våpenet og gjerningsmannens utseende, men at det ikke var noen betydelige forskjeller mellom de to gruppene med hensyn til deres hukommelse av offeret eller tilfeldige personer som var tilstede under hendelsen. Hva et vitne oppfatter og velger å fokusere på i situasjonen, ser altså ut til å ha betydning for hvilke detaljer vedkommende husker i ettertid.

Observasjonsevner. Videre har en rekke studier undersøkt om det eksisterer forskjeller mellom politi og sivile med hensyn til hva de to gruppene oppfatter av detaljer mens de observerer en hendelse. I en studie av Tickner og Poulton (1975) fikk politibetjenter og sivile se en video fra en gate, og ble bedt om å se etter kriminelle handlinger og spesifikke målpersoner. Politibetjentene og de sivile observatørene presterte likt i å oppdage faktiske kriminelle handlinger og målpersoner, men det var større sannsynlighet for at politibetjentene rapporterte om tyverier som ikke fant sted. I en nyere studie fra Nederland fikk sivile, politibetjenter og spesialetterforskere utdelt en liste over topp tre kriminal-relevant informasjon som de skulle se etter i en video av en narkotikatransaksjon (Vredeveltdt et al., 2017). Politibetjentene og etterforskerne sine rapporter var mer helhetlige enn de sivile deltakerne sine rapporter, spesielt for informasjonen som var etterspurt i listen. Videre var spesialetterforskernes rapporter betydelig mer nøyaktige enn rapportene til politibetjentene og de sivile deltakerne. Spesialetterforskerne i studien jobbet i spesialiserte overvåkningsteam og hadde gjennomført et 16-ukers kurs, hvor de blant annet fikk trening i hvordan en skal skrive nøyaktige, presise og fullstendige rapporter under observasjon. De sivile ville med større sannsynlighet identifisere bakgrunnsdetaljer fra filmen, dette til tross for at de ble oppfordret til å fokusere på kriminal-relevante detaljer. Ifølge Vredeveltdt et al. (2017) kan sistnevnte funn indikere at trening og erfaring vil forbedre evnen til å sortere ut irrelevant informasjon.

En studie av Smart et al. (2014) undersøkte om politibetjenter, på bakgrunn av sin erfaring i å gjennomføre observasjoner, vil gjøre færre oppmerksomhetsfeil mens de observerer, sammenliknet med sivile deltakere. Deltakerne fikk se en video fra et dashboardkamera. Midtveis i filmen, ble bilen stoppet av politiet, og sjåføren ble bedt om å gå ut av bilen. Den opprinnelige sjåføren ble så byttet ut med en annen person, med annen bekledding. Etter å ha sett filmen, ble deltakerne bedt om å svare på en rekke spørsmål om innholdet i videoen. Resultatet viste at politibetjentene og de sivile deltakerne presterte likt i å oppdage personbyttet, men at endringen i målpersonens antrekk ble oppdaget betydelig oftere av de sivile deltakerne. I følge Smart, et al. (2014), kan en mulig forklaring være at

politibetjentene fokuserte på målpersonens nervøse atferd, og derfor hadde færre kognitive ressurser tilgjengelig til å oppfatte endringen i målpersonens klær.

Identifiseringsnøyaktighet. Med få unntak, har alle mennesker en bemerkelsesverdig evne til å gjenkjenne de unike visuelle trekkene ved et ansikt (Rossion, 2018). Denne evnen utvikler seg allerede i tidlig alder, og barn mellom 5 og 7 år vil ha den samme evnen til å gjenkjenne et ukjent ansikt som en voksen (Crookes & McKone, 2009). En rekke forskningsfunn tyder imidlertid på at denne evnen ikke vil forbedres ytterligere gjennom trening. Woodhead et al. (1979) gjennomførte en serie med eksperimenter for å teste effekten av et tredagers-kurs hvor deltakerne ble trent i ulike teknikker for effektiv koding av ansiktsinformasjon. Resultatet viste at de trente deltakerne ikke forbedret sin identifiseringsnøyaktighet sammenliknet med kontrollgruppen, og i et av eksperimentene presterte de til og med noe dårligere enn de utrente deltakerne. Også andre studier har gjort funn som tyder på at identifiseringsevner ikke vil forbedres gjennom trening i ansiktsgjenkjenning (Malpass, 1981; Vredeveltdt et al., 2015).

I lys av disse funnene, er det kanskje heller ikke overraskende at majoriteten av studiene som har sammenliknet identifiseringsnøyaktighet hos politibetjenter og sivile, ikke har avdekket signifikante forskjeller mellom de to gruppene (DeCarlo, 2010; Kaminski & Sporer, 2016; Lindholm et al., 1997; Vredeveltdt et al., 2017). En norsk studie som sammenliknet identifiseringsnøyaktigheten til politivitner og sivile vitner, fant at de to gruppene presterte likt, men at andelen «vet ikke»-svar var høyere blant politivitnene (Rachlew, 2009). Videre, har enkelte studier faktisk vist at politibetjenter gjør *flere* feilaktige identifiseringer enn sivile (Kalteis, 2013; Smart et al., 2014).

Sammenlikning av politistudenter/erfarne politibetjenter og sivile som vitner

De nevnte studiene har i all hovedsak basert seg på erfarne politibetjenter. Det finnes i tillegg noen få studier som har undersøkt hvordan politistudenter eller uerfarne politibetjenter presterer som vitner, sammenliknet med sivile. I en av disse studiene ble politistudenter og biologistudenter bedt om å avgi vitneforklaringer etter at de hadde vært vitne til et iscenesatt biltyveri (Thomassin & Alain, 1990). Resultatet viste at politistudentene rapporterte flere deskriptive persondetaljer enn biologistudentene, men at de to gruppene var like nøyaktige i sine forklaringer totalt sett.

En annen studie sammenliknet observasjonsevnene til sivile, uerfarne politibetjenter og erfarne politibetjenter (Ainsworth, 1981). Deltakerne fikk se en video fra et gatehjørne og ble bedt om å notere ned mistenkelig forhold eller lovbrudd som de oppfattet i løpet av videoen. De uerfarne og erfarne politibetjentene hadde en gjennomsnittlig yrkeserfaring på

henholdsvis 1 år og 9 år og 3 måneder. Det ble ikke funnet noen signifikante forskjeller mellom de tre gruppene i det totale antallet hendelser som ble identifisert, men de uerfarne politibetjentene rapporterte flere trafikkforseelser og færre mistenkelige eller kriminelle forhold, sammenliknet med de to andre gruppene. Det ser altså ut til at de uerfarne politibetjentene hadde en tendens til å fokusere på en type hendelse, til skade for å legge merke til andre typer hendelser.

Yuille (1984), som gjennomførte en serie med eksperimenter på kanadiske politibetjenter, fant imidlertid at uerfarne politibetjentes hendelsesrapporter både er mer detaljerte og mer korrekte, sammenliknet med siviles. Resultatet viste at de uerfarne politibetjentene oppga 50 % flere korrekte deskriptive detaljer, og gjorde 50 % færre feil enn psykologstudentene i utvalget. Sammenliknet med studentene, rapporterte også de uerfarne politibetjentene flere kriminal-relevante detaljer, som for eksempel komplette personbeskrivelser eller bilens registreringsnummer. Videre, for å undersøke betydningen av yrkeserfaring, ble de uerfarne politibetjentene, som hadde gjennomført 8 måneder med trening og praksis, sammenliknet med erfarne politibetjenter, som hadde en gjennomsnittlig yrkeserfaring på 8 år. Resultatet viste ingen forskjeller mellom de to gruppene, og Yuille (1984) foreslo derfor at trening er av større betydning enn erfaring for å forbedre politiets hukommelsesevner.

Spørsmålet om betydningen av trening og erfaring har også blitt adressert i en svensk studie, som undersøkte hukommelses- og identifiseringsevner hos politibetjenter, politirekrutter, lærere og studenter (Christianson et al., 1998). Det ble antatt at de som velger å utdanne seg til politi har et talent og en interesse for observasjon, og at rekrutter og politibetjenter derfor vil være mer nøyaktige i sine hendelsesrapporter enn sivile. Alternativt, dersom politibetjenter forbedrer sin evne til observasjon gjennom yrkeserfaring, vil erfarne politibetjenter prestere bedre enn rekrutter og sivile. Deltakerne ble presentert for en bildeserie som viste et iscenesatt overgrep, og fikk deretter en rekke oppgaver som skulle teste deres hukommelse for ulike aspekter ved hendelsen.

De samlede resultatene viste at politibetjentene var mer nøyaktige i sin hukommelse av overgrepet sammenliknet med de tre andre gruppene. Rekruttene presterte bedre enn lærerne, men det var ingen betydelige forskjeller mellom rekruttene og studentene. Forskerne fant dermed ikke støtte for at politirekruttene har forbedret sin evne til å oppfatte og huske viktig detaljinformasjon gjennom sin utdanning og opplæring. Resultatet støtter imidlertid antakelsen om at yrkeserfaring vil kunne bidra til å utvikle denne evnen, eller mer spesifikt, at erfaring med kriminelle hendelser vil kunne forbedre evnen til å strukturere og kategorisere

kritisk informasjon på en mer systematisk måte (Christianson et al., 1998). I den samme studien ble det ikke funnet noen signifikante forskjeller mellom de fire gruppene verken hva gjelder antall korrekte identifiseringer eller antall feilaktige identifiseringer av uskyldige.

Forholdet mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet hos politi

Smart et al. (2014) sammenliknet politibetjenter og sivile med hensyn til forholdet mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet. Studentenes subjektive sikkerhet var positivt korrelert med identifiseringsnøyaktighet i to av fire konfrontasjoner. Blant politibetjentene var imidlertid subjektiv sikkerhet enten ikke korrelert med identifiseringsnøyaktighet (for tre av konfrontasjonene) eller *negativt* korrelert med identifiseringsnøyaktighet (for én av konfrontasjonene). Thomassin og Alain (1990) fant en liknende tendens blant en politistudenter, som identifiserte en uskyldig person oftere enn de sivile deltakerne, dette til tross for at de var mer sikre i sine identifiseringsbeslutninger. I tillegg har politibetjenter vist seg å være mer villig til å vitne om sine identifiseringer i retten, samt vurdert sine prosesseringsforhold som mer gunstige, selv i tilfeller hvor politibetjenter og sivile har vært like nøyaktige i sine identifiseringer (Kaminski & Sporer, 2016).

Problemstilling for oppgaven

Med bakgrunn i den presenterte teorien søker oppgaven å kartlegge hvilken kunnskap norske politistudenter har om faktorer som påvirker et øyenvitnes pålitelighet, samt undersøke hvordan politistudentene presterer som vitner. Hovedhensikten er å undersøke hvorvidt det eksisterer forskjeller mellom førsteårsstudenter og tredjeårsstudenter med hensyn til kunnskap og evner på området. Oppgavens problemstillinger er som følger:

Vil tredjeårsstudentene, på bakgrunn av sin utdanning, ha mer kunnskap om faktorer som påvirker et øyenvitnes pålitelighet, sammenliknet med førsteårsstudentene?

Vil tredjeårsstudentene ha bedre forutsetninger for å oppfatte og huske detaljer fra en observert hendelse, sammenliknet med førsteårsstudentene?

Vil tredjeårsstudentene ha bedre forutsetninger for å identifisere målpersoner fra en observert hendelse, sammenliknet med førsteårsstudentene?

Videre vil studien undersøke hvorvidt politistudenter blir påvirket av antydende konfrontasjonsinstruksjoner, samt undersøke om forholdet mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet varierer på tvers av grupper (førsteårsstudenter vs tredjeårsstudenter og kvinner vs menn).

Hypoteser

En rekke surveystudier tyder på at erfarne politibetjenter har mangelfull kunnskap om faktorer som påvirker øyenvitners pålitelighet (Benton et al., 2006; Granhag et al., 2005; Wise

et al., 2011). Det ser imidlertid ikke ut til at noen har undersøkt denne type kunnskap hos politistudenter tidligere. Da politihøgskolen innførte ny rammeplan i 2019, ble vitnepsykologi innført som et tema i førsteklasseemnet «Taktisk etterforskning». Førsteårsstudentene skulle til å begynne med dette emnet da datainnsamlingen ble avsluttet. Tredjeårsstudentene, som begynte på Politihøgskolen i 2018 (før den nye rammeplanen ble innført), hadde emnet «Psykologi», og herunder vitnepsykologi, som en del av hovedområdet «Etterforskning» på høsten i tredje klasse. Tredjeårsstudentene hadde derfor akkurat fullført dette emnet da datainnsamlingen startet. Tredjeårsstudentene har også tjenestegjort i ett studieår, som en del av praksisopplæringen på politihøgskolen. Det antas at tredjeårsstudentene, som har hatt undervisning om flere av temaene som presenteres i spørreskjemaet og som har vært i praksis, vil ha et høyere kunnskapsnivå enn førsteklasingene. Av dette følger hypotese 1:

H1: *Tredjeårsstudentene vil ha et høyere kunnskapsnivå om faktorer som påvirker et vitnes pålitelighet, sammenliknet med førsteårsstudentene.*

Enkelte studier har gjort funn som kan tyde på at erfarne politibetjenter oppfatter og husker flere kriminal-relevante detaljer enn sivile (Christianson et al., 1998; Lindholm et al., 1997; Vredeveltdt et al., 2017). Av de presenterte studiene som har undersøkt observasjons- og hukommelsesevner hos politistudenter og uerfarne politibetjenter, var det imidlertid kun én studie Yuille (1984) som fant at uerfarne politibetjenter presterte bedre enn sivile deltakere. Funn fra de resterende studiene indikerer at både politistudenter (Thomassin & Alain, 1990) og uerfarne politibetjenter (Christianson et al., 1998; Ainsworth, 1981) presterer på nivå med sivile på dette området. Resultatene fra studien til Christianson et al. (1998) tyder på at yrkeserfaring, i større grad enn utdanning og opplæring, vil bidra til å forbedre evnen til å sortere ut og analysere viktig detaljinformasjon fra en kriminell hendelse. Basert på disse resultatene, er det ikke forventet at tredjeårsstudentene vil være bedre til å oppfatte og huske detaljer fra hendelsen, sammenliknet med førsteårsstudentene. Av dette følger hypotese 2:

H2: *Det vil ikke være noen forskjeller mellom førsteårsstudentene og tredjeårsstudentene med hensyn til observasjons- og hukommelsesevner.*

Eksisterende forskningslitteratur tyder på at både erfarne politibetjenter (Christianson et al., 1998; DeCarlo, 2010; Kaminski & Sporer, 2016; Lindholm et al., 1997; Rachlew, 2009; Vredeveltdt et al., 2017) og uerfarne politibetjenter (Christianson et al., 1998) presterer på linje med sivile med hensyn til identifiseringsnøyaktighet. Enkelte studier har til og med funnet at politibetjenter (Kalteis, 2013; Smart et al., 2014) og politistudenter (Thomassin & Alain, 1990) identifiserer flere uskyldige enn sivile. Forskning tyder også på at evne til å gjenkjenne ansikter ikke vil forbedres gjennom trening (Woodhead et al., 1979). Det er derfor ikke

forventet at tredjeårsstudentene vil ha noen bedre forutsetninger for å identifisere en målperson enn førsteårsstudentene. Av dette følger hypotese 3:

H3: *Det vil ikke være noen forskjeller mellom førsteårsstudentene og tredjeårsstudentene med hensyn til identifiseringsnøyaktighet.*

En studie av Smart et al. (2014) fant at subjektiv sikkerhet predikerte identifiseringsnøyaktighet i større grad for studenter enn for politibetjenter. En annen studie viste at politistudenter identifiserte en uskyldig figurant som gjerningsmannen oftere enn hva sivile deltakere gjorde, men at de likevel hadde en større tiltro til sin egen identifiseringsbeslutning (Thomassin & Alain, 1990). På bakgrunn av den presenterte forskningen, er det av interesse å undersøke hvorvidt forholdet mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet er svakere blant tredjeårsstudentene, sammenliknet med førsteårsstudentene. Av dette følger hypotese 4a:

H4a: *Sammenhengen mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet vil være svakere blant tredjeårsstudentene, sammenliknet med førsteårsstudentene*

Til forfatterens kunnskap, har ingen tidligere studier sammenliknet menn og kvinner med hensyn til forholdet mellom subjektiv sikkerhet og *identifiseringsnøyaktighet*. Eksisterende forskningslitteratur kan imidlertid tyde på at menn har en tendens til å overvurdere sin egen evne til å avgi pålitelige vitneforklaringer, sammenliknet med kvinner (Areh, 2011; Unzueta, 2000). Det er derfor av interesse å undersøke hvorvidt sammenhengen mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet er svakere blant menn, sammenliknet med kvinner. Av dette følger hypotese 4b:

H4b: *Sammenhengen mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet vil være svakere blant menn, sammenliknet med kvinner.*

Antydende instruksjoner har vist seg å føre til at vitner blir mer tilbøyelig til å plukke ut en av personene fra konfrontasjonen (Clark, 2005), og i tilfeller hvor gjerningsmannen er fraværende, har dette resultert i en betydelig økning i andelen feilaktige identifiseringer av uskyldige (Malpass & Devine, 1981; Steblay, 1997). En metastudie av Clark (2005) kan imidlertid tyde på at antydende instruksjoner også fører til en økning i andelen *korrekte* identifiseringer når gjerningsmannen er tilstede i konfrontasjonen. I inneværende studie er målpersonen tilstede i alle tre fotokonfrontasjonene. Det er derfor ønskelig å undersøke hvorvidt politistudentenes identifiseringsnøyaktighet vil bli påvirket av antydende instruksjoner. Av dette følger hypotese 5:

H5: *Antydende instruksjoner vil påvirke identifiseringsnøyaktigheten til politistudentene.*

Metode

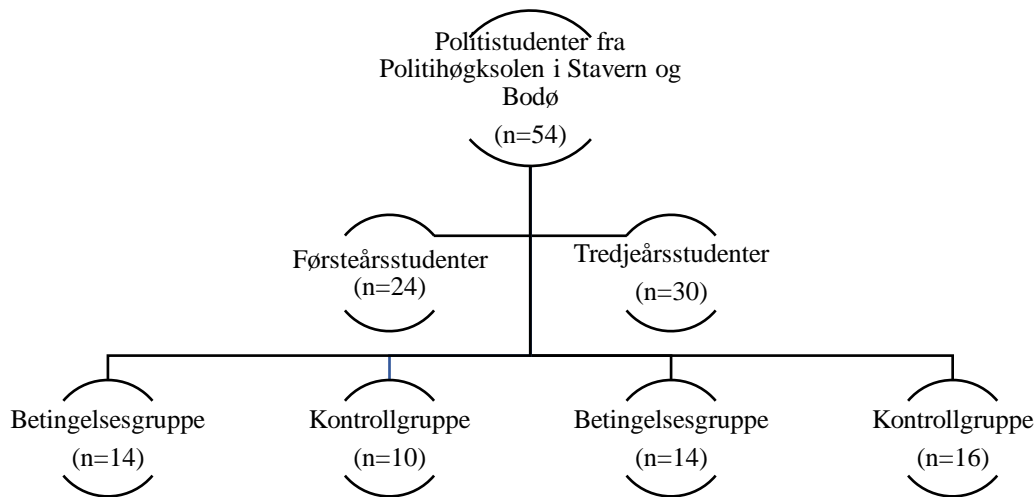
Utvalg og forskningsdesign

Dataene er samlet inn ved Politihøgskolen i Stavern og Politihøgskolen i Bodø. Utvalget består av totalt 54 politistudenter, hvor 24 (44 %) av respondentene er førsteårsstudenter og 30 (56 %) av respondentene er tredjeårsstudenter. Utvalget består av 32 (59%) kvinner og 22 (41 %) menn.

Ved datainnsamlingens oppstart ble 336 studenter (168 fra hvert kull) ved Politihøgskolen i Stavern invitert til å delta i prosjektet. På bakgrunn av erfaring fra tidligere prosjekter ved Politihøgskolen i Stavern, var det forventet at omkring 100 studenter fra hvert kull ville delta i studien. Da det kom inn langt færre svar enn ønskelig, ble det besluttet å invitere Politihøgskolen i Bodø til å delta i prosjektet. Tilsammen 288 studenter (144 fra hvert kull) fra Politihøgskolen i Bodø fikk derfor tilsendt spørreundersøkelsen pr mail. Den lave responsraten (8.7 %) kan muligens skyldes utfordringer knyttet til digital undervisning i den pågående koronapandemien. Ved tidligere datainnsamlinger ved PHS, har det vært mulig å informere studentene om prosjektet i fysiske forelesninger, noe som ikke har latt seg gjøre med strenge smitterestriksjoner. Digital undervisning kan generelt føre til at informasjonsflyten mellom utdanningsinstitusjonen og studentene svekkes, og at studentene er mindre motiverte enn normalt.

Inneværende studie har et eksperimentelt design. Det har blitt undersøkt om det eksisterer forskjeller mellom kullene (dvs førsteårsstudentene og tredjeårsstudentene som uavhengig variabel) med hensyn til kunnskapsnivå, observasjons- og hukommelsesevner og identifiseringsnøyaktighet (avhengige variabler). Videre har det blitt undersøkt om forholdet mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet varierer i styrke på tvers av grupper (årstrinn på politihøgskolen og kjønn). Til sist, var det ønskelig å undersøke hvorvidt studentenes identifiseringsnøyaktighet ble påvirket av antydende instruksjoner. Derfor ble respondentene også randomisert til kontrollgrupper (nøytrale instruksjoner) og betingelsesgrupper (antydende instruksjoner). Variasjoner i den avhengige variabelen «identifiseringsnøyaktighet» ble målt med en posttest og sammenlignet mellom kontrollgruppen og betingelsesgruppen for å avdekke eventuelle funksjoner av manipulasjonen. Av praktiske årsaker foregikk randomiseringen på klassenivå fremfor individnivå. Både Politihøgskolen i Stavern og Politihøgskolen i Bodø har seks klasser i hvert kull. Klasse «a», «b» og «c» fikk tilsendt spørreskjemaet med nøytrale spørsmål og klasse «d», «e» og «f» fikk tilsendt spørreskjemaet med antydende instruksjoner. Kontrollgruppen bestod av 26 respondenter, hvor 10 av de var førsteårsstudenter og 16 av de var

tredjeårsstudenter. Betingelsesgruppen bestod av 28 av respondenter, hvor 14 av de var førsteårsstudenter og 14 av de var tredjeårsstudenter. Hensikten med dette eksperimentet var opprinnelig (jf. prosjektbeskrivelse sendt til NSD [nr 414734] og prosjektbeskrivelse sendt til UiB) å undersøke om antydende instruksjoner ville ha en ulik effekt på de to kullenes identifiseringsnøyaktighet ved å benytte et 2 x 2 faktorielt design (førsteårsstudenter vs tredjeårsstudenter x antydende instruksjoner vs nøytrale instruksjoner). På grunn av studiens lave utvalgsstørrelse, ble det imidlertid vurdert som lite hensiktsmessig å dele utvalget i fire grupper. Det ble derfor besluttet å holde førsteårsstudentene og tredjeårsstudentene samlet i en gruppe og kun sammenlikne betingelsesgruppen og kontrollgruppen for å avdekke potensielle sammenhenger mellom antydende instruksjoner og identifiseringsnøyaktighet.

Figur 1. Flytdiagram som viser fordeling av deltakere

Prosedyre

Studiens data ble samlet inn ved hjelp et elektronisk spørreskjema bestående av to deler. Spørreskjemaleverandøren QuestionPro ble benyttet for lage spørreskjemaet. Del 1 kartla politistudentenes kunnskapsnivå og bestod av 16 utsagn relatert til ulike faktorer som kan påvirke øyenvitners pålitelighet. Del 2 undersøkte studentenes evne til å oppfatte og huske detaljer fra en observert hendelse, samt deres evne til å identifisere målpersonene fra hendelsen. Denne delen bestod av en video, samt en rekke oppfølgingsspørsmål og tre fotokonfrontasjoner.

Etiske retningslinjer. For å gjennomføre datainnsamlingen via elektronisk spørreskjema, var det nødvendig å få tilgang til deltakernes e-post adresse. I spørreskjemaet ble deltakerne også bedt om å oppgi kjønn, samt hvilket år de går på politihøgskolen. På

grunn av disse punktene, ble prosjektet vurdert som meldepliktig av Norsk Samfunnsvitenskapelig Database (NSD). Prosjektet ble godkjent av NSD under forutsetning av at det ble innhentet samtykke, at persondata ble behandlet og lagret i henhold til prinsippene i personvernforordningen og at det ikke er mulig å identifisere politistudentene i den ferdige oppgaven. Det ble også laget en formell avtale om felles behandlingsansvar mellom Politihøgskolen og UiB, etter forespørsel fra NSD. Personvernombud ved UiB har godkjent bruk av spørreskjemaleverandøren QuestionPro, da de lagrer og behandler data i henhold til GDPR-standard. Dette ble også videreformidlet til NSD. Kun veiledere, masterstudentstudent og databehandler har hatt tilgang til persondataen under datainnsamlingen. Adgang til lagringsstedet krever passord. Personopplysningene ble aidentifisert så snart datainnsamlingen var fullført, og det er ikke mulig å identifisere enkeltindividens bidrag i den ferdige oppgaven.

Alle politistudentene ved Politihøgskolen i Stavern og Politihøgskolen i Bodø fikk tilsendt et informasjonsskriv på sin studentmail. Skrivet inneholdt informasjon om prosjektets bakgrunn og hensikt, om at deltakelse er frivillig, hva studien innebærer for deltakerne og hvordan informasjonen som samles inn skal brukes. Det ble videre informert om personvern, konfidensialitet og deltakerens rett til innsyn og sletting av opplysninger om seg selv. De som ønsket å delta etter å ha lest informasjonsskrivet, ga sitt samtykke ved å svare på det elektroniske spørreskjemaet (se appendiks E).

Det å bruke studenter som deltakere kan ha noen etiske implikasjoner. Et av formålene med studien var å undersøke hvorvidt undervisningen i vitnepsykologi vil forbedre studentenes kunnskap på området. Dette kan føre til at studentene føler på ytre forventninger til egen prestasjon. Informasjonsskrivet tydeliggjorde derfor at det ikke er et mål å evaluere enkeltstudenter. Det ble også informert om at deltakelse ikke vil kunne påvirke deres studieresultater.

Materiale

“Eyewitness Topics and Statements” (Kassin et al., 2001). De 16 utsagnene i kunnskapsdelen er hentet fra en surveystudie blant internasjonale eksperter i vitnepsykologi (Kassin et al., 2001). Det forskningsmessige grunnlaget for hvert av utsagnene gjøres rede for under «Teoretisk rammeverk». En rekke studier har tatt utgangspunkt i surveyundersøkelsen til Kassin et al. (2001) for å kartlegge kunnskapsnivået blant politibetjenter, jurymedlemmer og juridiske fagfolk (Magnussen, Wise, et al., 2008; Wise & Safer, 2004; Wise, Pawlenko, et al., 2009; Benton et al., 2006; Granhag et al., 2005). Deltakerne besvarte utsagnene ved å velge ett av de tre svaralternativene «overveiende riktig», «overveiende galt» eller «vet ikke».

«Overveiende riktig» var det korrekte svaret på alle 16 utsagnene. Disse svaralternativene har også blitt benyttet i andre studier som har basert seg på de samme, eller noen av de samme utsagnene (Benton et al., 2006; Magnussen, Wise, et al., 2008; Wise, Pawlenko, et al., 2009). Elleve av utsagnene ble oversatt fra engelsk til norsk i forbindelse med denne studien. Disse utsagnene ble oversatt tilbake til engelsk av to uavhengige parter, for å sikre at meningsinnholdet ikke ble påvirket av oversettelsen. De 5 resterende utsagnene hadde allerede blitt oversatt til norsk av andre forskere, og disse ble brukt ordrett, eller med små justeringer. Dette gjelder utsagn 2, 4, 8 og 11, som er hentet fra en studie av Magnussen og Melinder (2012), og utsagn 14 som er hentet fra en studie av Magnussen, Melinder et al. (2008). I forkant av hypotesetestingen ble det laget en sumskåre for overordnet kunnskapsnivå (totalt antall utsagn korrekt besvart), i tillegg til en egen sumskåre for kunnskap om systemvariabler og en annen for estimatvariabler. I sumskårene ble gale svar og «vet ikke» kombinert og kodet som 0, og korrekte svar ble kodet som 1. Se appendiks A for en oversikt over utsagnene.

Videomateriale. Videoen i spørreskjemaet er laget spesielt for denne studien, og ble spilt inn på i Bergen i august 2020. Den varer i cirka ett minutt og inneholder tre iscenesatte hendelser – en fysisk krangel/dytting mellom to basketballspillere, et mobiltyveri og en nesten-kollisjon mellom fotgjenger og el-sparkesyklist. Hendelsene utspiller seg relativt raskt etter hverandre, og overlapper til tider. Studentene fikk kun se videoen én gang.

Oppfølgingsspørsmål til video. Etter å ha sett videoen, ble studentene spurt om de oppfattet noen mistenkelige forhold eller potensielle lovbrudd i videoen, med mulighet for å gi et kort, åpent svar. Det som på forhånd ble definert som mistenkelige forhold eller potensielle lovbrudd var uforsvarlig kjøring på el-sparkesykkel og tyveri av mobil. Det ble imidlertid ikke regnet som feil dersom studentene nevnte kranglingen/dyttingen i det åpne svaret. Videre ble studentene presentert for to flervalgsspørsmål. Flervalgsspørsmålene inneholdt tre faktiske hendelser og tre hendelser som ikke fant sted, og studentene ble bedt om å huke av for de hendelsene som de kunne huske å ha observert i videoen. Både betingelsesgruppen og kontrollgruppen ble bedt om å svare på to spørsmål relatert til bakgrunnsdetaljer i videoen (ett om antall forbipasserende og ett om fargene på bygget i bakgrunnen). Det førstnevnte spørsmålet ble imidlertid ekskludert fra analysene, da det var fare for at spørsmålet fremstod som tvetydig. Studentene hadde mulighet til å svare «vet ikke» på alle spørsmålene. Det ble laget en sumskåre for overordnede observasjons- og hukommelsesevner (totalt antall korrekte svar på oppfølgingsspørsmålene til videoen), samt en egen sumskåre for korrekt rapportert

informasjon i åpent svar og en annen for korrekte svar på flervalgsspørsmålene. Se appendiks B for en oversikt over oppfølgingsspørsmålene og svaralternativene.

Fotokonfrontasjoner. Det elektroniske spørreskjemaet inneholdt tre selv-administrerte fotokonfrontasjoner. Alle studentene ble bedt om å identifisere personen som kjørte sparkeykkelen samt personen som hadde vært delaktig i «dyttingen» på basketballbanen. Kun de studentene som rapporterte å ha observert tyveriet, ble bedt om å identifisere personen som stjal mobilen. Instruksjonene som ble gitt i forkant av fotokonfrontasjonene var forskjellige for kontrollgruppen og betingelsesgruppen (se appendiks C). Instruksjonene som ble gitt til betingelsesgruppen inneholdt ledende spørsmål som f.eks.: «Hvem av disse personene var delaktig i "dyttingen" på basketbanen?», og antydning dermed at gjerningsmannen var tilstede i konfrontasjonen. Kontrollgruppens instruksjoner inneholdt nøytrale spørsmål som f.eks.: «Var noen av disse personene delaktig i "dyttingen" på basketbanen?», noe som impliserer at målpersonen *kan* være tilstede.

Fotokonfrontasjonene bestod av fem nummererte fangefotografier, hvor fire av de avbildede var figuranter og et av bildene var av målpersonen (se appendiks D). Studentene oppga svaret sitt etter å ha sett alle bildene. Det var også mulig å svare «ingen av de» eller «vet ikke» på alle oppgavene. Etter hver fotokonfrontasjon, ble de studentene som identifiserte en av personene og de studentene som avviste konfrontasjonen, bedt om å angi i hvilken grad de var sikre på sin identifikasjonsbeslutning. Subjektiv sikkerhet ble målt på en 5 punkts likert skala hvor 1 tilsvarer «veldig usikker» og 5 tilsvarer «veldig sikker». Det ble laget sumskårer for totalt antall korrekte identifiseringer, totalt antall feilaktige identifiseringer av uskyldige, totalt antall «vet ikke»-svar og totalt antall feilaktige avvísninger av konfrontasjonen («ingen av de»-svar).

De generelle retningslinjene for gjennomføring av vitnekonfrontasjon (Riksadvokatens rundskriv, 2013) ble forsøkt overholdt så langt det var mulig, for eksempel ved at det kun ble benyttet én mistenkt per konfrontasjonsgruppe, ved at figurantene ble valgt ut slik at målpersonen ikke skilte seg nevneverdig ut i konfrontasjonen, ved at bildene ble presentert sekvensielt og i tilfeldig rekkefølge og ved at det ikke ble informert om hvor mange personer som inngikk i konfrontasjonen. I henhold til Riksadvokatens rundskriv (2013) skal en fotokonfrontasjon bestå av 10-12 personer. Dette kravet ble, av rent praktiske grunner, ikke overholdt i inneværende studie.

Statistiske analyser

Statistikkprogrammet SPSS versjon 25 ble benyttet for å analysere studiens data. Flere av spørsmålene i spørreskjema var av den karakter at de kun hadde ett riktig og ett galt svar.

Av den grunn var det mange dikotome variabler i datasettet. For å få et mer overordnet bilde av studentenes kunnskap og evner ble det derfor laget en rekke sumscorer. Sumskårene er nærmere beskrevet under «Materiale». For å besvare studiens hypoteser har det blitt benyttet en kombinasjon av parametriske og ikke-parametriske tester.

Det ble utført uavhengige t-tester for å undersøke om det eksisterer noen forskjeller mellom kullene med hensyn til overordnet kunnskapsnivå, kunnskap om system- og estimatvariabler, overordnede observasjons- og hukommelsesevner og evne til å gjenkjenne sentrale hendelser og bakgrunnsdetaljer fra videoen. I tillegg ble uavhengige t-tester benyttet for å undersøke om gruppene (førsteårsstudenter vs tredjeårsstudenter og kontrollgruppe vs betingelsesgruppe) var forskjellige når det gjelder totalt antall feilaktige identifiseringer av uskyldige og totalt antall «vet ikke»-svar. Hedges g ble kalkulert i etterkant av hver t-test, og effektstørrelsene ble vurdert i henhold til Cohens tommelfingerregel, hvor verdier tilsvarende 0.2, 0.5 og 0.8 anses å representere en henholdsvis liten, medium og stor effekt (Cohen, 1988).

Videre ble 2x2 Pearson kji-kvadrattest eller 2x2 Fishers eksakte test benyttet for å undersøke om det eksisterer sammenhenger mellom studiens dikotome variabler og de to gruppevariablene «årstrinn» og «instruksjonsinnhold». Disse analysene ble utført for å sammenlikne gruppenes prestasjon på hvert ledd (utsagn) i kunnskapsdelen og for å sammenlikne gruppenes identifikasjonsbeslutninger på hver enkelt fotokonfrontasjon. I noen tilfeller ble forutsetningen for bruk av kji-kvadrattest brutt, da mer enn 20 % av cellene hadde en forventet frekvens på mindre enn 5. I de aktuelle tilfellene ble det derfor heller benyttet Fisher's eksakte test, som er en passende test for små utvalg (Kim, 2017). I tillegg ble 2x2 kji-kvadrattest benyttet for å undersøke sammenhengen mellom «årstrinn» og totalt antall «ingen av de»-svar, og mellom «instruksjonsinnhold» og totalt antall «ingen av de»-svar. Styrken på sammenhengene ble kalkulert ved bruk av effektstørrelsen Phi (ϕ). Verdien for Phi faller mellom -1 og +1, hvor verdier mellom .10 og .29 representerer en svak sammenheng, verdier mellom .30 og .49 representerer en moderat sammenheng verdier på .50 eller større representerer en sterk sammenheng (Wiedmaier, 2018). For 2x2 krysstabellene ble det også beregnet odds ratio (OR). I tilfeller hvor én eller flere av cellene i krysstabellen inneholdt verdien 0, ble Haldane-Anscombe-korreksjon benyttet. Korreksjonen innebærer å legge til 0.5 i hver av cellene før odds ratio beregnes (Anscombe, 1956; Haldane, 1940).

For å undersøke om det eksisterer sammenhenger mellom gruppevariablene og studiens ordinale variabler (dvs variabler med verdier mellom 0-2), ble 2x3 Fisher's eksakte test benyttet. Disse analysene ble utført for å sammenlikne kullene hva gjelder deres evne til å

oppfatte sentrale hendelser fra videoen, samt for å undersøke om det eksisterer noen sammenhenger mellom «årstrinn» og totalt antall korrekte identifiseringer og mellom «instruksjonsinnhold» og totalt antall korrekte identifiseringer. Styrken på sammenhengene ble vurdert ved å beregne Cramér's V (ϕ_c), som er et passende mål for effektstørrelse dersom krysstabellen er større enn 2×2 (Field, 2013) (s. 841). Verdien for Cramér's V faller mellom 0 og 1, hvor verdier på 0.07, 0.21 og 0.35 representerer en henholdsvis svak, moderat og sterk sammenheng når frihetsgraden er 2 (Kim, 2017).

Videre ble det undersøkt om sammenhengen mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet varierer på tvers av gruppene (menn vs kvinner og førsteklasse vs tredjeklasse). Punkt-biseriale korrelasjonsanalyser ble utført for å beregne korrelasjonen mellom identifiseringsnøyaktighet og subjektiv sikkerhet for hvert av kullene og for kvinner og menn. For å undersøke om gruppenes korrelasjonskoeffisienter var signifikant forskjellige ble de sammenliknet ved hjelp av Fisher's r -til- z transformasjon. Korrekte identifiseringer ble kodet som 1, og identifiseringer av uskyldige samt feilaktige avvisninger av konfrontasjonen ble kodet som 0. De studentene som valgte å benytte seg av svaralternativet "vet ikke", ble ikke bedt om å vurdere sin subjektive sikkerhet. Som poengtert av (Weber & Perfect, 2012), er et "vet ikke"-svar en eksplisitt erkjennelse av at man ikke er i stand til å avgi diagnostisk bevis, og disse respondentene skiller seg derfor fra de respondentene som tar et aktivt valg, og deretter uttrykker at de er usikre på sin egen identifikasjonsbeslutning. Respondentene som svarte "vet ikke" ble derfor ekskludert fra analysen. Det samme eksklusjonskriteriet ble benyttet av (Sporer et al., 1995) da de gjennomførte en metaanalyse av forskningslitteraturen på området. Eksklusjonen av "vet ikke"-svarene førte til at utvalgsstørrelsen var for liten ($N=9$) til å undersøke sammenhengen mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet for fotokonfrontasjon 2. Styrken på sammenhengene ble vurdert i henhold til Cohens retningslinjer for korrelasjonskoeffisienter, hvor .10 anses for å være en svak korrelasjon, .30 anses for å være en moderat korrelasjon og .50 eller større anses for å være en sterk korrelasjon (Cohen, 1988).

Resultat

Deskriptiv statistikk

Tabell 1 presenterer variablene som er inkludert i analysene og beskriver fordelingen i hver av dem. I gjennomsnitt svarte politistudentene korrekt på 12.91 av de 16 (SD=2.021) utsagnene knyttet til faktorer som kan påvirke et vitnes pålitelighet. Dette tilsvarer en gjennomsnittlig score på hele 80.7 %. Videre svarte studentene i gjennomsnitt 63.5 % korrekt på spørsmålene som omhandlet innholdet i videoen.

Tabell 1. Gjennomsnitt og standardavvik for kunnskapsnivå, observasjons- og hukommelsesevner, identifiseringsnøyaktighet og subjektiv sikkerhet

	N	Min	Max	M	SD
Kunnskapsnivå	54	5	16	12.91	2.021
Observasjons- og hukommelsesevner	54	2	6	3.81	0.992
Identifiseringsnøyaktighet fotokonfrontasjon 1	54	0	1	0.06	0.231
Subjektiv sikkerhet fotokonfrontasjon 1	54	1	4	1.80	1.016
Identifiseringsnøyaktighet fotokonfrontasjon 2	54	0	1	0.02	0.136
Subjektiv sikkerhet fotokonfrontasjon 2	54	1	4	1.20	0.626
Identifiseringsnøyaktighet fotokonfrontasjon 3	46	0	1	0.24	0.431
Subjektiv sikkerhet fotokonfrontasjon 3	46	1	4	2.22	1.052

Kunnskapsnivå

Forskjeller mellom førsteårsstudentene og tredjeårsstudentene. I henhold til hypotese 1 forventes det at tredjeårsstudentene vil ha et høyere kunnskapsnivå om øyenvitne-faktorer, sammenliknet med førsteårsstudentene. En uavhengig t-test viste at det var en signifikant forskjell mellom tredjeårsstudentene ($M = 13.50$, $SD = 1.456$) og førsteårsstudentene ($M = 12.17$, $SD = 2.390$), $t(52) = -2.53$, $p = .015$ i overordnet kunnskapsnivå. Dette indikerer at tredjeårsstudentene, som i gjennomsnitt svarte korrekt på 85.4 % av utsagnene, har et signifikant høyere kunnskapsnivå om øyenvitne-faktorer, sammenliknet med førsteårsstudentene, som i gjennomsnitt svarte korrekt på 76.1 % av

utsagnene. Effektstørrelsen for analysen (Hedges' $g=0.69$) tilsier at forskjellen mellom gruppene var medium til stor.

Videre var det av interesse å undersøke om det eksisterer forskjeller mellom kullene hva gjelder deres kunnskap om system- og estimatvariabler. En uavhengig t-test viste at tredjeårsstudentene ($M=4.53$, $SD=0.629$) har et signifikant høyere kunnskapsnivå om systemvariabler, sammenliknet med førsteårsstudentene ($M=4.0$, $SD=0.885$), $t(52)=-2.587$, $p=.013$, Hedges' $g=0.70$. Tredjeårsstudentene ($M=8.97$, $SD=1.159$) har også et signifikant høyere kunnskapsnivå om estimatvariabler, sammenliknet med førsteårsstudentene ($M=8.17$, $SD=1.711$), $t(52)=-2.043$, $p=.046$, Hedges' $g'=0.56$.

For å undersøke om det eksisterer noen sammenhenger mellom årstrinn på politihøgskolen og korrekte svar på enkeltleddene i kunnskapsdelen av spørreskjema, ble Pearson's kjiqvadrattest og Fishers eksakte test benyttet. Som man kan se av tabell 2, var hele 90 % av tredjeårsstudentene, og kun 37.5 % av førsteårsstudentene, enige i utsagnet som omhandlet presentasjonsformat. En 2x2 kjiqvadrattest bekreftet at det var en signifikant sammenheng mellom årstrinn og korrekte svar på utsagnet knyttet til presentasjonsformat, $X^2(1)=16.537$, $p<.001$, $\phi=.553$ ($p<.001$). Odds ratioen tilsier at oddsen for å besvare utsagnet korrekt er 15 ganger høyere dersom studenten går i tredjeklasse, sammenliknet med førsteklasse, OR 15.0 (95% CI 3.515-64.017). Utsagnet som omhandlet våpenfokus-effekten ble besvart korrekt av 100 % av tredjeårsstudentene og 79.2 % av førsteårsstudentene (se tabell 2). En 2x2 Fishers eksakte test viste at det var en signifikant sammenheng mellom årstrinn og korrekte svar på utsagnet knyttet til våpenfokus-effekten, $p=.009$, $\phi=.357$ ($p=.009$) Odds ratioen (med Haldane-Anscombe korreksjon) tilsier at oddsen for å besvare utsagnet korrekt er 17.2 ganger høyere dersom studenten går i tredjeklasse, sammenliknet med førsteklasse, OR 17.2 (95% CI 0.900-328.8). Det var ingen signifikante sammenhenger mellom årstrinn og de resterende enkeltleddene i kunnskapsdelen.

Tabell 2. Prosentvis andel av førsteårsstudenter og tredjeårsstudenter som svarte overveiende riktig, overveiende galt og vet ikke på kunnskapsdelen

	1.klasse (n=24)	3.klasse (n=30)	1.klasse (n=24)	3.klasse (n=30)	1.klasse (n=24)	3.klasse (n=30)
	Overveiende riktig		Overveiende galt		Vet ikke	
Estimatvariabler						
Glemselskurven	50.0	60.0	37.5	33.3	12.5	6.7
Informasjon i etterkant av en hendelse	95.8	100.0	0	0	4.2	0
Hypnotisk suggestibilitet	25.0	26.7	16.7	13.3	58.3	60.0
Barns suggestibilitet	79.2	83.3	0	6.7	20.8	10.0
Ubevisst overføring	79.2	90.0	8.3	0	12.5	10.0
Holdninger og forventninger	91.7	96.7	4.2	3.3	4.2	0
Våpenfokus-effekten	79.2	100.0	4.2	0	16.7	0
Eksponeringstid	62.5	63.3	20.8	6.7	16.7	30.0
Kryssetnisk effekt	83.3	93.3	4.2	6.7	12.5	0
Alkohol	100.0	96.7	0	0	0	3.3
Subjektiv sikkerhet og pålitelighet	70.8	83.3	20.8	10.0	8.3	6.7
Systemvariabler						
Eksponering av fangefoto	91.7	96.7	0	0	8.3	3.3
Presentasjonsformat	37.5	90.0	29.2	6.7	33.3	3.3
Konfrontasjonslederens instruksjoner	83.3	90.0	0	0	16.7	10.0
Den påvirkelige subjektive sikkerheten	87.5	80.0	0	3.3	12.5	16.7
Formulering av spørsmål	100.0	100.0	0	0	0	0

Notat. Utsagn hentet fra "Eyewitness Topics and Statements" (Kassin et al., 2001). De 16 utsagnene er kategorisert i estimatvariabler og systemvariabler. «Overveiende korrekt» er det korrekte svaret på samtlige utsagn.

Observasjons- og hukommelsesevner

Forskjeller mellom førsteårsstudentene og tredjeårsstudentene. I henhold til hypotese 2 forventes det at det ikke vil eksistere noen forskjeller mellom førsteårsstudentene og tredjeårsstudentene med hensyn til observasjons- og hukommelsesevner. En uavhengig t-test viste at førsteårsstudentene ($M=3.75$, $SD=0.989$) og tredjeårsstudentene ($M=3.87$, $SD=1.008$) ikke var signifikant forskjellige hva gjelder observasjons- og hukommelsesevner, $t(52)=-0.426$, $p=0.672$, Hedges $g=0.12$. Videre var det ønskelig å undersøke om det eksisterer noen sammenhenger mellom årstrinn på politihøgskolen og evne til å *oppfatte* de sentrale hendelsene fra videoen (åpent svar). En 2x3 Fisher's eksakte test viste ingen signifikant sammenheng mellom årstrinn og evne til å oppfatte sentrale hendelser fra videoen, $p=.891$, $\phi_c=.102$ ($p=.756$). For å undersøke om det eksisterer forskjeller mellom de to kullene hva gjelder evne til å *gjenkjenne* sentrale hendelser og bakgrunnsdetaljer fra videoen (flervalgsspørsmål), ble en uavhengig t-test utført. Det var ingen signifikant forskjell mellom førsteårsstudentene ($M=2.71$, $SD=0.895$), og tredjeårsstudentene ($M=2.73$, $SD=0.740$) på dette området, $t(52)=-.115$, $p=.909$, Hedges $g=0.02$.

Tabell 3. *Prosentvis andel av førsteårsstudenter og tredjeårsstudenter som oppfattet sentrale hendelser fra videoen (åpent svar)*

	1.klasse (n=24)	3.klasse (n=30)
Tyveri	79.2	86.7
Nesten kollisjon el-sparkesykkel	25.0	26.7

Tabell 4. *Prosentvis andel av førsteårsstudenter og tredjeårsstudenter som gjenkjente sentrale hendelser og bakgrunnsdetaljer fra videoen (flervalgsspørsmål)*

	1.klasse (n=24)	3.klasse (n=30)
Tyveri	83.3	86.7
Nesten kollisjon el-sparkesykkel	91.7	86.7
Dytting/fysisk krangel	54.2	53.3
Farger på nærmeste hus	41.7	46.7

Identifiseringsnøyaktighet

Forskjeller mellom førsteårsstudentene og tredjeårsstudentene. I henhold til hypotese 3 forventes det at det ikke vil eksistere noen forskjeller mellom førsteårsstudentene og tredjeårsstudentene hva gjelder identifiseringsnøyaktighet. En 2x3 Fisher's eksakte test viste ingen signifikant sammenheng mellom årstrinn på politihøgskolen og totalt antall korrekte identifiseringer, $p=.148$, $\phi_c=.257$ ($p=.168$). Videre ble en uavhengig t-test benyttet for å undersøke om det eksisterer forskjeller mellom kullene (førsteårsstudenter vs tredjeårsstudenter) med hensyn til totalt antall feilaktige identifiseringer av uskyldige. Resultatet av t-testen viste at førsteårsstudentene ($M=1.25$, $SD=0.847$) identifiserte signifikant flere uskyldige enn tredjeårsstudentene ($M=0.60$, $SD=0.621$), $t(52)=3.252$, $p=.002$.

Effektstørrelsen for analysen (Hedges $g=0.89$) tilser at forskjellen mellom kullene er stor. Av tabell 5 kan man se at tredjeårsstudentene benyttet seg av svaralternativet «ingen av de» i større grad enn førsteårsstudentene. En 2x2 kjiqvadrattest bekreftet at det var en signifikant sammenheng mellom årstrinn og det totale antallet som feilaktig avviste konfrontasjonen, $X^2(1)=5.026$, $p=.025$, $\phi=.305$ ($p=.025$). Odds ratioen tilsier at oddsen for å avvise konfrontasjonen er 4.67 ganger høyere dersom studenten går i tredje klasse, sammenliknet med første klasse, OR 4.67 (95 % CI 1.136-19.174). Til sist, viste en uavhengig t-test at tredjeårsstudentene ($M=1.70$, $SD=0.877$), i større grad enn førsteårsstudentene ($M=1.04$, $SD=0.806$), valgte å benytte seg av svaralternativet «vet ikke», $t(52)=-2.840$, $p=.006$. Effektstørrelsen for analysen (Hedges $g=0.78$) tilser at forskjellen mellom kullene er medium til stor. Tabell 5 viser den prosentvise fordelingen av svaralternativene på de tre fotokonfrontasjonene.

Tabell 5. Prosentvis andel av førsteårsstudenter og tredjeårsstudenter som identifiserte rett person, feilidentifiserte en uskyldig, avviste konfrontasjonen feilaktig (svarte «ingen av de») eller svarte «vet ikke»

	Fotokonfrontasjon 1		Fotokonfrontasjon 2		Fotokonfrontasjon 3	
	1.klasse (n=24)	3.klasse (n=30)	1.klasse (n=24)	3.klasse (n=30)	1.klasse (n=20)	3.klasse (n=26)
Korrekt identifisering	8.3	3.3	4.2	0	35.0	15.4
Feilidentifisering av uskyldig	62.5	20.0	16.7	3.3	55.0	42.3
Feilaktig avvisning av konfrontasjon	8.3	23.3	4.2	10.0	0	7.7
Vet ikke	20.8	53.3	75.0	86.7	10.0	34.6

Subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet

Forskjeller mellom førsteårsstudentene og tredjeårsstudentene. I henhold til hypotese 4a forventes det at sammenhengen mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet vil være svakere blant tredjeårsstudentene, sammenliknet med førsteårsstudentene. Punkt-biseriale korrelasjonsanalyser ble utført for å beregne korrelasjonen mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet for de to kullene, først for fotokonfrontasjon 1 og deretter for fotokonfrontasjon 3. I forbindelse med fotokonfrontasjon 1, var subjektiv sikkerhet ikke signifikant korrelert med identifiseringsnøyaktighet verken blant førsteårsstudentene ($r=-.096$, $p=.695$) eller blant tredjeårsstudentene ($r=.249$, $p=.391$). En Fisher's r-til-z transformasjon viste at det ikke var noen signifikant forskjell mellom kullenes korrelasjoner for fotokonfrontasjon 1, $Z=0.895$, $p=.371$.

I forbindelse med fotokonfrontasjon 3, var tredjeårsstudentenes subjektive sikkerhet signifikant negativt korrelert med identifiseringsnøyaktighet ($r=-.478$, $p=.05$), mens for førsteårsstudentene var subjektiv sikkerhet ikke signifikant korrelert med identifiseringsnøyaktighet ($r=.238$, $p=.342$). En Fisher's r-til-z transformasjon viste at kullenes korrelasjoner var signifikant forskjellige, $Z=2.053$, $p=.040$. Dette indikerer at for fotokonfrontasjon 3, var det en sterkere sammenheng mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet blant førsteårsstudentene, sammenliknet med tredjeårsstudentene.

Tabell 6. Prosentvis andel korrekte identifiseringer, gjennomsnittlig subjektiv sikkerhet og korrelasjoner mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet for førsteårsstudenter og tredjeårsstudenter

	Fotokonfrontasjon 1		Fotokonfrontasjon 3	
	1.klasse (n=19)	3.klasse (n=14)	1.klasse (n=18)	3.klasse (n=17)
Korrekt identifisering	10.5 _a	7.1 _a	38.9 _a	23.5 _a
Gjennomsnitt subjektiv sikkerhet	2.32	2.29	2.61	2.59
Korrelasjon mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet	-.096 _a	.249 _a	.238 _a	-.478 _b *

Notat. Asteriks indikerer at korrelasjonen er signifikant forskjellig fra 0 ($p < .05$). Ulik bokstav (a->b) indikerer at førsteårsstudentenes og tredjeårsstudentenes prestasjon er signifikant forskjellig. «Vet ikke»-svarene er ekskludert fra analysen

Kjønnsforskjeller. I henhold til hypotese 4b forventes det at sammenhengen mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet vil være svakere blant menn, sammenliknet med kvinner. Det ble utført en punkt-biserial korrelasjonsanalyse for å beregne korrelasjonen mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet for de to kjønnene. Resultatet viste at subjektiv sikkerhet ikke var signifikant korrelert med identifiseringsnøyaktighet verken blant kvinner ($r = -.038$, $p = .878$), eller blant menn ($r = .00$, $p = 1.00$) for fotokonfrontasjon 1. Heller ikke for fotokonfrontasjon 3, var subjektiv sikkerhet signifikant korrelert blant kvinner ($r = -.108$, $p = .659$) eller blant menn ($r = -.224$, $p = .405$). Fisher's r-til-z transformasjoner viste at korrelasjonene til menn og kvinner ikke var signifikant forskjellige verken for fotokonfrontasjon 1, $Z = 0.097$, $p = .923$ eller fotokonfrontasjon 3, $Z = 0.320$, $p = .749$.

Tabell 7. Prosentvis andel korrekte identifiseringer, gjennomsnittlig subjektiv sikkerhet og korrelasjoner mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet for kvinner og menn

	Fotokonfrontasjon 1		Fotokonfrontasjon 3	
	Kvinner (n=19)	Menn (n=14)	Kvinner (n=19)	Menn (n=16)
Korrekt identifisering	5.3 _a	14.3 _a	21.1 _a	43.8 _a
Gjennomsnitt subjektiv sikkerhet	2.16	2.50	2.42	2.81
Korrelasjon mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet	-.038 _a	.00 _a	-.108 _a	-.224 _a

Notat. Asteriks indikerer at korrelasjonen er signifikant forskjellig fra 0 ($p < .05$). Ulik bokstav indikerer at kvinners og menns prestasjon er signifikant forskjellig. «Vet ikke»-svarene er ekskludert fra analysen.

Antydende instruksjoner og identifiseringsnøyaktighet

I henhold til hypotese 5, forventes det at antydende instruksjoner vil påvirke identifiseringsnøyaktigheten til politistudentene. En 2x3 Fishers eksakte test viste at det ikke var noen signifikant sammenheng mellom konfrontasjonsinstruksjoner (antydende/nøytrale instruksjoner) og totalt antall korrekte identifiseringer, $p = .056$, $\phi_c = .307$ ($p = .078$). Som man kan se av tabell 8, ser det imidlertid ut til at deltakerne i betingelsesgruppen (antydende instruksjoner) gjorde langt *flere* korrekte identifiseringer enn deltakerne i kontrollgruppen (nøytrale instruksjoner) i forbindelse med fotokonfrontasjon 3. En 2x2 kjiqvadrattest bekreftet at det var en signifikant sammenheng mellom konfrontasjonsinstruksjoner og korrekte identifiseringer på fotokonfrontasjon 3, $X^2(1) = 5.091$, $p = .024$, $\phi = .333$ ($p = .024$). Odds ratioen tilsier at oddsen for å identifisere korrekt person på fotokonfrontasjon 3 var 6 ganger høyere dersom studenten fikk antydende instruksjoner, sammenliknet med nøytrale instruksjoner, OR 6.0 (95% CI 1.127-31.938). Fisher's eksakte tester (2x2) viste ingen signifikante sammenhenger mellom konfrontasjonsinstruksjoner og korrekte identifiseringer verken for fotokonfrontasjon 1, $p = .604$, eller for fotokonfrontasjon 2, $p = .481$.

Videre viste en uavhengig t-test at kontrollgruppen ($M = 0.92$, $SD = 0.891$) og betingelsesgruppen ($M = 0.86$, $SD = 0.705$) ikke var signifikant forskjellige hva gjelder totalt antall feilaktige identifiseringer av uskyldige, $t(52) = 0.303$, $p = .763$, Hedges $g = 0.08$. For å undersøke hvorvidt det eksisterer noen signifikante sammenhenger mellom konfrontasjonsinstruksjoner og feilidentifiseringer av uskyldige på hver enkelt av

fotokonfrontasjonene, ble det utført 2x2 Fisher's eksakte tester. Sammenhengen mellom konfrontasjonsinstruksjoner og feilidentifiseringer av uskyldige på fotokonfrontasjon 3 var signifikant, $p=.040$, $\phi=-.303$ ($p=.040$). Odds ratioen tyder på at styrken på sammenhengen er svak, da oddsene for å identifisere en uskyldig kun er 0.286 ganger høyere dersom studenten fikk nøytrale instruksjoner, sammenliknet med antydende instruksjoner, OR 0.286 (95% CI 0.085-0.962). Det var ingen signifikante sammenhenger mellom konfrontasjonsinstruksjoner og identifiseringer av uskyldige verken for fotokonfrontasjon 1, $p=.082$, eller for fotokonfrontasjon 2, $p=.663$.

Til sist, ble kontrollgruppen og betingelsesgruppen sammenliknet på bakgrunn av totalt antall «ingen av de»-svar og totalt antall «vet ikke»-svar. En 2x2 Kjikvadrattest viste ingen signifikant sammenheng mellom konfrontasjonsinstruksjoner og det totale antallet som feilaktig avviste konfrontasjonen (svarte «ingen av de»), $X^2(1)=2.853$, $p=.091$, $\phi=-.230$ ($p=.091$), OR 0.348 (95% CI 0.100-1.213). En uavhengig t-test viste at det heller ikke var noen signifikant forskjell mellom kontrollgruppen ($M=1.35$, $SD=0.977$) og betingelsesgruppen ($M=1.46$, $SD=0.838$) med hensyn til totalt antall «vet ikke»-svar, $t(52)=-.478$, $p=.635$, Hedges $g=0.12$.

Tabell 8. Prosentvis andel av politistudentene i betingelsesgruppen (antydende instruksjoner) og kontrollgruppen (nøytrale instruksjoner) som identifiserte korrekt person, identifiserte en uskyldig, avviste konfrontasjonen feilaktig eller svarte «vet ikke»

	Fotokonfrontasjon 1		Fotokonfrontasjon 2		Fotokonfrontasjon 3	
	Antydende ($n=28$)	Nøytral ($n=26$)	Antydende ($n=28$)	Nøytral ($n=26$)	Antydende ($n=24$)	Nøytral ($n=22$)
Korrekt identifisering	3.6	7.7	0	3.8	37.5	9.0
Feilidentifisering av uskyldig	50.0	26.9	7.1	11.5	33.3	63.6
Feilaktig avvisning av konfrontasjon	14.3	19.2	3.6	11.5	0	9.0
Vet ikke	32.1	46.2	89.3	73.1	29.2	18.2

Diskusjon

I tråd med hypotese 1, ble det funnet støtte for at tredjeårsstudentene har et høyere kunnskapsnivå om faktorer som kan påvirke øyenvitners pålitelighet, sammenliknet med

førsteårsstudentene. Videre, ble det ikke funnet signifikante forskjeller mellom kullene med hensyn til observasjons- og hukommelsesevner, noe som var forventet i henhold til hypotese 2. Når det gjelder hypotese 3, ble det heller ikke forventet å finne forskjeller mellom førsteårsstudentene og tredjeårsstudentene med hensyn til identifiseringsnøyaktighet. Resultatene avdekket imidlertid forskjeller mellom kullene i totalt antall feilaktige identifiseringer av uskyldige, totalt antall feilaktige avvisninger av konfrontasjonen og totalt antall «vet ikke»-svar. Videre, ble hypotese 4a delvis støttet, da sammenhengen mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet i noen tilfeller (fotokonfrontasjon 3) var signifikant sterkere blant førsteårsstudentene enn blant tredjeårsstudentene. Studiens resultater støttet imidlertid ikke hypotese 4b, som forventet at sammenhengen mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet var sterkere for kvinner, i forhold til menn. Til sist var det, i henhold til hypotese 5, forventet at politistudentenes identifiseringsnøyaktighet ville bli påvirket av antydende instruksjoner. Resultatet viste at antydende instruksjoner hadde en positiv påvirkning på identifiseringsnøyaktighet i fotokonfrontasjon 3, hvor betingelsesgruppen gjorde signifikant flere korrekte identifiseringer og signifikant færre feilaktige identifiseringer av uskyldige, sammenliknet med kontrollgruppen. I videre diskusjon vil resultatene drøftes i lys av studiens teoretiske rammeverk. Deretter vil studiens metodologiske begrensninger, funnenes implikasjoner og tanker om fremtidig forskning diskuteres.

Forskjeller mellom førsteårsstudentene og tredjeårsstudentene med hensyn til kunnskapsnivå

Resultatene fra den deskriptive analysen viste at politistudentene i gjennomsnitt svarte korrekt på 80.7 % av utsagnene i kunnskapsdelen. Til forfatterens kunnskap har ingen tidligere studier undersøkt politistudenters kunnskap om øyenvitne-faktorer, verken i Norge eller i andre land. Det har imidlertid blitt gjennomført en rekke surveystudier for å undersøke *politibetjentes* kunnskap på området (Benton et al., 2006; Fraser et al., 2013; Granhag et al., 2005; Huang & Shih, 2020; Jiang & Luo, 2016; Kask, 2011; Wise et al., 2011). Den gjennomsnittlige andelen korrekte svar i disse studiene varierte mellom 50 % (Kask, 2011) og 62 % (Huang & Shih, 2020). Felles for de presenterte surveystudiene er at de har kartlagt politibetjentes kunnskap om sentrale øyenvitnefaktorer. Akkurat hvilke utsagn eller spørsmål som har blitt inkludert i spørreskjemaene, varierer imidlertid fra studie til studie. Enkelte av studiene har for eksempel inkludert flere temaer enn denne studien (Benton et al., 2006; Kask, 2011; Wise et al., 2011). Resultatene fra de eksisterende surveystudiene vil derfor ikke kunne sammenliknes direkte med resultatene fra denne studien.

Studiens analyser viste at tredjeårsstudentene har et høyere kunnskapsnivå om øyenvitne-faktorer, sammenliknet med førsteårsstudentene. Tredjeårsstudentene svarte mer korrekt enn førsteårsstudentene totalt (overordnet kunnskapsnivå), men separate analyser viste også at tredjeårsstudentene har et høyere kunnskapsnivå om både systemvariabler og estimatvariabler. De største forskjellene mellom kullene ble funnet for utsagnet knyttet til presentasjonsformat og utsagnet knyttet til våpenfokus-effekten, hvor det var betydelig større sannsynlighet for at utsagnet ble besvart korrekt dersom respondenten var tredjeårsstudent, sammenliknet med førsteårsstudent. Forskjellen mellom kullene var forventet, da tredjeårsstudentene har hatt undervisning om flere av temaene som ble presentert i spørreskjemaet.

Til tross for at tredjeårsstudentene er mer kunnskapsrike enn førsteårsstudentene, har også førsteårsstudentene et relativt høyt overordnet kunnskapsnivå. I gjennomsnitt svarte de korrekt på 76.1 % av utsagnene. Her må det nevnes at datainnsamlingen startet senere (og pågikk lenger) enn planlagt og at den derfor overlappet med oppstarten av emnet «Taktisk etterforskning» for førsteårsstudentene. Det er derfor ikke mulig å utelukke at førsteårsstudentene kan ha tilegnet seg relevant kunnskap om temaet innen de svarte på spørreundersøkelsen.

Det er også mulig at det høye kunnskapsnivået blant førsteårsstudentene og tredjeårsstudentene kan skyldes selv-seleksjonsbias. Selv-seleksjonsbias er et problem som oppstår når respondenter velger å delta i en studie av grunner som er systematisk relatert til temaet som skal undersøkes (Olsen, 2008). Spesifikt for denne studien, kan selv-seleksjonsbias ha oppstått dersom de studentene som valgte å svare på spørreskjemaet enten er interesserte i og/eller har kunnskap om vitnepsykologi, mens de som er mindre interesserte eller ikke har kjennskap til temaet, takket nei til å delta i undersøkelsen. I de fleste tilfeller vil en slik selv-seleksjon føre til skjevheter i dataen, da de respondentene som velger å delta i studien ikke er representativ for hele målgruppen (Olsen, 2008).

Forskjeller mellom førsteårsstudentene og tredjeårsstudentene med hensyn til observasjons- og hukommelsesevner

Studiens analyser avdekket ingen forskjeller mellom kullene med hensyn til overordnede observasjons- og hukommelsesevner. Det var heller ingen forskjeller mellom førsteårsstudentene og tredjeårsstudentene hva gjelder deres evne til å *oppfatte* sentrale hendelser fra videoen (åpent svar) eller deres evne til å *gjenkjenne* sentrale hendelser og bakgrunnsdetaljer fra videoen (flervalgsspørsmål). Tidligere studier som har sammenliknet observasjons- og hukommelsesevner hos politistudenter og sivile (Thomassin & Alain, 1990),

eller uerfarne politibetjenter og sivile (Christianson et al., 1998; Ainsworth, 1981) har, i likhet med inneværende studie, ikke avdekket forskjeller mellom gruppene med hensyn til observasjons- og hukommelsesevner.

I det åpne spørsmålet ble studentene spurt om de observerte noen mistenkelige forhold eller potensielle lovbrudd. Som man kan se av tabell 4, var det en stor andel av studentene som i flervalgsspørsmålene huket av for at nesten-kollisjonen mellom el-sparkecykkelen og fotgjengeren fant sted (91.7 % av førsteårsstudentene og 86.7 % av tredjeårsstudentene). Det var likevel relativt få som rapporterte å ha observert denne hendelsen i det åpne svaret (25 % av førsteårsstudentene og 26.7 % av tredjeårsstudentene). Det er antatt at gjenkjennelsesbasert hukommelse (recognition memory) baserer seg på to distinkte hukommelsesprosesser, ofte referert til som gjenhenting (recollection) og kjenhet (familiarity) (Yonelinas, 2002). Innen hukommelsesforskning har disse to hukommelsesprosessene blitt testet med Tulving (1985) sin "remember/know"-prosedyre, hvor deltakere må avgjøre om de gjenkjenner objekter basert på hukommelse (gjenhenting av episodisk informasjon) eller basert på en følelse av at noe virker kjent, uten at man har gjenhentet spesifikk informasjon. Videre, som poengtert av Yonelinas, (2002), kan deltakere basere sitt svar på gjetning. I motsetning til å huske eller kjenne igjen det riktige svaret, vil ikke en som gjetter ha noe hukommelsesbasert grunnlag å basere svaret sitt på (Gardiner et al., 2002)

Det kan tenkes at flere av studentene ikke fikk med seg, eller bare så vidt oppfattet el-sparkecykkelen, for eksempel fordi de fokuserte på en annen situasjon i videoen og at de derfor hadde færre kognitive ressurser tilgjengelig (Schacter, 2001). Dette kan igjen ha ført til at de ikke rapporterte om hendelsen i det åpne svaret, enten fordi de ikke hadde noe minne av hendelsen eller fordi de var usikre på sitt minne av hendelsen. Når de så ble bedt om å huke av for hvilke hendelser som fant sted, er det likevel mulig at noe virket kjent med sparkecykkelen eller at deltakerne baserte sitt svar på en «beste gjetning».

En annen mulig forklaring er imidlertid at flere av politistudentene faktisk oppfattet nesten-kollisjonen, men at de lot være å nevne hendelsen i det åpne svaret fordi de mente at den ikke kvalifiserte som et «potensielt lovbrudd». Det åpne spørsmålet burde derfor muligens ha hatt en annen formulering, som f.eks. «gi en kort beskrivelse av hva du observerte i videoen». På denne måten ville studentene slippe å ta stilling til hva de skulle velge å rapportere og ikke.

Forskjeller mellom førsteårsstudentene og tredjeårsstudentene med hensyn til identifiseringsnøyaktighet

Eksisterende forskningslitteratur tyder på at både erfarne politibetjenter (Christianson et al., 1998; DeCarlo, 2010; Kaminski & Sporer, 2016; Lindholm et al., 1997; Rachlew, 2009; Vredevelde et al., 2017) og uerfarne politibetjenter (Christianson et al., 1998) er like nøyaktige som sivile i sine identifiseringsbeslutninger. Det var derfor ikke forventet at tredjeårsstudentene ville ha en høyere identifiseringsnøyaktighet, sammenliknet med førsteårsstudentene. Studiens resultater avdekket ingen forskjeller mellom kullene hva gjelder totalt antall korrekte identifiseringer. Det viste seg imidlertid at førsteårsstudentene identifiserte signifikant flere uskyldige i forhold til tredjeårsstudentene, og at tredjeårsstudentene benyttet seg av svaralternativene «ingen av de» og «vet ikke» i større grad enn førsteårsstudentene.

Målpersonen var som nevnt tilstede i alle tre fotokonfrontasjonene. Dette innebærer at de som avviste konfrontasjonen ved å svare «ingen av de», mislyktes i å identifisere rett person. Det å feilaktig avvise en konfrontasjon anses imidlertid som en mindre alvorlig identifiseringsfeil enn det å identifisere en uskyldig, da sistnevnte feil både inkriminerer en uskyldig person i tillegg til at den faktisk gjerningsmannen går fri (Malpass & Devine, 1981). Funnet er i tråd med resultatene fra studien til Christianson et al. (1998) som viste at politirekrutter, i større grad enn politibetjenter, lærere og studenter, valgte å avstå fra å plukke ut noen fra konfrontasjonen. Dette resulterte i at rekruttene gjorde færre korrekte identifiseringer, men også at de identifiserte færre uskyldige, sammenliknet med de tre andre gruppene. Det at tredjeårsstudentene er mer tilbøyelige til å svare «vet ikke» enn førsteårsstudentene, er i tråd med resultatene til Rachlew (2009), som viste at 70 % av politibetjentene, sammenliknet med 44 % av de sivile deltakerne, svarte «vet ikke» på en eller begge av studiens konfrontasjoner.

Det kan tenkes at tredjeårsstudentene, gjennom sin utdanning på politihøgskolen, har utviklet en mer hypotesestyrkt måte å tenke på. Det at tredjeårsstudentene var mer tilbøyelige til å avvise konfrontasjonen eller svare «vet ikke», kan for eksempel skyldes at de har lært at man ikke skal trekke slutninger med mindre man klarer å utelukke de andre personene fra konfrontasjonen. En mulig forklaring kan altså være at tredjeårsstudentene er mer konservative i sine beslutningskriterier, og at denne forsiktighet kan ha bidratt til at de identifiserte færre uskyldige personer enn førsteårsstudentene.

Resultatene viste at hele 86.7 % av tredjeårsstudentene og 75 % av førsteårsstudentene benyttet seg av svaralternativet "vet ikke" når de skulle forsøke å identifisere personen på el-

sparkesykkel (fotokonfrontasjon 2). Den bakenforliggende årsaken til den høye andelen «vet ikke»-svar kan være at personen på sparkesykkel ikke ble godt nok eksponert i videoen. Den aktuelle målpersonen kjørte forbi basketbanen i høy hastighet og den totale eksponeringstiden var ca 3-4 sekunder, hvor ansiktet ble vist i profil kun i et kort øyeblikk. En metaanalyse av Bornstein et al. (2012) oppsummerte tidligere studier som har undersøkt effekten av økt eksponeringstid på identifiseringsnøyaktighet, og de sterkeste effektene har blitt funnet i studier som sammenlikner korte eksponeringsintervall fra noen få tiendedeler til 12 sekunder med lange eksponeringsintervall på under 45 sekunder. Det virker derfor sannsynlig deltakerne kunne ha vært i bedre stand til å identifisere personen på sparkesykkel dersom eksponeringstiden hadde vært lengre.

De to andre målpersonene var eksponert gjennom hele videoen (ca 1 minutt), noe som regnes for å være en lang eksponeringstid (Bornstein et al., 2012). Tyven, som ble forsøkt identifisert i fotokonfrontasjon 3, satt i ro på en benk relativt nært kamera. Ansiktet hans ble imidlertid kun vist i profil, noe som kan ha gjort det vanskelig å gjenkjenne han i konfrontasjonen, hvor ansiktet var avbildet forfra. Forskning har vist at identifiseringsnøyaktigheten vil reduseres dersom et ansikt vises i en annen vinkel når det innkodes enn når det skal gjenkjennes (Hill et al., 1997; Longmore et al., 2008). Personen som var delaktig i "dyttingen" bevegde seg rundt og fikk derfor vist ansiktet sitt fra flere vinkler, men han oppholdt seg lengre unna kamera, noe som er en annen faktor som kan svekke et vitnes evne til å gjenkjenne målpersonen (Lampinen et al., 2015).

En annen mulig forklaring på politistudentenes usikkerhet, kan være valg av konfrontasjonsmetode. Først og fremst, vil personkonfrontasjoner som regel være å foretrekke fremfor fotokonfrontasjoner. Grunnen til dette, i følge Cutler et al. (1994, s-164-165), er at personkonfrontasjoner produserer mer nøyaktige identifikasjonsbedømmelser og derfor står sterkere som bevis i en påfølgende rettsak. Av praktiske årsaker, ble det valgt i bruke fotokonfrontasjoner i denne studien. På grunn av den pågående korona-situasjonen var det imidlertid ikke mulig å gjennomføre tradisjonelle fotokonfrontasjoner, hvor en konfrontasjonsleder er fysisk tilstede under konfrontasjonen. Løsningen ble derfor å benytte en form for digitale, selv-administrerte fotokonfrontasjoner. På en side, vil bruk av en slik fotokonfrontasjon utelukke potensielle problemer som kan oppstå som et resultat av at vitnene blir påvirket av konfrontasjonslederen. På en annen side, vil kommunikasjonen i en tradisjonell fotokonfrontasjon være mer dynamisk. Som det fremkommer av Riksadvokatens rundskriv (2013) skal vitner på forhånd informeres om hvorledes vitnekonfrontasjonen vil bli gjennomført. Dette ble gjort i inneværende studie. Til forskjell fra en tradisjonell

fotokonfrontasjon, hadde imidlertid ikke politistudentene muligheten til å spørre konfrontasjonslederen dersom noe var uklart eller dersom de hadde ytterligere spørsmål om konfrontasjonsprosessen.

Til slutt, er det ønskelig å komme tilbake til den observerte forskjellene mellom førsteårsstudentene og tredjeårsstudentene med hensyn til «vet ikke»-svarene. I studien til Rachlew (2009) ble vitnene som opprinnelig svarte «vet ikke», tvunget til å avgi et svar i ettertid. Disse tvungne identifikasjonsbeslutningene endte i feilaktige identifiseringer i 3 av 4 tilfeller. Dersom et mer konservativt beslutningskriterium skulle forklare hvorfor en så stor andel av politivitnene svarte «vet ikke», ville man forvente at politivitnene skulle prestere bedre enn de sivile vitnene når de ble tvunget til å identifisere noen. Rachlew (2009) mener derfor at forklaringen om at politivitner har et mer konservativt beslutningskriterium ikke holder mål, og peker isteden på at den høye andelen «vet ikke»-svar blant politivitnene reflekterer en *genuin usikkerhet*. I inneværende studie er det ikke mulig å si noe om årsaken til at tredjeårsstudentene valgte å svare «vet ikke» i større grad enn førsteårsstudentene. Tatt i betraktning at innkodingsforholdene ikke var optimale og at studentene ikke hadde mulighet til å spørre dersom de var usikre på konfrontasjonsprosessen, kan det imidlertid tenkes at Rachlew (2009) sin teori har forklaringsverdi også for denne studiens resultater.

Sammenhengen mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet

Forskjeller mellom førsteårsstudentene og tredjeårsstudentene. Eksisterende forskningslitteratur kan tyde på at subjektiv sikkerhet er en svakere prediktor for identifiseringsnøyaktighet blant politibetjenter (Smart et al., 2014) og politistudenter (Thomassin & Alain, 1990), sammenliknet med sivile. På bakgrunn av dette, var det forventet at sammenhengen mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet ville være svakere for tredjeårsstudentene enn for førsteårsstudentene. Dette stemte for fotokonfrontasjon 3, hvor det ble avdekket en signifikant negativ korrelasjon blant tredjeårsstudentene ($r=-.478, p=.05$), og en positiv (men ikke signifikant) korrelasjon blant førsteårsstudentene ($r=.238, p=.342$). Kullenes korrelasjoner var også signifikant forskjellige. De to kullene var tilnærmet like i sine vurderinger av subjektiv sikkerhet. Den gjennomsnittlige subjektive sikkerheten, på en skala fra 1 til 5, var 2.59 for tredjeårsstudentene og 2.61 for førsteårsstudentene. Selv om det ikke var noen signifikant sammenheng mellom årstrinn og korrekte identifiseringer på fotokonfrontasjon 3, kan man likevel se av tabell 6 at førsteårsstudentene gjorde flere korrekte identifiseringer (38.9 %) enn tredjeårsstudentene (23.5 %). Som tidligere nevnt, vil imidlertid ikke en korrelasjonskoeffisient alene kunne fortelle om vitnene under- eller overdriver sine egne identifiseringsevner (Juslin et al., 1996). Det er derfor ikke mulig å si om den observerte

tendensen kan skyldes en overvurdering av egen identifiseringsnøyaktighet fra tredjeårsstudentenes side.

I fotokonfrontasjon 1, var subjektiv sikkerhet ikke signifikant korrelert med identifiseringsnøyaktighet verken blant førsteårsstudentene ($r=-.096$, $p=.695$) eller blant tredjeårsstudentene ($r=.249$, $p=.391$). Kullenes korrelasjoner var heller ikke signifikant forskjellige. Hypotese 4a støttes derfor kun delvis.

Kjønnsforskjeller. I henhold til hypotese 4b var det forventet at sammenhengen mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet skulle være svakere blant menn, sammenliknet med kvinner. Antakelsen er basert på tidligere studier som har vist at menn, i større grad enn kvinner, har en tendens til å overvurdere påliteligheten av egne hendelses- og personbeskrivelser (Areh, 2011; Unzueta, 2000). Det var ingen signifikante forskjeller mellom kvinner og menn i andel korrekte identifiseringer. Den gjennomsnittlige subjektive sikkerheten var noe høyere blant menn enn blant kvinner både for fotokonfrontasjon 1 (henholdsvis 2.5 og 2.16) og for fotokonfrontasjon 3 (henholdsvis 2.81 og 2.41). Studiens resultater viste at subjektiv sikkerhet ikke var signifikant korrelert med identifiseringsnøyaktighet blant kvinner i fotokonfrontasjon 1 ($r=-.038$, $p=.878$) eller fotokonfrontasjon 3 ($r=-.108$, $p=.659$), og heller ikke blant menn, verken i fotokonfrontasjon 1 ($r=.00$, $p=1.00$) eller fotokonfrontasjon 3 ($r=-.224$, $p=.405$). Korrelasjonene til de kvinnelige og mannlige deltakerne var heller ikke signifikant forskjellige på noen av fotokonfrontasjonene. Det ble dermed ikke funnet støtte for at sammenhengen mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet er svakere blant menn enn blant kvinner.

Kjønnsforskjeller i forholdet mellom subjektiv og objektiv prestasjon har blitt nærmere undersøkt innenfor andre forskningsområder. I en studie av Jonsson og Allwood (2003), gjennomførte deltakerne to ulike IQ-tester (en som målte ordkunnskap og en annen som målte evne til logisk/spatial tenkning). Etter hvert spørsmål, ble deltakerne bedt om å angi hvor sikre de var på at de hadde besvart spørsmålet korrekt. Det ble ikke avdekket betydelige forskjeller mellom kvinner og menn med tanke på hvor realistiske de var i sine vurderinger av egen prestasjon på de to testene. Dahl et al. (2009) gjennomførte en liknende studie hvor de sammenliknet menn og kvinner med hensyn til forholdet mellom subjektiv og objektiv nøyaktighet av svar på spørsmål om generell kunnskap. Resultatet viste at de mannlige deltakerne både svarte mer korrekt og var sikrere i sine svar, men at sammenhengen mellom subjektiv sikkerhet og faktisk prestasjon ikke var signifikant forskjellig for kvinner og menn. Det at menn overvurderer egne prestasjoner i større grad enn kvinner ser altså ikke ut til å være en generell tendens, men er muligens avhengig av hvilken type oppgave som skal

utføres og vurderes. Resultatene fra inneværende studie kan tyde på at det ikke eksisterer kjønnsforskjeller i forholdet mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet, men konklusjonen er ikke definitiv, da det er behov for mer forskning på området.

Sammenhengen mellom konfrontasjonsinstruksjoner og identifiseringsnøyaktighet

Studiens resultater viste ingen sammenheng mellom konfrontasjonsinstruksjoner og totalt antall korrekte identifiseringer eller totalt antall feilaktige identifiseringer av uskyldige. Analyser som sammenliknet kontrollgruppen og betingelsesgruppen på hver enkelt fotokonfrontasjon avdekket imidlertid noen interessante forskjeller mellom gruppene på fotokonfrontasjon 3. De som mottok antydende instruksjoner gjorde signifikant flere korrekte identifiseringer (37.5%) enn de som mottok nøytrale instruksjoner (9.0%). Tidligere studier som har undersøkt effekten av antydende instruksjoner i tilfeller hvor gjerningsmannen er til stede i konfrontasjonen har, som tidligere nevnt, kommet fram til ulike konklusjoner. Malpass og Devine (1981) fant at deltakerne som mottok antydende instruksjoner gjorde færre korrekte identifiseringer (75 %) enn deltakerne som mottok nøytrale instruksjoner (85 %). I sin metaanalyse, observerte Steblay (1997) at effekten av antydende instruksjoner varierte betydelig mellom studiene som var inkludert i analysen. Den gjennomsnittlige effektstørrelsen (beregnet på tvers av studiene) var imidlertid nærmere null. Når Clark (2005) senere etterprøvde resultatene fra metaanalysen til Steblay (1997), kom han fram til at antydende instruksjoner faktisk fører til en økning i andelen korrekte identifiseringer. Studiens resultater er altså i tråd med Clark (2005) sine resultater på dette området.

I følge Clark (2005), vil antydende instruksjoner senke vitners beslutningskriterium, noe som fører til flere positive identifiseringsbeslutninger. Det at flere velger å plukke ut en av personene fra konfrontasjonen, vil igjen resultere i flere feilaktige og flere korrekte identifiseringer. Samtlige av de ovennevnte studiene (Clark, 2005; Malpass & Devine, 1981; Steblay, 1997) har vist at antydende instruksjoner fører til en økning i feilaktige identifiseringer av uskyldige. Resultatene fra inneværende studie viste imidlertid ikke bare at antydende instruksjoner førte til flere korrekte identifiseringer, men også til *færre* feilaktige identifiseringer av uskyldige (i fotokonfrontasjon 3). Av de som mottok antydende og nøytrale instruksjoner identifiserte henholdsvis 33.3 % og 63.6 % en uskyldig person i fotokonfrontasjon 3. Resultatene tyder heller ikke på at deltakerne som mottok antydende instruksjoner hadde en større tilbøyelighet til å plukke ut en av personene fra konfrontasjonen, sammenliknet med deltakerne som mottok nøytrale instruksjoner.

Det finnes flere mulige forklaringer på hvorfor studiens resultater skiller seg fra tidligere forskning på disse to punktene. En mulig forklaring har å gjøre med innholdet i

konfrontasjonsinstruksjonene, som har vist seg å variere betydelig fra studie til studie. I sin metaanalyse, kategoriserte Steblay (1997) instruksjonene på følgende måte: 1) ledende instruksjoner, som antyder for vitnet at gjerningsmannen er tilstede i konfrontasjonen, 2) pressende instruksjoner, som ikke tilbyr en mulighet til å avvise konfrontasjonen eller svare "vet ikke" og 3) oppgave-orienterte instruksjoner, som understreker viktigheten av å lykkes i identifiseringsoppgaven, eller som understreker de alvorlige konsekvensene av å ikke lykkes i identifiseringsoppgaven. De antydende instruksjonene i denne studien hadde kun de karakteristikkene som beskrives i kategori 1. Mer spesifikt, fikk betingelsesgruppen antydning at målpersonen var tilstede ved at instruksjonene inneholdt ledende spørsmål som f.eks. "hvem av disse personene stjal mobilen?". Betingelsesgruppen hadde imidlertid en åpenbar mulighet til å avvise konfrontasjonen eller svare "vet ikke" og instruksjonene var ikke oppgave-orienterte. Videre, vil en nøytral instruksjon, normalt sett, informere vitnet om at "gjerningsmannen" kan være, men ikke nødvendigvis er tilstede i konfrontasjonen" (Stebly, 1997). I inneværende studie ble denne informasjonen formidlet til kontrollgruppen på en mer implisitt måte, med spørsmålsformuleringer som f.eks. "var det noen av disse personene som stjal mobilen?". Det kan derfor tenkes at instruksjonsinnholdet ikke var antydende nok eller nøytralt nok, og at dette er grunnen til at de manipulerte instruksjonene ikke hadde samme effekt i denne studien som i andre studier.

Forfatteren har kun lyktes i å finne én annen studie hvor antydende instruksjoner ikke førte til en økning i positive identifikasjonsbeslutninger (Fleet et al., 1987). I den aktuelle studien ble det heller ikke avdekket forskjeller mellom de som mottok antydende og nøytrale instruksjoner med tanke på antall feilaktige identifiseringer. Fleet et al. (1987) sammenliknet sine egne resultater med resultatene fra studien til Malpass og Devine (1981), og foreslo at de uforenelige funnene muligens skyldes variasjoner i lengden på tidsrommet mellom da deltakerne ble eksponert for hendelsen og til de ble kalt inn til konfrontasjon. I studien til Malpass og Devine (1981), tok det mellom en og tre dager før deltakerne ble kalt inn til vitnekonfrontasjon, mens i studien til Fleet et al. (1987) ble konfrontasjon gjennomført på samme dag. Fleet et al. (1987) trekker også fram at effekten av antydende instruksjoner på identifiseringsnøyaktighet har vist seg å være avhengig av personlighetsvariabler som for eksempel selv-monitorering (Hosch et al., 1984) og nevrotisisme (Zanni & Offermann, 1978).

En siste forklaring som må adresseres, og som gjelder spesielt for denne studien, er at politistudenter muligens blir mindre påvirket av antydende instruksjoner, sammenliknet med sivile. Av tabell 2, kan man se at hele 83.3 % av førsteårsstudentene og 90 % av tredjeårsstudentene besvarte utsagnet som omhandlet konfrontasjonslederens instruksjoner

korrekt. Dette betyr at en stor andel av politistudentene er klar over at antydende instruksjoner kan påvirke vitners villighet til å gjøre positive identifikasjonsbeslutninger. Det kan derfor tenkes at deltakerne i betingelsesgruppen oppfattet at de ble forsøkt ledet og at denne bevisstheten gjorde at de ikke ble påvirket av de antydende instruksjonene i like stor grad. Dersom dette stemmer, vil det muligens kunne forklare hvorfor antydende instruksjoner ikke førte til en økning i positive identifikasjonsbeslutninger.

Til sist, må det presiseres at de antydende instruksjonene kun førte til flere korrekte identifiseringer og færre feilaktige identifiseringer av uskyldige i fotokonfrontasjon 3. Selv om det ikke ble avdekket noen signifikante forskjeller mellom kontrollgruppen og betingelsesgruppen i de resterende fotokonfrontasjonene, ser man for eksempel at betingelsesgruppen identifiserte flere uskyldige enn kontrollgruppen i konfrontasjon 1 (se tabell 8). Det er dermed ikke mulig å utelukke at den observerte effekten på fotokonfrontasjon 3 skyldtes tilfeldigheter, og at resultatet kunne ha vært et annet dersom utvalget var større.

Metodologiske begrensninger

For å kunne evaluere den foreliggende studiens resultater på en fullstendig måte, er det nødvendig å adressere dens metodologiske begrensninger. En klar svakhet med studien er utvalgsstørrelsen. Studier med små utvalg har ofte en lavere statistisk styrke enn studier med større utvalg. I følge Button et al. (2013) er det hovedsakelig tre problemer som bidrar til å svekke reliabiliteten av studier med lav statistisk styrke. Først og fremst, vil sannsynligheten for å oppdage effekter som virkelig eksisterer være lavere (sannsynligheten for å begå en type 2 feil vil med andre ord være høyere). Et annet problem knyttet til lav statistisk styrke, har å gjøre med den positive prediksjonsverdien ("positive predictive value"), som kan tolkes som sannsynligheten for at et positivt svar er korrekt (Button et al., 2013). Jo lavere statistisk styrke en studie har, jo lavere er sannsynligheten for at en observert signifikant effekt faktisk gjenspeiler en sann effekt (Ioannidis, 2005; Ioannidis et al., 2011). Til sist, vil effektstørrelser gjerne være overestimerte i studier med lav statistisk styrke (Button et al., 2013; Colquhoun, 2014; Kühberger et al., 2014). I enhver studie, vil resultatene være utsatt for prøvetakingsfeil (sampling bias) og tilfeldige feil i målinger av variabler. Disse feilene kan føre til at det avdekkes effektstørrelser som både er større og mindre enn den virkelige effekten. Små effektstørrelser vil imidlertid ikke nå terskelen for statistisk signifikans i studier med lav styrke, og de effektstørrelsene som rapporteres er derfor gjerne overestimerte og skyldes tilfeldige feil (Button et al., 2013).

Studiens resultater viste for eksempel at oddsen for å svare rett på utsagnet knyttet våpenfokus-effekten, var hele 17.2 ganger høyere dersom studenten gikk i tredjeklasse,

sammenliknet med førsteklasse. Tatt i betraktning at odds ratioen var uendelig før Haldane-Anscombe-korreksjonen ble benyttet (fordi nevneren var 0), virker kanskje ikke en odds ratio på 17.2 så høyt. Noe som kanskje er viktigere å diskutere i denne sammenheng, er hvorfor det ikke ble observert noen tilfeller av tredjeårsstudenter som svarte feil på dette utsagnet. Dette *kan* skyldes at effekten er genuin, altså at alle tredjeårsstudenter vet at tilstedeværelse av et våpen vil svekke et vitnes evne til å senere gjenkjenne en gjerningsmann. En alternativ, og antakeligvis mer sannsynlig forklaring, er imidlertid at utvalgsstørrelsen var for liten til å fange opp de tredjeårsstudentene som ikke har kunnskap om våpen-fokus effekten. Det kan derfor tenkes at odds ratioen er kunstig høy som et resultat av studiens lave utvalgsstørrelse og at andre studier (med flere deltakere) vil avdekke en svakere sammenheng mellom årstrinn og korrekte svar på det gitte utsagnet. For å oppsummere, er det viktig å understreke at studiens resultater presenteres med forbehold om at reliabiliteten av funnene kan være svekket på grunn av liten utvalgsstørrelse og lav statistisk styrke.

På grunn av studiens lave utvalgsstørrelse, er det også viktig å adressere muligheten for at resultatene ikke er representative for norske politistudenter. Dette gjelder kanskje særlig for resultatene av korrelasjonsanalysene (sammenheng mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet), da eksklusjonen av «vet ikke»-svarene førte til at utvalgsstørrelsen ble ytterligere redusert i disse analysene. I teorien, ville utvalget også vært mer representativt dersom Politihøgskolen i Oslo hadde blitt invitert til å delta i studien, og dersom Politihøgskolen i Bodø hadde blitt invitert til å delta fra starten av. Alle Politihøgskolene i Norge følger imidlertid den samme programplanen og utdanningen skal derfor i utgangspunktet ikke variere fra skole til skole. Det anses derfor som lite problematisk at utvalget hovedsakelig består av studenter fra Politihøgskolen i Stavern.

En annen metodisk svakhet har å gjøre med randomiseringen av deltakere til kontrollgruppen og betingelsesgruppen. Randomiseringsprosedyren skal i utgangspunktet gjennomføres slik at sjansen for å havne i hver av eksperimentets grupper er lik for alle deltakerne. En slik randomisering balanserer gruppene med hensyn til kjente og ukjente variabler som kan påvirke resultatet, og sikrer at det ikke eksisterer noen systematiske forskjeller mellom deltakerne i betingelsesgruppen og kontrollgruppen før de blir utsatt for manipulasjonen (Suresh, 2011). I inneværende studie foregikk imidlertid randomiseringen på klassenivå, og ikke på individnivå. Det ble heller ikke utført noen pretest, og det er dermed ikke mulig å si om gruppene var like før de ble utsatt for manipulasjonen. Dette svekker studiens muligheter til å trekke holdbare kausale slutninger.

Et annet spørsmål er om deltakerens atferd under testsituasjonen kan generaliseres til den virkelige verden. I eksperimentelle design er dette ofte en utfordring, da det å opprettholde en tilstrekkelig kontroll over studiens variabler og det å skape naturtro omgivelser ofte er to motstridende mål (Schmuckler, 2001). Økt grad av kontroll vil med andre ord gå på bekostning av realisme og omvendt. Det å være vitne til en forbrytelse, og særlig en voldelig forbrytelse, vil typisk sett medføre en stressrespons hos øyenvitnet. Høye nivåer av stress har igjen vist seg å ha en negativ effekt på et vitnes evne til identifisere målpersoner og gjenkalle hendelsesdetaljer (Deffenbacher et al., 2004). En studie av Ihlebæk et al. (2003) tyder imidlertid på at effekten av stress er sterkere dersom vitner er fysisk tilstede under en hendelse enn dersom de får se et videoopptak av hendelsen. Kontrollerte eksperimenter kan derfor ha en tendens til å overvurdere vitners hukommelsesevner, da de ikke klarer å gjenskape de høye stressnivåene i en kunstig laboratoriesetting (Deffenbacher et al., 2004; Ihlebæk et al., 2003). Videoen i den foreliggende studien var ikke av spesielt voldelig karakter i utgangspunktet. Det kan likevel tenkes at videoen hadde gjort et sterkere inntrykk eller skapt et høyere nivå av stress dersom deltakerne hadde vært fysisk tilstede og observert hendelsen. Som poengtert av Yuille (1994), vil vitner i de fleste kontrollerte eksperimentelle studier havne i rollen som en upåvirket observatør. Dette kan bidra til å redusere den økologiske validiteten av studien.

Til sist, kunne enkelte av spørsmålene med fordel ha vært tydeligere formulert. Dette gjelder spesielt det åpne spørsmålet og de antydende/nøytrale instruksjonene. Hensikten med det åpne spørsmålet var å undersøke hva studentene oppfattet av hendelser i videoen. Som nevnt i diskusjonen, eksisterer det imidlertid en mulighet for at formuleringen på det åpne spørsmålet førte til at deltakerne til måtte gjøre en skjønnsmessig vurdering av hvilke av hendelsene som kvalifiserte som et potensielt lovbrudd eller et mistenkelig forhold. Videre, er det mulig at manipulasjonen av instruksjonsinnholdet ikke var kraftig nok, og at de antydende og nøytrale instruksjonene burde ha vært mer eksplisitt formulert. Disse to punktene kan ha svekket den indre validiteten av studien.

Implikasjoner og videre forskning

Først og fremst, bidrar studien med verdifull innsikt i norske politistudenter sin kunnskap om faktorer som påvirker et øyenvitnes pålitelighet. Eksisterende forskning har kartlagt kunnskap om øyenvitne-faktorer blant norske dommere (Bjørndal et al., 2020; Magnussen, Wise, et al., 2008), psykiatere og psykologer (Melinder & Magnussen, 2015) og jurymedlemmer og sivile (Magnussen et al., 2010). I skrivende stund finnes det imidlertid kun én norsk studie som har kartlagt politibetjentes kunnskap på området, og denne fokuserer

utelukkende på oppfatninger av, og holdninger rundt troverdigheten av barn som vitner (Melinder et al., 2004). Mangelen på studier som har undersøkt politiets kunnskap om øyenvitne-faktorer er urovekkende tatt i betraktning at politiet er en sentral aktør i strafferettsystemet som, gitt at de har nok kunnskap på området, kan bidra til å minimere feilene som oppstår i forbindelse med vitneavhør eller identifikasjonsprosedyrer (Wise, Fishman, et al., 2009).

Resultatene fra studien gir en oversikt over hvilke faktorer politistudentene har god kunnskap om, og hvilke faktorer de mangler kunnskap om. Politistudentene hadde minst kunnskap om temaet hypnotisk suggestibilitet, hvor kun 25 % av førsteårsstudentene og 26.7 % av tredjeårsstudentene besvarte utsagnet korrekt. Selv om hypnose har blitt brukt i forbindelse med enkelte saker i Norge tidligere (Rachlew, 2009), er ikke dette et etterforskningsvektøy som brukes i dag (Asle Makoto Sandvik, personlig kommunikasjon, 24. mai 2021). Rettsmedisinsk hypnose er heller ikke et tema i undervisningen på Politihøgskolen, noe som antakeligvis kan forklare hvorfor studentene har lite kunnskap på akkurat dette området. Flere av studentene, fra begge kull, mangler også kunnskap om faktorene glemselskurven og eksponeringstid. I tillegg svarte kun 37.5 % av førsteårsstudentene korrekt på utsagnet knyttet til presentasjonsformat. Studiens resultater gir Politihøgskolen et situasjonsbilde av hvordan studentene ligger an kunnskapsmessig, noe som vil være et godt utgangspunkt for videre utvikling og forbedring av undervisningen innenfor vitnepsykologi. Det er imidlertid behov for mer forskning på politistudenters og politibetjentes kunnskap om øyenvitne-faktorer. Fremtidige studier burde inkludere flere faktorer i spørreskjema, og muligens benytte flervalgsspørsmål framfor utsagn. Slike studier vil kunne gi et mer nyansert bilde av respondentenes kunnskap enn det foreliggende studie kan.

Studios resultater viste at tredjeårsstudentene har et høyere kunnskapsnivå om øyenvitne-faktorer, sammenliknet med førsteårsstudenter. Denne forskjellen kan muligens tyde på at Politihøgskolens undervisning i vitnepsykologi har en effekt. Dersom dette er tilfellet, vil funnet tale for at det er fordelaktig å vie vitnepsykologien plass i politiutdannelsen, og at denne løsningen også burde implementeres i flere land. Dette må imidlertid bekreftes av longitudinelle studier, som følger opp kullene over tid.

Studios resultater viste ingen forskjeller mellom førsteårsstudentene og tredjeårsstudentene med hensyn til observasjons- og hukommelsesevner. Funnet komplementerer tidligere forskning som har vist at politistudenter (Thomassin & Alain, 1990) og uerfarne politibetjenter (Christianson et al., 1998; Ainsworth, 1981) presterer på nivå med

sivile på dette området. Fremtidig forskning burde med fordel benytte en mer kompleks indeks for å måle observasjons- og hukommelsesevner. Dette vil gjøre det mulig å undersøke om det eksisterer forskjeller mellom førsteårsstudenter og tredjeårsstudenter med hensyn til *hvilken* type informasjon de oppfatter og husker.

Det ble ikke avdekket forskjeller mellom de to kullene i totalt antall korrekte identifiseringer, noe som er i tråd med tidligere forskning som har sammenliknet identifiseringsnøyaktigheten til politi og sivile (Christianson et al., 1998; DeCarlo, 2010; Kaminski & Sporer, 2016; Lindholm et al., 1997; Rachlew, 2009; Vredeveltdt et al., 2017). Et mer interessant funn, er imidlertid at førsteårsstudentene gjorde flere feilaktige identifiseringer av uskyldige, mens tredjeårsstudentene i større grad valgte å avvise konfrontasjonen eller svare «vet ikke». Som poengtert av Wells et al. (2020) bør konfrontasjonsprosedyrer imøtekomme muligheten for at vitner ikke ønsker å plukke ut noen fra en konfrontasjon. En slik beslutning kan for eksempel skyldes at vedkommende ikke klarer å utelukke de andre konfrontasjonsmedlemmene eller er usikker på om gjerningsmannen er tilstede. For slike vitner vil det også være mer passende å gi uttrykk for denne usikkerheten, fremfor å avvise konfrontasjonen. Wells et al. (2020) foreslår derfor at vitner burde tilbys en eksplisitt mulighet til å svare "vet ikke". En studie av Weber & Perfect (2012) fant at det å inkludere et slikt alternativ førte til mer nøyaktige identifikasjonsbeslutninger. Den høye andelen "vet ikke"-svar blant tredjeårsstudentene kan ha vært fordelaktig med tanke på at de gjorde færre feilaktige identifiseringer, sammenliknet førsteårsstudentene. Hvorvidt denne forsiktighet gikk på bekostning av antall korrekte identifiseringer, er imidlertid ikke mulig å si. Fremtidig forskning burde nærmere undersøke hvilke ulike grunner som kan ligge bak et "vet ikke"-svar under ulike innkodingsforhold og blant ulike grupper av vitner, som f.eks. voksne, barn og politibetjenter.

Studiens resultater viste at sammenhengen mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet i noen tilfeller var svakere blant tredjeårsstudenter enn blant førsteårsstudenter. Tatt i betraktning studiens lave utvalgsstørrelse, må dette funnet tolkes med stor forsiktighet. Fremtidig forskning burde derfor undersøke om forholdet mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet varierer på tvers av kull i en større studie, og muligens benytte kalibreringsanalyser framfor korrelasjonsanalyser, da førstnevnte analyse vil kunne si noe om deltakerne under-eller overdriver egne identifiseringsevner. Dersom fremtidige politibetjenter faktisk overvurderer sin egen identifiseringsnøyaktighet, vil dette ha store konsekvenser i faktiske kriminalsaker, særlig med tanke på at en rekke aktører i

strafferettsystemet er av den oppfatning at politibetjenter er mer pålitelige som vitner enn sivile personer.

Videre ble det ikke funnet støtte for at sammenhengen mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet er svakere blant menn sammenliknet med kvinner. Det er imidlertid behov for mer forskning som undersøker hvorvidt sammenhengen mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet varierer på tvers av kjønn. Eksisterende studier har i all hovedsak sett på kjønnsforskjeller i sammenhengen mellom subjektiv sikkerhet og påliteligheten av *hendelses- og personbeskrivelser*.

Av grunner tidligere nevnte grunner, vil man ikke kunne trekke kausale slutninger om effekten av antydende instruksjoner på identifiseringsnøyaktighet basert på studiens resultater. Tendensen som ble observert, det at antydende instruksjoner i noen tilfeller kan føre til en økning i korrekte identifiseringer og en reduksjon i feilaktige identifiseringer av uskyldige, må etterprøves i fremtidige studier. En mulig forklaring som ble foreslått var at politistudentene, fordi de er bevisste på effekten av antydende instruksjoner, blir mindre påvirket av manipulasjonen enn det sivile har blitt i tidligere studier. Et interessant spørsmål for videre forskning vil være om effekten av ulike øyenvitne-faktorer på vitners pålitelighet vil kunne medieres av kunnskap om, og bevissthet rundt, de samme faktorene. Dersom det er slik at personer som har kunnskap om disse faktorene også vil være mer resistente mot påvirkningen av dem, understreker dette viktigheten av å videreformidle forskningslitteraturen til politiet, men også til den generelle befolkningen.

Konklusjon

Studiens resultater viser at studenter ved Politihøgskolen i Stavern og Bodø har en relativt god kunnskap om faktorer som kan påvirke øyenvitners pålitelighet. Kunnskapsnivået var høyere blant tredjeårsstudentene enn blant førsteårsstudentene, noe som kan tyde på at Politihøgskolens undervisningsopplegg er effektivt og vil bidra til å styrke studentenes kunnskap på området før de skal ut i arbeidslivet. Det ble ikke avdekket forskjeller mellom de to kullene med hensyn til observasjons- og hukommelsesevner, men førsteårsstudentene identifiserte flere uskyldige, mens tredjeårsstudentene i større grad hevdet at målpersonen ikke var tilstede, eller avstod fra å avgi noe direkte svar på om målpersonen var tilstede. Funnet kan tyde på at tredjeårsstudentene er mer forsiktige i sine identifiseringsbeslutninger. Sammenhengen mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet var i noen tilfeller svakere blant tredjeårsstudentene enn blant førsteårsstudentene, men resultatene tyder ikke på at sammenhengen mellom subjektiv sikkerhet og identifiseringsnøyaktighet varierer på tvers

av kjønn. Avslutningsvis, viste studien at antydende instruksjoner førte til flere korrekte identifiseringer og færre feilaktige identifiseringer, hvor sistnevnte funn er i strid med tidligere forskning. Studiens resultater gir en oversikt over politistudentenes kunnskap om en rekke øyenvitne-faktorer, noe som er av stor praktisk nytteverdi når Politihøgskolen skal planlegge undervisningsopplegget for fremtidige kull. Funnene bidrar også med ytterligere innsikt i hvordan politistudenter presterer som vitner. Ettersom studien har flere metodologiske begrensninger, etterlates flere spørsmål åpne i avvente av fremtidig forskning.

Referanseliste

- Ahola, A. (2012). How reliable are eyewitness memories? Effects of retention interval, violence of act, and gender stereotypes on observers' judgments of their own memory regarding witnessed act and perpetrator. *Psychology, Crime & Law*, 18(5), 491-503.
- Ainsworth, P. B. (1981). Incident perception by British police officers. *Law and Human Behavior*, 5(2-3), 231.
- Anscombe, F. J. (1956). On estimating binomial response relations. *Biometrika*, 43(3/4), 461-464.
- American Psychological Association. (2012). *Barion Perry v. State of New Hampshire. Brief for Amicus Curiae*. Nedlastet 26.05.21 fra <https://www.apa.org/about/offices/ogc/amicus/new-hampshire.pdf>
- Areh, I. (2011). Gender-related differences in eyewitness testimony. *Personality and Individual Differences*, 50(5), 559-563.
- Bartlett, F. C. (1932). Remembering: A study in experimental and social psychology.
- Benton, T. R., Ross, D. F., Bradshaw, E., Thomas, W. N., & Bradshaw, G. S. (2006). Eyewitness memory is still not common sense: Comparing jurors, judges and law enforcement to eyewitness experts. *Applied Cognitive Psychology: The Official Journal of the Society for Applied Research in Memory and Cognition*, 20(1), 115-129.
- Berntsen, D., & Thomsen, D. K. (2005). Personal memories for remote historical events: accuracy and clarity of flashbulb memories related to World War II. *Journal of Experimental Psychology: General*, 134(2), 242.
- Binet, A. (1900). *La suggestibilité* (Vol. 3). Librairie C. Reinwald.
- Bjerknes, O. T., & Fahsing, I. A. (2018). *Etterforskning: prinsipper, metoder og praksis*. Fagbokforlaget.
- Bjørndal, L. D., McGill, L., Magnussen, S., Richardson, S., Saraiva, R., Stadel, M., & Brennen, T. (2020). Norwegian judges' knowledge of factors affecting eyewitness testimony: a 12-year follow-up. *Psychiatry, Psychology and Law*, 1-18.
- Bornstein, B. H., Deffenbacher, K. A., Penrod, S. D., & McGorty, E. K. (2012). Effects of exposure time and cognitive operations on facial identification accuracy: A meta-analysis of two variables associated with initial memory strength. *Psychology, Crime & Law*, 18(5), 473-490.

- Bothwell, R. K., Deffenbacher, K. A., & Brigham, J. C. (1987). Correlation of eyewitness accuracy and confidence: Optimality hypothesis revisited. *Journal of Applied Psychology, 72*(4), 691.
- Brackmann, N., Sauerland, M., & Otgaar, H. (2019). Developmental trends in lineup performance: Adolescents are more prone to innocent bystander misidentifications than children and adults. *Memory & cognition, 47*(3), 428-440.
- Brewer, N., & Wells, G. L. (2006). The confidence-accuracy relationship in eyewitness identification: effects of lineup instructions, foil similarity, and target-absent base rates. *Journal of Experimental Psychology: Applied, 12*(1), 11.
- Brian, D., & Cruickshank, A. (2017). Police officers giving evidence: Discussing gaps, contradictions and next steps. *The Police Journal, 90*(2), 160-172.
- Brigham, J. C., & Cairns, D. L. (1988). The Effect of Mugshot Inspections on Eyewitness Identification Accuracy 1. *Journal of Applied Social Psychology, 18*(16), 1394-1410.
- Brown, R., & Kulik, J. (1977). Flashbulb memories. *Cognition, 5*(1), 73-99.
- Bruck, M., & Melnyk, L. (2004). Individual differences in children's suggestibility: A review and synthesis. *Applied Cognitive Psychology, 18*(8), 947-996.
- Bruusgaard, R., Presthus, L., Bjercknes, O., Rachlew, A., Buseth, S., Stoltenberg, H., & Tveit, A. (2013). Avhørsmetodikk i politiet. *Utredning fra arbeidsgruppen oppnevnt av Riksadvokaten 13. juli 2012. Avgitt til Riksadvokaten 8. oktober 2013.*
- Bureau of Justice Statistics. (2015). *Law Enforcement Management and Administrative Statistics (LEMAS), 2013 (ICPSR 36164)*. Washington, DC: U.S. Department of Justice. Nedlastet 26.05.21 fra <https://www.icpsr.umich.edu/web/NACJD/studies/36164/publications>
- Button, K. S., Ioannidis, J. P., Mokrysz, C., Nosek, B. A., Flint, J., Robinson, E. S., & Munafò, M. R. (2013). Power failure: why small sample size undermines the reliability of neuroscience. *Nature reviews neuroscience, 14*(5), 365-376.
- Carlson, C. A., Dias, J. L., Weatherford, D. R., & Carlson, M. A. (2017). An investigation of the weapon focus effect and the confidence-accuracy relationship for eyewitness identification. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition, 6*(1), 82-92.
- Cassel, W. S., Roebbers, C. E., & Bjorklund, D. F. (1996). Developmental patterns of eyewitness responses to repeated and increasingly suggestive questions. *Journal of Experimental Child Psychology, 61*(2), 116-133.
- Ceci, S. J., & Bruck, M. (1993). Suggestibility of the child witness: A historical review and synthesis. *Psychological Bulletin, 113*(3), 403.

- Chen, Y. Y., & Geiselman, R. E. (1993). Effects of ethnic stereotyping and ethnically-related cognitive biases on eyewitness recollections of height. *American Journal of Forensic Psychology, 11*(2), 13-19.
- Christianson, S. Å., Karlsson, I., & Persson, L. G. (1998). Police personnel as eyewitnesses to a violent crime. *Legal and Criminological Psychology, 3*(1), 59-72.
- Clark, S. E. (2005). A re-examination of the effects of biased lineup instructions in eyewitness identification. *Law and Human Behavior, 29*(5), 575-604.
- Clifford, B. R., & Richards, V. J. (1977). Comparison of recall by policemen and civilians under conditions of long and short durations of exposure. *Perceptual and Motor Skills, 45*(2), 503-512.
- Cohen, J. (1988). Statistical power analysis for the behavioral sciences. Abingdon. *England: Routledge.*
- Colquhoun, D. (2014). An investigation of the false discovery rate and the misinterpretation of p-values. *Royal Society open science, 1*(3), 140216.
- Cordner, G. (2020). Police Education in the USA. *Policing: A Journal of Policy and Practice, 14*(2), 300-311.
- Crookes, K., & McKone, E. (2009). Early maturity of face recognition: No childhood development of holistic processing, novel face encoding, or face-space. *Cognition, 111*(2), 219-247.
- Curci, A., & Luminet, O. (2009). Flashbulb memories for expected events: a test of the emotional-integrative model. *Applied Cognitive Psychology: The Official Journal of the Society for Applied Research in Memory and Cognition, 23*(1), 98-114.
- Cutler, B. L., Berman, G. L., Penrod, S., & Fisher, R. P. (1994). Conceptual, practical, and empirical issues associated with eyewitness identification test media. *Adult eyewitness testimony: Current trends and developments, 163-181.*
- Cutler, B. L., & Penrod, S. D. (1988). Improving the reliability of eyewitness identification: Lineup construction and presentation. *Journal of Applied Psychology, 73*(2), 281.
- Cutler, B. L., & Penrod, S. D. (1989). Moderators of the confidence-accuracy correlation in face recognition: The role of information processing and base-rates. *Applied Cognitive Psychology, 3*(2), 95-107.
- Dahl, M., Allwood, C. M., & Hagberg, B. (2009). The realism in older people's confidence judgments of answers to general knowledge questions. *Psychology and Aging, 24*(1), 234.

- Davis, D., & Loftus, E. F. (2012). Inconsistencies between law and the limits of human cognition: The case of eyewitness identification.
- DeCarlo, J. C. (2010). *A study comparing the eyewitness accuracy of police officers and citizens*. City University of New York.
- Deffenbacher, K. (1980). Can We Infer Anything about Their Relationship?: Eyewitness Accuracy and Confidence. *Law & Human Behavior*, 4(4), 243-260.
- Deffenbacher, K. A., Bornstein, B. H., & Penrod, S. D. (2006). Mugshot exposure effects: Retroactive interference, mugshot commitment, source confusion, and unconscious transference. *Law and Human Behavior*, 30(3), 287-307.
- Deffenbacher, K. A., Bornstein, B. H., Penrod, S. D., & McGorty, E. K. (2004). A meta-analytic review of the effects of high stress on eyewitness memory. *Law and Human Behavior*, 28(6), 687-706.
- Dwyer, J., Neufeld, P., & Scheck, B. (2001). Actual innocence: When justice goes wrong and how to make it right.
- Dysart, J. E., Lindsay, R., Hammond, R., & Dupuis, P. (2001). Mug shot exposure prior to lineup identification: Interference, transference, and commitment effects. *Journal of Applied Psychology*, 86(6), 1280.
- Earles, J. L., Kersten, A. W., Curtayne, E. S., & Perle, J. G. (2008). That's the man who did it, or was it a woman? Actor similarity and binding errors in event memory. *Psychonomic Bulletin & Review*, 15(6), 1185-1189.
- Ebbinghaus, H. (1885). *Memory: A contribution to experimental psychology* (translated by HA ruger & CE bussenues, 1913). *New York: Teachers College, Columbia University*.
- Erickson, W. B., Lampinen, J. M., & Leding, J. K. (2014). The weapon focus effect in target-present and target-absent line-ups: The roles of threat, novelty, and timing. *Applied Cognitive Psychology*, 28(3), 349-359.
- Fawcett, J. M., Russell, E. J., Peace, K. A., & Christie, J. (2013). Of guns and geese: A meta-analytic review of the 'weapon focus' literature. *Psychology, Crime & Law*, 19(1), 35-66.
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. Sage.
- Fleet, M. L., Brigham, J. C., & Bothwell, R. K. (1987). The Confidence-Accuracy Relationship: The Effects of Confidence Assessment and Choosing 1. *Journal of Applied Social Psychology*, 17(2), 171-187.
- Fraser, I., Waite, K., & Bond-Fraser, L. (2013). Canadian police officers' knowledge of the fallibility of eyewitness testimony. *Int J Liber Arts Soc Sci*, 1(3), 108-118.

- Gabbert, F., Memon, A., Allan, K., & Wright, D. B. (2004). Say it to my face: Examining the effects of socially encountered misinformation. *Legal and Criminological Psychology, 9*(2), 215-227.
- Gardiner, C. (2017). Policing around the nation: Education, philosophy, and practice. *Fullerton: Center for Public Policy, California State University.*
- Gardiner, J. M., Ramponi, C., & Richardson-Klavehn, A. (2002). Recognition memory and decision processes: A meta-analysis of remember, know, and guess responses. *Memory, 10*(2), 83-98.
- Goodsell, C. A., Neuschatz, J. S., & Gronlund, S. D. (2009). Effects of mugshot commitment on lineup performance in young and older adults. *Applied Cognitive Psychology: The Official Journal of the Society for Applied Research in Memory and Cognition, 23*(6), 788-803.
- Gorenstein, G. W., & Ellsworth, P. C. (1980). Effect of choosing an incorrect photograph on a later identification by an eyewitness. *Journal of Applied Psychology, 65*(5), 616.
- Granhag, P. A., Strömwall, L. A., & Hartwig, M. (2005). Eyewitness testimony: Tracing the beliefs of Swedish legal professionals. *Behavioral Sciences & the Law, 23*(5), 709-727.
- Haldane, J. (1940). The mean and variance of the moments of chi-squared, when used as a test of homogeneity, when expectations are small. *Biometrika, 29*, 133-134.
- Haw, R. M., Dickinson, J. J., & Meissner, C. A. (2007). The phenomenology of carryover effects between show-up and line-up identification. *Memory, 15*(1), 117-127.
- Hill, H., Schyns, P. G., & Akamatsu, S. (1997). Information and viewpoint dependence in face recognition. *Cognition, 62*(2), 201-222.
- Hosch, H. M., Leippe, M. R., Marchioni, P. M., & Cooper, D. S. (1984). Victimization, self-monitoring, and eyewitness identification. *Journal of Applied Psychology, 69*(2), 280.
- Houston, K. A., Hope, L., Memon, A., & Don Read, J. (2013). Expert testimony on eyewitness evidence: In search of common sense. *Behavioral Sciences & the Law, 31*(5), 637-651.
- Huang, C. Y., & Shih, C. H. (2020). The good, the bad and the ugly of eyewitness identification practice in police officers—a self-report survey study. *Psychology, Crime & Law, 1-21.*
- Ihlebak, C., Løve, T., Erik Eilertsen, D., & Magnussen, S. (2003). Memory for a staged criminal event witnessed live and on video. *Memory, 11*(3), 319-327.
- Ioannidis, J. P. (2005). Why most published research findings are false. *PLoS medicine, 2*(8), e124.
- Ioannidis, J. P., Tarone, R., & McLaughlin, J. K. (2011). The false-positive to false-negative ratio in epidemiologic studies. *Epidemiology, 450-456.*

- Jiang, L., & Luo, D. (2016). Legal Professionals' Knowledge of Eyewitness Testimony in China: A Cross-Sectional Survey. *PloS one*, *11*(2), e0148116.
- Johnson, V. B. (2016). Bias in Blue: Instructing Jurors to Consider the Testimony of Police Officer Witnesses with Caution. *Pepp. L. Rev.*, *44*, 245.
- Jonsson, A. C., & Allwood, C. M. (2003). Stability and variability in the realism of confidence judgments over time, content domain, and gender. *Personality and Individual Differences*, *34*(4), 559-574.
- Juslin, P., Olsson, N., & Winman, A. (1996). Calibration and diagnosticity of confidence in eyewitness identification: Comments on what can be inferred from the low confidence–accuracy correlation. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, *22*(5), 1304.
- Kalteis, M. (2013). *Sind Polizeibeamte besser? Eine empirische Untersuchung zu Identifizierungsleistungen von Polizeibeamten und Studierenden*. University of Vienna.
- Kaminski, K. S., & Sporer, S. L. (2016). Sind Polizisten/-innen bessere Augenzeugen/-innen? Ein Vergleich zwischen Polizisten/-innen und Zivilpersonen hinsichtlich Beschreibungen und Identifizierungsaussagen. *Recht & Psychiatrie*, *34*(1).
- Kask, K. (2011). Comparison of knowledge of law enforcement and lay people regarding eyewitness testimony. *Juridica Int'l*, *18*, 161.
- Kassin, S. M., Tubb, V. A., Hosch, H. M., & Memon, A. (2001). On the "general acceptance" of eyewitness testimony research: A new survey of the experts. *American Psychologist*, *56*(5), 405.
- Kebbell, M. R., & Wagstaff, G. F. (1998). Hypnotic interviewing: the best way to interview eyewitnesses? *Behavioral Sciences & the Law*, *16*(1), 115-129.
- Kim, H. Y. (2017). Statistical notes for clinical researchers: Chi-squared test and Fisher's exact test. *Restorative dentistry & endodontics*, *42*(2), 152.
- Kocab, K., & Sporer, S. L. (2016). The weapon focus effect for person identifications and descriptions: A meta-analysis. In *Advances in psychology and law* (pp. 71-117). Springer.
- Krug, K. (2007). The relationship between confidence and accuracy: Current thoughts of the literature and a new area of research. *Applied Psychology in Criminal Justice*, *3*(1), 7-41.
- Kühberger, A., Fritz, A., & Scherndl, T. (2014). Publication bias in psychology: A diagnosis based on the correlation between effect size and sample size. *PloS one*, *9*(9), e105825.

- Lampinen, J. M., Roush, A., Erickson, W. B., Moore, K. N., & Race, B. (2015). The effects of simulated distance on recognition of same race and other race faces. *Visual Cognition*, 23(6), 678-698.
- Lindholm, T., Christianson, S. Å., & Karlsson, I. (1997). Police officers and civilians as witnesses: Intergroup biases and memory performance. *Applied Cognitive Psychology: The Official Journal of the Society for Applied Research in Memory and Cognition*, 11(5), 431-444.
- Lindsay, D. S., & Johnson, M. K. (1989). The eyewitness suggestibility effect and memory for source. *Memory & cognition*, 17(3), 349-358.
- Lindsay, D. S., Nilsen, E., & Read, J. D. (2000). Witnessing-condition heterogeneity and witnesses' versus investigators' confidence in the accuracy of witnesses' identification decisions. *Law and Human Behavior*, 24(6), 685-697.
- Lindsay, D. S., Read, J. D., & Sharma, K. (1998). Accuracy and confidence in person identification: The relationship is strong when witnessing conditions vary widely. *Psychological Science*, 9(3), 215-218.
- Lindsay, R., Nosworthy, G. J., Martin, R., & Martynuck, C. (1994). Using mug shots to find suspects. *Journal of Applied Psychology*, 79(1), 121.
- Lindsay, R., & Wells, G. L. (1985). Improving eyewitness identifications from lineups: Simultaneous versus sequential lineup presentation. *Journal of Applied Psychology*, 70(3), 556.
- Loftus, E. F. (2019). Eyewitness testimony. *Applied Cognitive Psychology*, 33(4), 498-503.
- Loftus, E. F., & Palmer, J. C. (1974). Reconstruction of automobile destruction: An example of the interaction between language and memory. *Journal of verbal learning and verbal behavior*, 13(5), 585-589.
- Longmore, C. A., Liu, C. H., & Young, A. W. (2008). Learning faces from photographs. *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance*, 34(1), 77.
- Luus, C., & Wells, G. L. (1994). The malleability of eyewitness confidence: Co-witness and perseverance effects. *Journal of Applied Psychology*, 79(5), 714.
- Magnussen, S. (2004). *Vitnepsykologi. Pålitelighet og troverdighet i dagligliv og rettsal*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Magnussen, S. (2017). *Vitnepsykologi 2.0*. Oslo: Abstrakt forlag
- Magnussen, S., & Melinder, A. (2012). Vitnepsykologisk sakkyndighet i norsk rett: Hva vet norske psykologer og psykiatere om påliteligheten av vitners hukommelse. *Tidsskrift for norsk psykologforening*, 49(4), 340-349.

- Magnussen, S., Melinder, A., Raja, A. Q., & Stridbeck, U. (2008). Faktorer som påvirker påliteligheten av øyevitner: Hva vet dommere og jurymedlemmer? *Lov og Rett*, 47(08), 472-483.
- Magnussen, S., Melinder, A., Stridbeck, U., & Raja, A. Q. (2010). Beliefs about factors affecting the reliability of eyewitness testimony: A comparison of judges, jurors and the general public. *Applied Cognitive Psychology: The Official Journal of the Society for Applied Research in Memory and Cognition*, 24(1), 122-133.
- Magnussen, S., Wise, R. A., Raja, A. Q., Safer, M. A., Pawlenko, N., & Stridbeck, U. (2008). What judges know about eyewitness testimony: A comparison of Norwegian and US judges. *Psychology, Crime & Law*, 14(3), 177-188.
- Malpass, R. S. (1981). Training in face recognition. *Perceiving and remembering faces*, 271-285.
- Malpass, R. S., & Devine, P. G. (1981). Eyewitness identification: Lineup instructions and the absence of the offender. *Journal of Applied Psychology*, 66(4), 482.
- McCloskey, M., & Zaragoza, M. (1985). Misleading postevent information and memory for events: Arguments and evidence against memory impairment hypotheses. *Journal of Experimental Psychology: General*, 114(1), 1.
- Meissner, C. A., & Brigham, J. C. (2001). Thirty years of investigating the own-race bias in memory for faces: A meta-analytic review. *Psychology, Public Policy, and Law*, 7(1), 3.
- Melinder, A., Goodman, G. S., Eilertsen, D. E., & Magnussen, S. (2004). Beliefs about child witnesses: A survey of professionals. *Psychology, Crime & Law*, 10(4), 347-365.
- Melinder, A., & Magnussen, S. (2015). Psychologists and psychiatrists serving as expert witnesses in court: what do they know about eyewitness memory? *Psychology, Crime & Law*, 21(1), 53-61.
- Memon, A., Hope, L., Bartlett, J., & Bull, R. (2002). Eyewitness recognition errors: The effects of mugshot viewing and choosing in young and old adults. *Memory & cognition*, 30(8), 1219-1227.
- Memon, A., Hope, L., & Bull, R. (2003). Exposure duration: Effects on eyewitness accuracy and confidence. *British Journal of Psychology*, 94(3), 339-354.
- Memon, A., Mastroberardino, S., & Fraser, J. (2008). Münsterberg's legacy: What does eyewitness research tell us about the reliability of eyewitness testimony? *Applied Cognitive Psychology: The Official Journal of the Society for Applied Research in Memory and Cognition*, 22(6), 841-851.

- Münsterberg, H. (1908). *On the Witness Stand*. New York.
- Maass, A., & Köhnken, G. (1989). Eyewitness identification: Simulating the "weapon effect." *Law and Human Behavior*, 13(4), 397.
- Norges domstoler. (2021). *Bevis, lov og straff*. Nedlastet 26.05.2021 fra <https://www.domstol.no/om-domstolene/for-skolene/om-bevis-lov-og-strafferamme/>
- Olsen, R. (2008). Self-selection bias. I Lavrakas, P., J. (red.), *Encyclopedia of Survey Research Methods*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc
- Osborne, D., & Davies, P. G. (2013). Eyewitness identifications are affected by stereotypes about a suspect's level of perceived stereotypicality. *Group Processes & Intergroup Relations*, 16(4), 488-504.
- Paterson, H. M., & Kemp, R. I. (2006). Comparing methods of encountering post-event information: The power of co-witness suggestion. *Applied Cognitive Psychology: The Official Journal of the Society for Applied Research in Memory and Cognition*, 20(8), 1083-1099.
- Pickel, K. L. (2009). The weapon focus effect on memory for female versus male perpetrators. *Memory*, 17(6), 664-678.
- PolitiHøgskolen. (2020). *Programplan Bachelor - politiutdanning 2020-2023*. Nedlastet 26.05.21 fra <https://www.politihogskolen.no/globalassets/for-studenter/regelverk-og-innholdet-i-bachelor/rammeplan-og-programplaner/programplan-bachelor-politiutdanning-forste-studiear-2020-2023-politihogskolen.pdf>
- Principe, G. F., Guiliano, S., & Root, C. (2008). Rumor mongering and remembering: How rumors originating in children's inferences can affect memory. *Journal of Experimental Child Psychology*, 99(2), 135-155.
- Rachlew, A. (2009). Justisfeil ved politiets etterforskning: noen eksempler og forskningsbaserte tiltak.
- Rae Tuckey, M., & Brewer, N. (2003). How schemas affect eyewitness memory over repeated retrieval attempts. *Applied Cognitive Psychology: The Official Journal of the Society for Applied Research in Memory and Cognition*, 17(7), 785-800.
- Read, J. D., & Desmarais, S. L. (2009). Lay knowledge of eyewitness issues: A Canadian evaluation. *Applied Cognitive Psychology: The Official Journal of the Society for Applied Research in Memory and Cognition*, 23(3), 301-326.
- Riksadvokatens rundskriv. (2013). *Vitnekonfrontasjoner*. Oslo: Riksadvokaten. Nedlastet 25.02.21 fra <https://www.riksadvokaten.no/wp-content/uploads/2017/09/Rundskriv-2013-2-Vitnekonfrontasjoner.pdf>

- Roehm, M. L. (2016). An exploration of flashbulb memory. *Journal of Consumer Psychology*, 26(1), 1-16.
- Ross, D. R., Ceci, S. J., Dunning, D., & Tolia, M. P. (1994). Unconscious transference and mistaken identity: When a witness misidentifies a familiar but innocent person. *Journal of Applied Psychology*, 79(6), 918.
- Rossion, B. (2018). Humans are visual experts at unfamiliar face recognition. *Trends in cognitive sciences*, 22(6), 471-472.
- Saunders, J. (2012). The role of self-esteem in the misinformation effect. *Memory*, 20(2), 90-99.
- Schacter, D. L. (1992). Understanding implicit memory: A cognitive neuroscience approach. *American Psychologist*, 47(4), 559.
- Schacter, D. L. (2001). *The seven sins of memory: How the mind forgets and remembers*. Boston: Houghton Mifflin
- Schmuckler, M. A. (2001). What is ecological validity? A dimensional analysis. *Infancy*, 2(4), 419-436.
- Scoboria, A., Mazzoni, G., Kirsch, I., & Milling, L. S. (2002). Immediate and persisting effects of misleading questions and hypnosis on memory reports. *Journal of Experimental Psychology: Applied*, 8(1), 26.
- Smart, S. M., Berry, M. A., & Rodriguez, D. N. (2014). Skilled observation and change blindness: A comparison of law enforcement and student samples. *Applied Cognitive Psychology*, 28(4), 590-596.
- Spiegel, D. (1995). Hypnosis and suggestion. *Memory distortion: How minds, brains, and societies reconstruct the past*, 129-149.
- Sporer, S. L., Malpass, R. S., & Köhnken, G. (2014). *Psychological issues in eyewitness identification*. Psychology Press.
- Sporer, S. L., Penrod, S., Read, D., & Cutler, B. (1995). Choosing, confidence, and accuracy: a meta-analysis of the confidence-accuracy relation in eyewitness identification studies. *Psychological Bulletin*, 118(3), 315.
- Stanny, C. J., & Johnson, T. C. (2000). Effects of stress induced by a simulated shooting on recall by police and citizen witnesses. *The American journal of psychology*, 113(3), 359.
- Stebly, N., Dysart, J., Fulero, S., & Lindsay, R. C. (2001). Eyewitness accuracy rates in sequential and simultaneous lineup presentations: A meta-analytic comparison. *Law and Human Behavior*, 25(5), 459-473.

- Stebly, N. K., Dysart, J. E., & Wells, G. L. (2011). Seventy-two tests of the sequential lineup superiority effect: A meta-analysis and policy discussion. *Psychology, Public Policy, and Law*, 17(1), 99.
- Stebly, N. M. (1997). Social influence in eyewitness recall: A meta-analytic review of lineup instruction effects. *Law and Human Behavior*, 21(3), 283-297.
- Stebly, N. K. (2013). Lineup instructions. I Cutler, B. L. (Red.), *Reform of eyewitness identification procedures*. American Psychological Association. DOI: 10.1037/14094-004
- Stern, L. W. (1904). *Die Aussage als geistige Leistung und als Verhörprodukt*.
- Suresh, K. (2011). An overview of randomization techniques: an unbiased assessment of outcome in clinical research. *Journal of human reproductive sciences*, 4(1), 8.
- Technical Working Group for Eyewitness Evidence. (1999). *Eyewitness evidence: A guide for law enforcement*. US Department of Justice, Office of Justice Programs, National Institute of Justice.
- The Innocence Project. (2020). *How Eyewitness Misidentification Can Send Innocent People to Prison*. Nedlastet 26.05.21 fra <https://innocenceproject.org/how-eyewitness-misidentification-can-send-innocent-people-to-prison/>
- Thomassin, L., & Alain, M. (1990). Performance of witnesses when giving evidence and making eyewitness identification. *Canadian Police College Journal*.
- Tickner, A., & Poulton, E. (1975). Watching for people and actions. *Ergonomics*, 18(1), 35-51.
- Tulving, E. (1972). Episodic and Semantic Memory. I E. Tulving & W. Donaldson (red.), *Organization of memory*. New York: Academic Press.
- Tulving, E. (1985). Memory and consciousness. *Canadian Psychology/Psychologie canadienne*, 26(1), 1.
- Tvisteloven. (2008). Lov om mekling og rettergang i sivile tvister (LOV-2020-12-18-147). Nedlastet 25.05.21 fra <https://lovdata.no/lov/2005-06-17-90>
- Unzueta, M. R. (2000). *Gender differences in eyewitness memory accuracy and confidence*. Texas A&M University-Kingsville.
- van Oorsouw, K., & Merckelbach, H. (2012). The effects of alcohol on crime-related memories: A field study. *Applied Cognitive Psychology*, 26(1), 82-90.
- Verinis, J. S., & Walker, V. (1970). Policemen and the recall of criminal details. *The Journal of Social Psychology*, 81(2), 217-221.

- Vredeveltdt, A., Knol, J. W., & van Koppen, P. J. (2017). Observing offenders: Incident reports by surveillance detectives, uniformed police, and civilians. *Legal and Criminological Psychology*, 22(1), 150-163.
- Vredeveltdt, A., Tredoux, C. G., Kempen, K., & Nortje, A. (2015). Eye remember what happened: Eye-closure improves recall of events but not face recognition. *Applied Cognitive Psychology*, 29(2), 169-180.
- Vredeveltdt, A., & van Koppen, P. J. (2016). The thin blue line-up: Comparing eyewitness performance by police and civilians. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 5(3), 252-256.
- Wagstaff, G. F. (1984). The enhancement of witness memory by "hypnosis": A review and methodological critique of the experimental literature. *British Journal of Experimental & Clinical Hypnosis*.
- Wagstaff, G. F. (2009). Is there a future for investigative hypnosis? *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 6(1), 43-57.
- Weber, N., & Perfect, T. J. (2012). Improving eyewitness identification accuracy by screening out those who say they don't know. *Law and Human Behavior*, 36(1), 28.
- Webert, D. R. (2003). Are the Courts in a Trance-Approaches to the Admissibility of Hypnotically Enhanced Witness Testimony in Light of Empirical Evidence. *Am. Crim. L. Rev.*, 40, 1301.
- Wells, G., & Murray, D. (1984). Eyewitness confidence. *Eyewitness testimony: Psychological perspectives*, 155-170.
- Wells, G. L. (1978). Applied eyewitness-testimony research: System variables and estimator variables. *Journal of Personality and Social Psychology*, 36(12), 1546.
- Wells, G. L., & Bradfield, A. L. (1998). "Good, you identified the suspect": Feedback to eyewitnesses distorts their reports of the witnessing experience. *Journal of Applied Psychology*, 83(3), 360.
- Wells, G. L., Kovera, M. B., Douglass, A. B., Brewer, N., Meissner, C. A., & Wixted, J. T. (2020). Policy and procedure recommendations for the collection and preservation of eyewitness identification evidence. *Law and Human Behavior*, 44(1), 3.
- Wells, G. L., Malpass, R. S., Lindsay, R. C., Fisher, R. P., Turtle, J. W., & Fulero, S. M. (2000). From the lab to the police station: A successful application of eyewitness research. *American Psychologist*, 55(6), 581.
- Wells, G. L., Memon, A., & Penrod, S. D. (2006). Eyewitness evidence: Improving its probative value. *Psychological science in the public interest*, 7(2), 45-75.

- Wells, G. L., Small, M., Penrod, S., Malpass, R. S., Fulero, S. M., & Brimacombe, C. E. (1998). Eyewitness identification procedures: Recommendations for lineups and photospreads. *Law and Human Behavior, 22*(6), 603.
- Whipple, G. M. (1910). Recent literature on the psychology of testimony. *Psychological Bulletin, 7*(11), 365.
- Whipple, G. M. (1911). The psychology of testimony. *Psychological Bulletin, 8*(9), 307.
- Whipple, G. M. (1912). Psychology of testimony and report. *Psychological Bulletin, 9*(7), 264.
- Wiedmaier, B. (2018). Phi Coefficient. I Allen, M. (red.), *The SAGE encyclopedia of communication research methods*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc.
- Williams, G. L. (1963). *The proof of guilt: A study of the English criminal trial* (Vol. 7). Stevens & Sons.
- Wilson, J. P., Hugenberg, K., & Bernstein, M. J. (2013). The Cross-Race Effect and Eyewitness Identification: How to Improve Recognition and Reduce Decision Errors in Eyewitness Situations. *Social Issues and Policy Review, 7*(1), 83-113.
- Wingfield, A., & Byrnes, D. L. (2013). *The psychology of human memory*. Academic Press.
- Wise, R. A., Fishman, C. S., & Safer, M. A. (2009). How to analyze the accuracy of eyewitness testimony in a criminal case. *Conn. L. Rev., 42*, 435.
- Wise, R. A., Pawlenko, N. B., Safer, M. A., & Meyer, D. (2009). What US prosecutors and defence attorneys know and believe about eyewitness testimony. *Applied Cognitive Psychology: The Official Journal of the Society for Applied Research in Memory and Cognition, 23*(9), 1266-1281.
- Wise, R. A., & Safer, M. A. (2004). What US judges know and believe about eyewitness testimony. *Applied Cognitive Psychology: The Official Journal of the Society for Applied Research in Memory and Cognition, 18*(4), 427-443.
- Wise, R. A., Safer, M. A., & Maro, C. M. (2011). What US law enforcement officers know and believe about eyewitness factors, eyewitness interviews and identification procedures. *Applied Cognitive Psychology, 25*(3), 488-500.
- Woodhead, M., Baddeley, A. D., & Simmonds, D. (1979). On training people to recognize faces. *Ergonomics, 22*(3), 333-343.
- Wright, D. B., & Davies, G. M. (1999). Eyewitness testimony.
- Yonelinas, A. P. (2002). The nature of recollection and familiarity: A review of 30 years of research. *Journal of memory and language, 46*(3), 441-517.

- Yuille, J. C. (1984). Research and teaching with police: A Canadian example. *International Review of Applied Psychology*.
- Yuille, J. C. (1994). 7 Actual victims and witnesses to robbery and fraud: An archival analysis. *Adult eyewitness testimony: Current trends and developments*, 144.
- Yuille, J. C., & Cutshall, J. L. (1986). A case study of eyewitness memory of a crime. *Journal of Applied Psychology*, 71(2), 291.
- Yuille, J. C., & Tollestrup, P. A. (1990). Some effects of alcohol on eyewitness memory. *Journal of Applied Psychology*, 75(3), 268.
- Zacks, J. M., Speer, N. K., Swallow, K. M., Braver, T. S., & Reynolds, J. R. (2007). Event perception: a mind-brain perspective. *Psychological Bulletin*, 133(2), 273.
- Zanni, G. R., & Offermann, J. T. (1978). Eyewitness testimony: An exploration of question wording upon recall as a function of neuroticism. *Perceptual and Motor Skills*, 46(1), 163-166.
- Zaragoza, M. S., & Koshmider, J. W. (1989). Misled subjects may know more than their performance implies. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 15(2), 246.
- Zaragoza, M. S., McCloskey, M., & Jamis, M. (1987). Misleading postevent information and recall of the original event: Further evidence against the memory impairment hypothesis. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 13(1), 36.
- Øyen, Ø. (2016). *Straffeprosess* (1. utg.). Fagbokforlaget.

Appendiks

Appendiks A - "Eyewitness Topics and Statements" (Kassin et al., 2001)

Instruksjoner: *Du vil nå bli presentert for 16 utsagn relatert til faktorer som påvirker et øyenvitnes pålitelighet.*

1. Øyenvitner er mer korrekte når de identifiserer medlemmer av sin egen etniske gruppe enn når de identifiserer medlemmer av en annen etnisk gruppe

- Overveiende riktig
- Overveiende galt
- Vet ikke

2. Tilstedeværelse av et våpen svekker et øyevitnes evne til senere å kjenne igjen gjerningsmannen

- Overveiende riktig
- Overveiende galt
- Vet ikke

3. Et øyevitnes tiltro til egen hukommelse er ikke en god prediktor for hvorvidt identifisering av tiltalte som gjerningsmann er korrekt

- Overveiende riktig
- Overveiende galt
- Vet ikke

4. Hukommelsen for en hendelse svekkes mest rett etter hendelsen og flater ut med tiden

- Overveiende riktig
- Overveiende galt
- Vet ikke

5. Jo mindre tid et øyenvitne har til å observere en hendelse, jo mindre vil han eller hun huske av hendelsen

- Overveiende riktig
- Overveiende galt
- Vet ikke

6. Øyenvitner identifiserer noen ganger personer de har sett i en annen kontekst eller situasjon, som en skyldig

- Overveiende riktig
- Overveiende galt
- Vet ikke

7. Alkoholrus svekker et øyevitnes evne til å senere kunne huske personer eller hendelser

- Overveiende riktig
- Overveiende galt
- Vet ikke

8. Øyevitners forklaringer avspeiler ikke bare hva vitnet faktisk så, men er ofte også påvirket av informasjon som vitnet har fått på et senere tidspunkt

- Overveiende riktig

- Overveiende galt
- Vet ikke

9. Små barn er mer sårbar for antydninger fra den som intervjuer, gruppepress og andre sosiale påvirkninger, enn voksne

- Overveiende riktig
- Overveiende galt
- Vet ikke

10. Hypnose øker mottakeligheten for ledende og villedende spørsmål

- Overveiende riktig
- Overveiende galt
- Vet ikke

11. Et øyevitnes iakttakelse av, og hukommelse for en hendelse kan bli påvirket av hans eller hennes holdninger og forventninger

- Overveiende riktig
- Overveiende galt
- Vet ikke

12. Formuleringen på spørsmålene som øyenvitnet blir stilt, kan påvirke øyevitnes forklaring

- Overveiende riktig
- Overveiende galt
- Vet ikke

13. Instruksjoner gitt av politibetjenter kan påvirke øyevitnes villighet til å identifisere en gjerningsmann

- Overveiende riktig
- Overveiende galt
- Vet ikke

14. Hvis vitnet får se et bilde av en mistenkt person i forkant, øker sannsynligheten for at vitnet senere velger nettopp denne personen i en personkonfrontasjon

- Overveiende riktig
- Overveiende galt
- Vet ikke

15. Det er større sannsynlighet for at vitner feilidentifiserer noen ved å gjøre en relativ bedømming dersom de presenteres for alle personene samtidig (simultant), enn dersom de presenteres for personene én etter én (sekvensielt)

- Overveiende riktig
- Overveiende galt
- Vet ikke

16. Et øyenvitnes tiltro til egen bedømmelse kan være påvirket av faktorer som overhodet ikke er relatert til hvorvidt vitnets identifisering er riktig

- Overveiende riktig
- Overveiende galt
- Vet ikke

Appendiks B - Oppfølgingsspørsmål til video

Så du noen mistenkelige forhold eller noen potensielle lovbrudd i denne videoen? Gi et kort svar.

Hvilke av de følgende hendelsene kan du huske å ha sett i videoen?

- Dytting/fysisk krangel
- Narkotikahandel
- Bilkollisjon
- Ingen av de
- Vet ikke

Hvilke av de følgende hendelsene kan du huske å ha sett i videoen?

- Tyveri
- Nesten-kollisjon mellom sparkesykkel og fotgjenger
- Noen kastet søppel på bakken
- Ingen av de
- Vet ikke

Hvor mange forbigående kan du huske å ha sett gå forbi basketballbanen?

- 1
- 2
- 3
- 4
- Vet ikke

Hvilke farger var det på det nærmeste bygget?

- Grått og blått
- Grått og hvitt
- Grått og gult
- Grått og rødt
- Vet ikke

Appendiks C – Instruksjoner ved fotokonfrontasjon

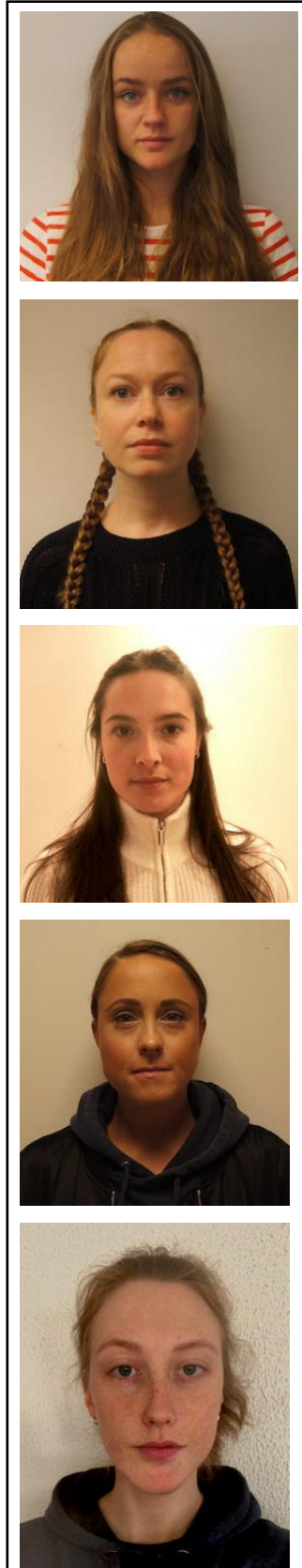
Kontrollgruppe	Betingelsesgruppe
<p><i>Fotokonfrontasjon 1:</i> Du vil nå få se bilder av noen personer. Var noen av disse personene delaktig i "dyttingen" på basketbanen? Du angir svaret ditt etter du har sett alle bildene. Bildene er nummerert.</p> <p><i>Fotokonfrontasjon 2:</i> Du vil nå få se bilder av noen personer. Var det noen av disse personene som kjørte sparkesykkelen? Du angir svaret ditt etter du har sett alle bildene. Bildene er nummerert.</p> <p><i>Fotokonfrontasjon 3:</i> Du vil nå få se bilder av noen personer. Var det noen av disse personene som stjal mobilen? Du angir svaret ditt etter du har sett alle bildene. Bildene er nummerert.</p>	<p><i>Fotokonfrontasjon 1:</i> Du vil nå få se bilder av noen personer. Hvem av disse personene var delaktig i "dyttingen" på basketbanen? Du angir svaret ditt etter du har sett alle bildene. Bildene er nummerert.</p> <p><i>Fotokonfrontasjon 2:</i> Du vil nå få se bilder av noen personer. Hvem av disse personene kjørte sparkesykkelen? Du angir svaret ditt etter du har sett alle bildene. Bildene er nummerert.</p> <p><i>Fotokonfrontasjon 3:</i> Du vil nå få se bilder av noen personer. Hvem av disse personene stjal mobilen? Du angir svaret ditt etter du har sett alle bildene. Bildene er nummerert.</p>

Appendiks D – bilder brukt i fotokonfrontasjoner

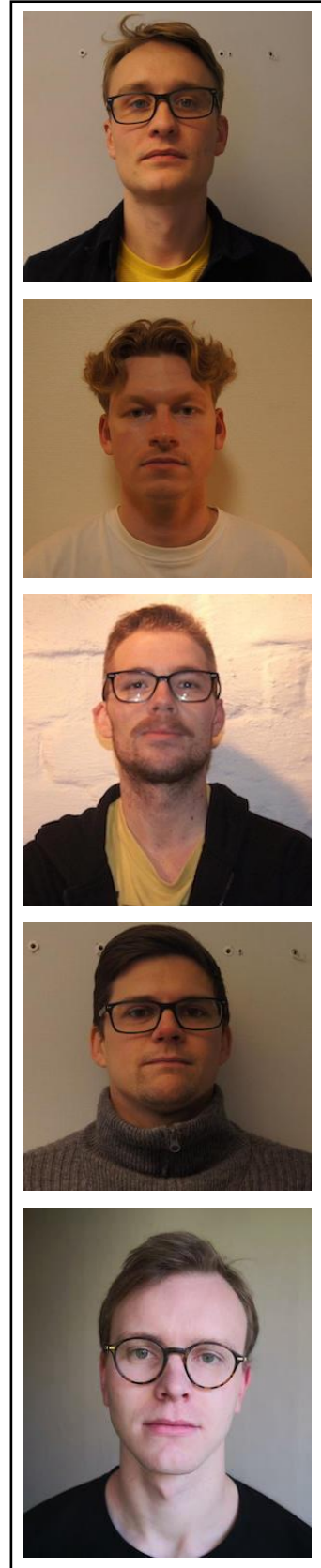
Fotokonfrontasjon 1

Fotokonfrontasjon 2

Fotokonfrontasjon 3

Appendiks E – Informasjonsskriv og samtykkeskjema

Vil du delta i forskningsprosjektet «Hva vet norske politistudenter om vitnepsykologi og hvordan presterer de selv som vitner?»

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt innenfor temaet vitnepsykologi. Studien er basert på et elektronisk spørreskjema og skal undersøke hvilken kunnskap norske politistudenter har om faktorer som påvirker et øyenvitnes pålitelighet, samt undersøke deres evner til å huske detaljer og identifisere målpersoner fra en observert hendelse. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Studien skal undersøke hvorvidt det eksisterer forskjeller mellom 1.års-studenter og 3.års-studenter med hensyn til kunnskap og evner på området. Dataene som samles inn vil brukes til å besvare følgende problemstillinger:

1. Vil politistudenter, gjennom sin utdanning, øke sin kunnskap om faktorer som påvirker et øyenvitnes pålitelighet, samt forbedre sine evner til å huske detaljer og identifisere målpersoner fra en observert hendelse?
2. Vil politistudenter, gjennom sin utdanning, utvikle en resistens mot faktorer som påvirker deres pålitelighet som vitner?

Dette er et masterprosjekt ved Det Psykologiske Fakultet, Universitetet i Bergen.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Prosjektleder Anita Lill Hansen ved Universitet i Bergen er ansvarlig for prosjektet. Politihøgskolen i Stavern er samarbeidsinstitusjon og ansvarlig her er avdelingsleder Asle Makoto Sandvik.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Vitnepsykologi har nå blitt innført som et tema i to av fagene på politihøgskolene i Norge (Taktisk etterforskning B1 og Etterforskning B3). For å besvare problemstillingen er det derfor ønskelig å sammenlikne 3.års-studentene (som har hatt disse fagene) og 1.års-studentene (som enda ikke har hatt disse fagene). Tilsammen vil 330 studenter ved Politihøgskolen i Stavern få invitasjon til å delta i studien. Informasjonsskriv med mulighet for å melde seg på vil bli sendt elektronisk ut til alle aktuelle studenter gjennom politihøgskolens egne systemer. Det vil i tillegg bli gitt muntlig informasjon i tilknytning til en ordinær undervisningstime.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du fyller ut et elektronisk spørreskjema. Det vil ta deg ca. 10-15 minutter. Spørreskjemaet er todelt. Del 1 består av 16 spørsmål relatert til faktorer som påvirker øyenvitners pålitelighet. Del 2 består av en video med påfølgende spørsmål og identifiseringsoppgaver.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke

samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet, så fremt de ikke allerede er aidentifiserte og har inngått i analyser eller er brukt i vitenskapelige publikasjoner. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Deltakelse ikke vil kunne påvirke dine studieresultater. Videre er det ikke et mål å evaluere enkeltstudenter, men heller å kartlegge politistudentenes kunnskap og evner innenfor området, noe som igjen kan brukes til å gjøre tilpasninger i undervisningsplanen.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Kun masterstudent og veiledere vil ha tilgang til dine opplysninger.
- Personopplysningene vil lagres på en USB-nøkkel, isolert fra andre datamaskiner og nettverk, så lenge datainnsamlinger pågår.
- Personopplysningene vil slettes så snart datainnsamlingen er fullført.
- All data som skal bearbeides og analyseres vil være aidentifisert og det vil derfor ikke være mulig å identifisere enkeltindividers bidrag i den ferdige oppgaven.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er mai 2021. Det anonymiserte datamaterialet skal muligens brukes i en oppfølgingsstudie. Det vil ikke være mulig å identifisere enkeltindividers bidrag i den ferdige oppfølgingsstudien.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Bergen har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Universitet i Bergen ved Anita Lill Hansen. Tlf: 55 58 31 85. E-mail: Anita.Hansen@uib.no
Politi høgskolen i Stavern ved Asle Makoto Sandvik. Tlf: 92 80 94 28. E-mail: aslsan@phs.no

Vårt personvernombud: Janecke Helene Veim. Tlf: 55 58 20 29. E-mail: Janecke.Veim@uib.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Anita Lill Hansen
(Professor og veileder)

Frida Sylthe Pedersen
(Masterstudent)

Samtykkeerklæring

Dersom du, etter å ha lest informasjonen over, ønsker å delta i undersøkelsen, gir du ditt samtykke ved å trykke på den elektroniske lenken til spørreskjemaet (se mail). Ved å fylle ut spørreskjemaet samtykker du til:

- At du har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Hva vet norske politistudenter om vitnepsykologi og hvordan presterer de selv som vitner?», og har fått anledning til å stille spørsmål
- At du vil delta i spørreundersøkelsen
- At dine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet